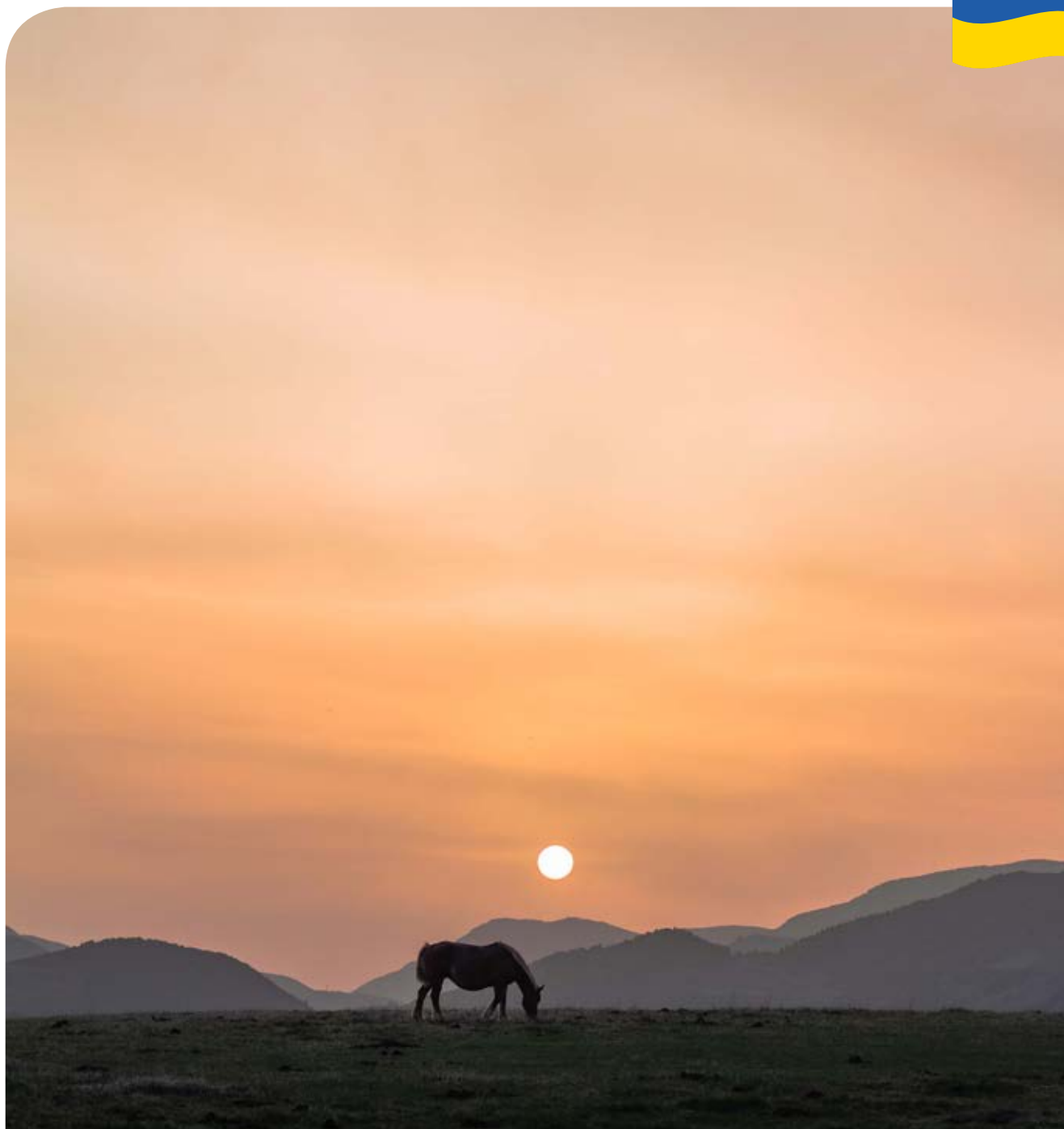

Querol

_REVISTA
CULTURAL
DE Cerdanya

NÚM. 33
TARDOR 2023

ESPECTADOR SOLITARI. AUTOR: MARC PANICELLO

Grup de Recerca
de Cerdanya

Diputació de Girona

ÍNDEX

- PÀG. 04** Salut i Boscos. Alfred Pérez-Bastardas
- PÀG. 06** Ubi sunt? Enric Quílez i Castro
- PÀG. 08** Poesia: Montse Rubinat Sindreu
- PÀG. 09** El nostre col·laborador, Joaquim Noguero, nou Cap del Consell de Redacció de la revista Serra d'Or. Redacció
- PÀG. 11** Còmic: Filles del Pirineu... Quim Noguero. Dibuixos: Josemaría Casanovas
- PÀG. 12** EL PIRINEU -El medi i l'home- de Lluís Solé Sabarís. Albert de Montjuïc
- PÀG. 22** Republicans i catalanistes a Igualada (1918). Guillem Sendred
- PÀG. 23** POLÍTICA NOVA: una revista clandestina (1963-1966). Alfred Pérez-Bastardas
- PÀG. 28** La pintura mural romànica d'Andorra. Montserrat Pagès i Paretas
- PÀG. 35** L'espiral. Joan Ganyet i Solé
- PÀG. 36** La recuperació del Cant de la Sibil·la a Puigcerdà. Enric Quílez i Castro
- PÀG. 40** Els Amics d'en Kerresetcaps: Revivint una llegenda mítica cerdana. Jordi Alís
- PÀG. 44** Les falles d'Alàs, les més antigues i les més recents. Carles Gascón Chopó
- PÀG. 49** El bon soldat Svejik. Joan Ganyet i Solé
- PÀG. 51** El diví Juli. Joan Ganyet i Solé
- PÀG. 54** Parlem de pel·lícules rodades íntegrament o en part a la Cerdanya... *La encrucijada*. Martí Solé i Irla
- PÀG. 66** S'apaguen els llums del cinema *Avenida*. Lourdes Cazorla Puig
- PÀG. 68** Cerdanya Film Festival, l'anomalia. Jordi Forcada
- PÀG. 72** Desperta Cerdanya! Alfons Mills
- PÀG. 75** El Català a Europa. Miquel Llimona
- PÀG. 77** El Català a València i a les Illes Balears. Miquel Llimona
- PÀG. 81** Apostar per la comunicació surt a compte. Guillem Lluch Torres
- PÀG. 83** El Trinxat i la recerca de la perfecció. Bernat Pous
- PÀG. 84** La Cerdanya en (de)construcció. Pau Bombardó
- PÀG. 86** Un model territorial per a l'Alt Pirineu i Aran. Les inversions públiques. Amadeu Gallart Sort
- PÀG. 91** En els cent anys de la Dictadura de Primo de Rivera. Alfred Pérez-Bastardas
- PÀG. 97** Conte de les endevinalles. Joan Bastardas
- PÀG. 104** La tora blava a la Cerdanya. Enric Quílez i Castro
- PÀG. 106** De les muntanyes als despatxos: defenent les comunitats rurals a la preparatòria de la COP28. Marc Castellón Durán
- PÀG. 110** Entrevista a la Intel·ligència Artificial sobre la Cerdanya. Joan Peitx
- PÀG. 116** La pintura mural romànica a la Vall de Boí. Anna Monsó Porté
- PÀG. 118** 40 anys del Parc Natural del Cadí-Moixeró. Jordi Garcia Petit
- PÀG. 123** Entrevista a Guillem Pons Aubinyà (Zelmo Fiesna). Enric Quílez i Castro
- PÀG. 128** Premis GRC – Vila de Puigcerdà. Enric Quílez i Castro
- PÀG. 129** Nota esportiva. Enric Quílez i Castro
- PÀG. 130** L'Avenç i El Ciervo, dues revistes centenàries. Alfred Pérez-Bastardas
- PÀG. 131** Fe d'errates

EDITORIAL

Encetem el número 33 de la revista Querol, amb una tardor que sembla més aviat un final d'estiu allargassat. Coses del canvi climàtic i del Niño. Poques flors i menys bolets.

En aquest número, no tenim Dossier, però tenim molt més continguts de l'habitual. Per exemple, tenim dues entrevistes, una a un cantautor local i una altra al Chat GPT, tan de moda ara mateix, que ens parla de la Cerdanya fent servir la informació que troba disponible a internet.

També és temps de celebracions. D'una banda, el 40è aniversari de la creació del Parc Natural del Cadí-Moixeró, però també de la recuperació de festes ancestrals, com les falles d'Alàs i el Cant de la Sibila o el Kerresetcaps, a Puigcerdà.

I dins de la temàtica ecològica, un article sobre la reunió preparatòria de la COP28.

També tenim un parell d'articles que tracten la situació del català, jurídicament, d'una banda, al País Valencià i a les Illes Balears i, d'una altra, a la Unió Europea.

I les nostres habituals seccions, entre les quals destaquem un article sobre les inversions públiques a l'Alt Pirineu i Aran o bé dos articles més de fons sobre les pintures murals romàniques d'Andorra i sobre la pintura mural romànica a la Vall de Boí.

Incorporem una secció nova: el còmic, a fi de rejuvenir les nostres pàgines.

I moltes coses més. Esperem que en gaudiu.

Querol REVISTA
CULTURAL
DE Cerdanya

Grup de Recerca
de **Cerdanya**

CONSELL DE REDACCIÓ

Alfred Pérez-Bastardas, Coordinador

Enric Quílez

Núria Casamitjana

Joan Peitx

—
ISSN 2696-2373

SANGUISORBA OFFICINALIS: VALL DEL QUEROL. AUTOR: GAEL PIGUILLEM

Sembla que ho hàgim descobert ara, però no és cert. *Salut i Boscos* és, tanmateix, una vella i bella teràpia que té tants anys com l'home sobre la Terra. Potser no hi havíem caigut, ni érem conscients de la dualitat dels dos termes per expressar una realitat que, si bé ens fa feliços i ens col·loca en una situació que ens obliga a prendre consciència d'una sintonia que, fins ara, ni la teníem present ni la contemplàvem com a signe de progrés. Ara, anem conscienciant-nos que el binomi boscos i salut és una teràpia viva i real, vull dir, científicament comprovada i divulgada en els mitjans seriosos, que no podem ni desvirtuar ni abandonar.

Quan parlem de Boscos i Salut no ens referim a una entelèquia, sinó a la comprovació científica que els arbres, els boscos, i en general els espais naturals tenen una relació positiva amb la salut mental i física de les persones.

Els boscos proporcionen un entorn tranquil i serè que ens ajuda a alleujar l'ansietat i promoure la relaxació, ja que estar-nos-hi pot disminuir els nivells d'hormones de l'estrès, com el cortisol, i millorar l'estat d'ànim. Tots tenim l'experiència que el contacte amb els elements naturals ens proporciona tranquil·litat i sensació de benestar i de pau interior. Els boscos ofereixen una fuga del ritme accelerat de la vida urbana i brinden un entorn propici per a la introspecció i la restauració mental, al mateix temps que proporcionen un entorn ideal per a caminar i fer exercici a l'aire lliure. A més, ens ofereixen una gran varietat d'estímul sensorials, com els sons dels ocells, l'aroma de les plantes i la textura del terra. Estar immers en el bosc promou una connexió amb el món natural que fomenta sentiments de calma i plenitud.

Però la relació dels boscos amb la nostra salut no s'acaba aquí.

Per una banda, els boscos juguen un paper molt important en el control del clima, ja que absorbeixen diòxid de carboni, el principal gas amb efecte d'hivernacle. Vegeu el llibre de Pere Vilanova, estudiós i expert en l'estudi del clima i dels fenòmens canviants, "L'emergència climàtica a Catalunya. Revolució o col·lapse", on ens presenta la necessitat de fer front

Il·lustracions: Maria Rius.

urgent a l'escalfament de la Terra per permetre que continuï sent habitable.

Per altra banda, els boscos tenen un paper vital en la filtració i la purificació de l'aigua: els arbres i les plantes ajuden a retenir i filtrar l'aigua de pluja, cosa que contribueix a mantenir la qualitat de rierols, rius i aqüífers subterranis. Ja sabem que l'aigua neta és vital per la salut humana.

A més, els boscos allotgen una gran diversitat d'éssers vius. Constitueixen un 30% de la superfície terrestre, però hi viu el 80% de les espècies de la Terra. Plantes, animals i fongs, molts dels quals contenen compostos químics amb propietats medicinals o nutritives, que ens cal absolutament conservar per preservar la biodiversitat i assegurar l'accés a recursos potencials.

Fotografia d'Alfred Pérez-Bastardas

Tot plegat fa que els boscos siguin essencials per a la salut humana, des de la comprensió que la salut i el benestar de les persones estan intrínsecament lligats a la salut del medi ambient on vivim. El concepte emergent de salut planetària reconeix la interconnexió entre la salut humana i l'estat de salut del planeta en conjunt, tenint present que la supervivència i la salut de cadascú de nosaltres depèn també dels desafiaments ambientals globals, com ara el canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat, la degradació del sòl, la contaminació de l'aire i l'aigua, entre d'altres. Aquests desafiaments tenen conseqüències directes i indirectes per a la salut humana, afectant les condicions climàtiques, la disponibilitat d'aliments i aigua, la qualitat de l'aire que respirem i els ecosistemes que ofereixen serveis vitals per a la nostra supervivència.

Al llarg de la història, l'home ha confiat en els boscos per a la seva vivència, i els ha fet servir per mantenir-se. Sense boscos la humanitat no hauria sobreviscut. Entre altres coses, perquè els boscants que érem tots els habitants del planeta amb més o menys graus, érem conscients que calia cuidar i gestionar les boscúries, com qui cuida el seu hort o les seves plantes. Ens ho han ensenyat amb un llenguatge entenedor per a tothom els ecòlegs Ramon Margalef, Jaume Terradas o Ramon Folch, així com el geògraf Martí Boada, qui té una significativa experiència vital

als boscos del Montseny. Al respecte és també d'utilitat el llibre "El combat ecologista a Catalunya" (1979), de Xavier Garcia, Jaume Reixac i Santiago Vilanova. Podríem dir, com ells, que el bosc és una gran aula que explica coses i que ens dona resultats per entendre la funció que fa en grans extensions del món, és a dir de tot el planeta.

Que el bosc és un ecosistema natural que cal cuidar i preservar s'ha demostrat evident. Ara mateix, patim plagues produïdes per un fong en alguns boscos de pins, que ha calgut talar. Patim també sequeres. I sobretot patim abandó i manca d'interès real. Els meus amics fa anys que denuncien aquesta situació i jo, particularment, també vull denunciar, sense ser un expert, les maltempsades que pateixen els nostres boscos. Els arbres, i particularment els avets, són amics meus de tota la vida.

Anar al bosc és fer salut. L'exposició a la llum natural i l'aire fresc als boscos, així com la reducció de l'estrès, afavoreixen un millor descans nocturn. Però poder dormir tranquil requereix, a més, prendre consciència i passar a l'acció.

**Alfred Pérez-Bastardas
Historiador, de la Societat Catalana d'Estudis Històrics.
Coordinador general de les revistes Querol i Ker.*

Acabo de llegir un estudi meteorològic que mostra que els darrers trenta anys, a Barcelona, les típiques tardes d'agost, en què plovia, tronava i refrescava han passat a la història. Vaja, que han disminuït substancialment.

Això ha passat també a la Cerdanya. Abans, era començar el mes d'agost i després de la calorada del migdia i de la típica merangina, creixien els cumulonimbus i a la tarda, tempesta amb ruixat i llamps i trons. Després, refrescava i a la nit tornava a estar serè. I així torna a començar.

A part dels meteoròlegs, qui ens ho podrien corroborar són les empreses d'assegurances. Les tempestes feien malbé motors i ordinadors a dojo. Ara passa molt menys i ho deuen haver detectat.

Aquest estudi que us comentava és seriós. Considera les dades en blocs de trenta anys, que és la diferència entre parlar de temps meteorològic i clima, que necessita sèries de dades, almenys, de trenta anys.

I sí, el canvi climàtic és aquí i qui ho negui, que

es posi ulleres o que es canviï el cervell, perquè els indicis són demolidors. Ja no entro en si la culpa és de l'home o no, perquè sembla que hi ha gent que s'en-testa a negar l'evidència, però el que sembla que està fora de dubte és que el clima ha canviat a tot el món, en alguns llocs més que en altres.

Més coses que han canviat: el vent. Abans, a la Cerdanya, feia vent algun mes d'hivern i poca cosa més. Ara tenim un ventet constant que ho resseca tot. Ho podeu preguntar als pagesos i us ho confirmaran. Us diran que això abans no passava tant. També hi ha teories més o menys fantasioses que diuen que això és culpa d'haver obert el túnel del Cadí, però suposo que això és el que passa quan confons correlació amb causalitat.

I les estacions també han canviat. La primavera és més irregular; l'estiu sol ser més sec, igual que la tardor, que és una perllongació de l'estiu i, això també ho haureu sentit moltíssim: neva menys i més a deshora. Igual passa amb la pluja. Acomiadeu-vos de grans

collites de bolets, perquè aquests també escassejaren cada cop més.

També és cert que fa unes dècades, les estacions d'esquí obrien per Nadal i ara volen obrir a començament novembre, cosa que no sempre és possible. Les nevades més importants es produïen i es produeixen a començament de primavera, a part d'alguna llevanta-da important que, ara també, ha esdevingut *rara avis*.

El que prediuen els models climàtics és que nevarà a cota més alta i de manera molt més irregular. I això afectarà la floració, la fauna, els camps, el bestiar i, naturalment, els negocis.

Cada cop tenim més sequera, més onades de calor, algunes saharianes i els freds que rebentaven les cano-nades a l'hivern s'han tornat molt escassos. També, els dies de glaçada o els dies que la temperatura no puja de zero.

La gent no es plantejava instal·lar-se un aire condi-cionat. Si de cas, una bona calefacció a l'hivern. Però ara, fins i tot acollim onades de "refugiats climàtics" de l'àrea metropolitana, on les nits tropicals i tòrrides han augmentat preocupantment i parlem de "refugis climàtics", no només a les ciutats.

També hem sentit a parlar les darreres setmanes que alguns informes diuen que els turistes defugiran les calorades i que les latituds més septentrionals en resultaran beneficiades, en detriment de les més me-ridionals.

La Cerdanya és prou al nord per sortir-ne beneficiada o és massa a prop de la Mediterrània?

Ens hi adaptarem, és clar, però a quin preu? Què hau-rem de sacrificar? Potser certs negocis, però podria ser que també la salut. Esperem que no.

**Enric Quílez i Castro*
President del Grup de Recerca de Cerdanya

MONTSE RUBINAT SINDREU

OFEC

L'oliana besa,
i tu m'ascles entre esclats,
m'enneules sense sutges
i em mates pels terrats.

La teva bravesa em pesa,
em reté i em nega
les fulles closes
en les hores mortes.

I defuges el dolor,
el verí i les lloses
i trepitges el toll fosc
de les llàgrimes foses.

Hivernacles de tardor
de la meva roja fatiga.
En cada bri de la meva pell
hi sura la teva mentida,
tan sols ens uneix
la mateixa ferida.

IL·LUSIÓ PERVERSA

No et vols,
no t'estimes
ni en la forma,
ni en el contingut.
I et malmets el cos i l'ànima
encabint-te dins d'un embut.

No menges,
no carbures,
i en l'ofec de les mesures,
t'encegues i t'embadoques
amb els maniquins
més amples que tu.

I t'allargasses el rostre
com la branca d'una espiga
que empal·lideix i es desitja
a la riba d'una sirga.

En el bell somni,
el cristall et parla,
que ets prima i llarga
com una ramulla,
però més enllà del miratge
confons i ignores els béns
que la natura et curulla.

Aquesta perversa il·lusió
et mata i et buida les nits,
i els arbres florits,
silenciosament,
t'envegen.

DES-ESPERANÇA

I l'hivern no marxa,
malgrat la primavera,
i els ametllers florits,
i les roselles,
i aquest gos petaner
que em plany
i em vetlla.

Hivernacle pòstum.

El nostre col·laborador, Joaquim Noguero, nou Cap del Consell de Redacció de la revista Serra d'Or

REDACCIÓ

El filòleg i periodista **Joaquim Noguero** ha estat nomenat pel Monestir de Montserrat com a cap del consell de redacció de la revista Serra d'Or. Substitueix en el càrrec al periodista i escriptor **Francesc-Marc Álvaro**, que va presentar la renúncia el mes de juny per passar a l'activitat política. Per al nou cap del consell de redacció de Serra d'Or, la revista ha "estat sempre un exemple de pluralitat, un espai d'entesa entre per-

sonalitats molt diferents, però que sabien d'on venien i que compartien per posar-se d'acord a trobar juntes cap on anar. D'acord sempre amb noves sensibilitats, és clar, però també amb la fermesa i la responsabilitat heretades".

"Si Publicacions de l'Abadia de Montserrat és l'editorial més antiga d'Europa, Serra d'Or és la revista degana en català. I una llengua és una lent, una eina de

coneixement, però també una mà oferta als altres, una possibilitat vibrant de conversa i contacte”, ha destacat Nogueró.

El periodista ha remarcat que assumeixen el messtratge de **Maur Boix** i **Jordi Sarsanedas**, **Josep Massot**, amb **Francesc-Marc Álvaro** i que això “implica treballar amb rigor i humilitat, fer-ho amb curiositat, amb una mirada intergeneracional i transversal, implica viure-la com la comunitat que sempre ha estat, és i serà una revista que hem de connectar amb l’ara del qual formem part, i no pas amb l’instant que fuig, i implica fer-ho en contacte viu amb el món, amb la història del país i amb les seves veus: la gent i els agents culturals que tenim com a interlocutors”. La comunitat de Montserrat i Publicacions de l’Abadia de Montserrat han agraït la tasca i l’impuls de Francesc-Marc Álvaro durant l’any en què ha estat al capdavant de Serra d’Or.

Trajectòria

Joaquim Nogueró i Ribes (Manresa, 1964) és llicenciat en Filologia Catalana (1989) i Filologia Hispànica. Professor de Periodisme Cultural a la Facultat de Ciències de la Comunicació i Relacions Internacionals Blanquerna (FCRI-URL), des de 1999, i de l’Aula d’Escriptura de Girona, des de 2017, ha comissariat una vuitantena d’exposicions de literatura, còmic, il·lustració, teatre i dansa (la majoria de les de la BCNegra, per exemple, les del festival 42 de gèneres fantàstics dedicades a **Stanislaw Lem** o **Italo Calvino**, o la dels 50 anys de la Galera o els 40 anys de la revista L’Avenç).

Crític del diari La Vanguardia des de 2002, ha dirigit revistes com ‘Reflexions entorn de la dansa’ per al Mercat de les Flors i la revista de literatura i pensament El Pou de Lletres (1996-2000). Ha estat redactor en cap també de la revista Escola Catalana (1994-2000), d’on ja abans havia estat coordinador de la secció de llibre per a joves. Prèviament, de 1995 a 2002, s’ha ocupat de la crítica de teatre i dansa al diari Avui, i ha estat editor de moltes altres publicacions, i col·laborador de prop d’un centenar.

També és guionista d’una desena d’adaptacions de clàssics en còmic, autor de llibres com Les finestres de la Maria (2018), amb la il·lustradora **Maria Rius**, Víctor Mora, l’aventura d’escriure (2017), subtítulat, Memòria, imaginació i compromís, o La ciutat

modernista (2015), a més de curador d’obres com Valències, de l’escriptor **Pere Gimferrer** (1993), El que m’agradaria que la dansa fos (2020), del coreògraf **Cesc Gelabert**, l’obra integral del dibuixant **Jesús Blasco** i els seus germans a ECC o publicacions com El espectador activo (Museo Reina Sofía, 2010). Actualment, també és membre de la Comissió del Còmic i la Il·lustració, creada per la Generalitat de Catalunya el 2019.

També ha publicat diversos articles a la revista Querol.

Des d’aquí volem felicitar a Joaquim Nogueró esperant que la seva col·laboració amb la Querol no quedi minvada.

Còmic: Filles del Pirineu

GUIÓ: QUIM NOGUERO. DIBUIXOS: JOSEMARIA CASANOVAS

PARLEM DE LLIBRES QUE PARLEN DEL PIRINEU

EL PIRINEU -El medi i l'home- de Lluís Solé Sabarís

ALBERT DE MONTJUÏC

El llibre que volem comentar va ser publicat en castellà el 1951. El Dr. Lluís Solé Sabarís (1908-1985) el va escriure després d'una fructífera i llarga investigació per tota la serralada pirinenca, quan encara no hi havia canvis notoris produïts per la modernització de l'economia, i es mantenia el sistema productiu i l'"arcaisme" de la seva societat. Vet aquí l'interès de l'estudi per comparació a l'actualitat de la Cerdanya i de tot el Pirineu. Lluís Solé Sabarís fou geòleg i geògraf altament qualificat, i l'estudi del Pirineu n'és una prova fefaent.¹

El llibre publicat en la seva versió catalana, el 2004, per Garsineu Edicions té 440 pàgines i és enquadernat en cartoné i té a la portada un dibuix estilitzat d'una muntanya pirinenca que es reflecteix en el que seria un llac. El text fou traduït per Clara Luti Solé i la revisió a càrrec del seu fill Lluís Solé Sugranyes. Ens hem de felicitar de la iniciativa dels fills del Lluís Solé Sabarís per la publicació en català d'aquest important treball a càrrec de la Fundació Pirineu Cultura, que té la seu al poble de Pedra, a la Cerdanya.

L'edició d'aquest llibre en català està "plenament justificada", diu en el pròleg Carmina Virgili i Joan Vilà-Valentí. Per altra banda, Solé Sabarís tingué un gran mestratge entre els joves geògrafs i ostentà la presidència de la Societat Catalana de Geografia de l'Institut d'Estudis Catalans, així com en el CSIC i també de l'Institut d'Estudis Pirinencs. Cal destacar de la seva obra els tres volums de la geografia de Catalunya, ajudat per alguns dels seus deixebles. Cal dir que alguns geògrafs van col·laborar en els treballs i jornades dirigits per Solé Sabarís, com Pierre Deffontaines, Salvador Llobet, que és autor de l'obra també traduïda al català sobre *El medi i la vida en Andorra*, (1947) un estudi paral·lel al d'aquesta obra,

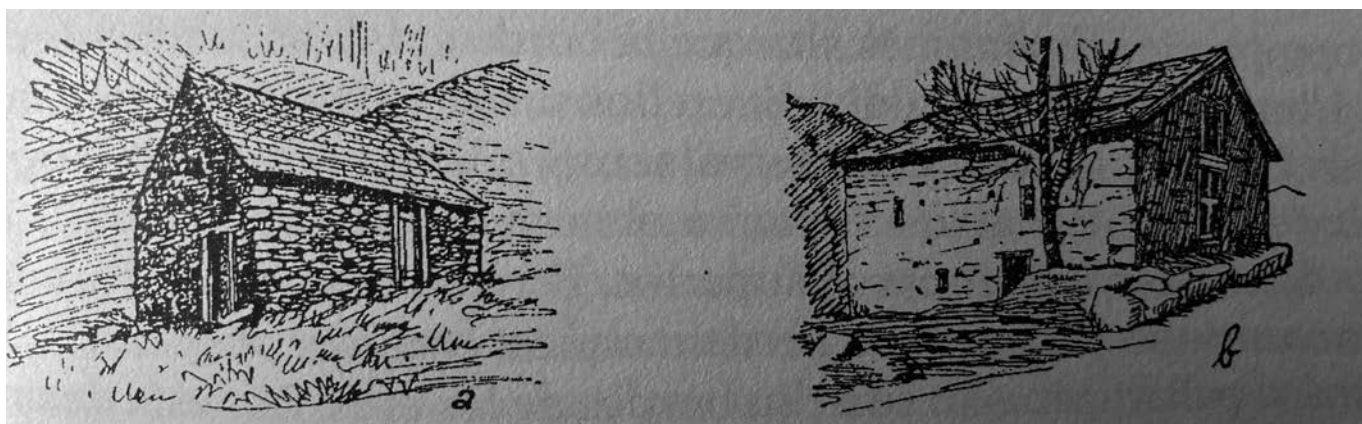
i també *El medi i la vida al Montseny* (1947), que ve a ser un estudi similar, però traspassat al nucli del Montseny de quasi cinc-cents pàgines.

L'estudi se centra en la vida humana i en la geografia-geologia del Pirineu i, per arrodonir-ho, fa un estudi de totes *Les valls pirinenques*. La primera part del llibre és la que estudia la natura, on intervindran les plantes, la fauna i, és clar, la població. Ha de quedar clar que aquest estudi es va realitzar a la segona meitat dels anys quaranta i, per tant, no es pot comparar amb els estudis actuals; però com diuen els prologuistes: "és en gran mesura encara vàlid", sobretot quan estudia el rocam, el modelatge, les glaceres i la hidrografia. Aquest estudi queda emmarcat en un paràgraf, on assenyala que "*Desde el Carlit, que con sus formas altivas*

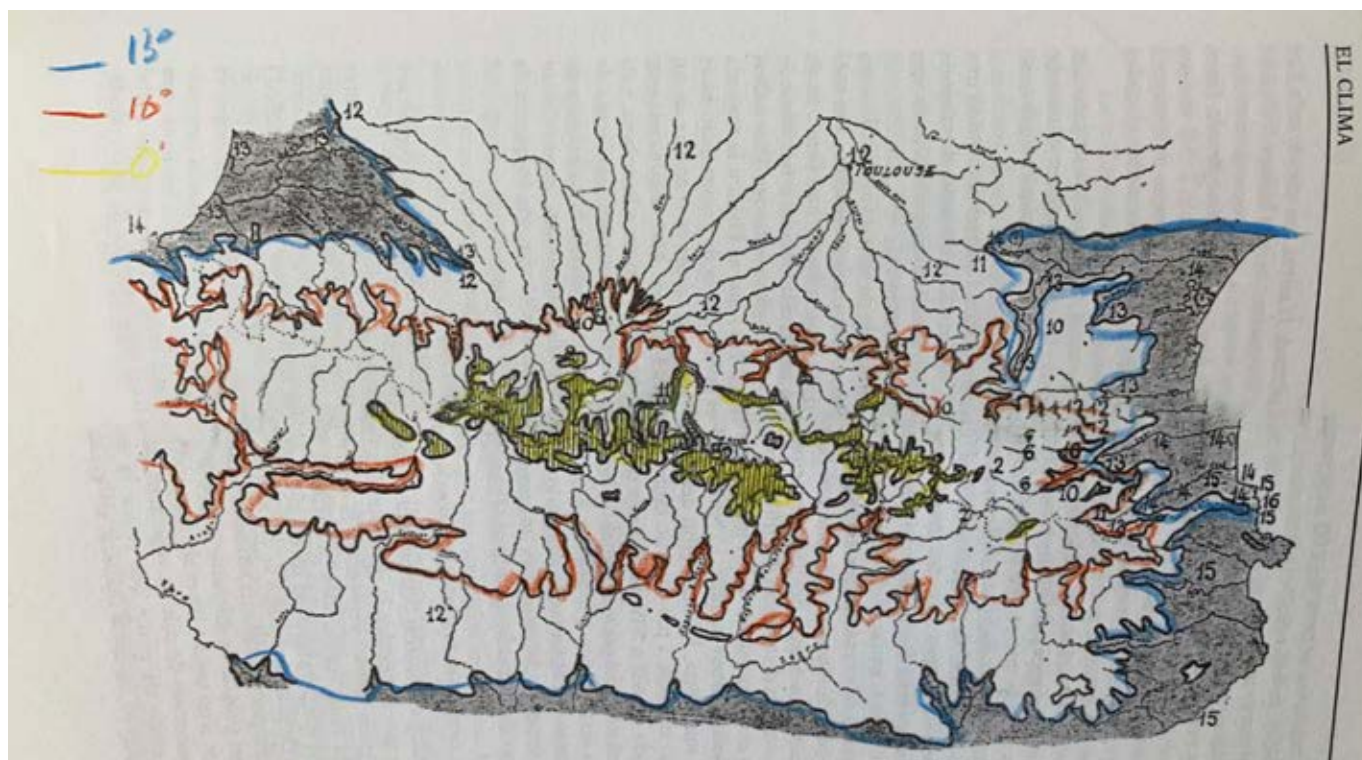
1. Vegeu *Lluís Solé i Sabarís y los estudios de glaciario en la Cerdanya*, de Antonio Gómez Ortiz. (Universitat de Barcelona), Treballs de la Societat Catalana de Geografia núm. 4, pàgs 67-69.

Terrasses del riu Segre en la regió de Bellver, segons Nussbaum.

Les bordes pirinenques de tipus mediterrani: a, Canejan (Call d'Aran), b, Acs (arièja) (segons Krüger).

Mapa de temperatures mitjanes reals del Pirineu, segons Gaussen. La part raïllada marca la zona de temperatura inferior a 0°; la part tramada en gris marca la zona de temperatura mitjana superior a 13°.

domina la fosa de la Cerdanya, hasta el pico de Anie, en los límites del País vasconavarro. La zona axial pirenaica forma un alto murallón martilleado en crestería por las heladas y los glaciares, en el que apenas existe algún puerto de acceso relativamente fácil por donde, se pueda ganar, no sin dificultades, la vertiente opuesta”.

Respecte de l'anàlisi de la vegetació pirinenca, Solé Sabarís ho descriu magníficament quan examina un paisatge per estatges muntanyencs, i en diversifica el tipus boscà, que ve determinat pels assentaments humans i llur tractament de cada zona segons la vegetació que s'hi troba i on els assentaments humans són variats per a cada estatge muntanyenc.

La segona part del llibre té per objectiu estudiar la vida i les activitats econòmiques, descrivint la casa amb formes “de poblament característiques”; això va lligat a l'estudi de l'agricultura i la ramaderia, que és en el fons una de les activitats peculiars pirinenques, potser de les més antigues i tradicionals, per no dir obligades per aquells que hi han de viure i que es va mantenir, almenys, fins als anys setanta del segle XX. Avui dia, en alguns països pirinencs, com Andorra, la Vall d'Aran o la Cerdanya, aquesta economia ramadera i

agropecuària ja ha quedat quasi eliminada pel turisme d'estiu i d'hivern i probablement costarà de mantenir en nuclis petits aïllats en comarques de difícil accés. Encara que Solé Sabarís escrigui que “la muntanya és sempre un país de vocació ramadera”, terme que ha quedat tan sols en les altes pastures i en comarques dedicades més a conrear economies tradicionals millorades per indústries làctiques, que no pas donar-se a activitats dites turístiques. Aquestes apreciacions, en l'època en què es va escriure el llibre, encara no eren massa evidents i caldrà esperar al darrer terç del segle XX per apreciar-ne el canvi, tot i que tant Pau Vila, com Cèsar August Torras ja indicaven en els seus estudis del Pirineu les possibilitats que algunes comarques fossin l'atracció turística que les desenvolupés, com així ha ocorregut. És clar que aquesta previsió no es referia, però, a l'allau de visites turístiques que avui dia té, per exemple, la Cerdanya i la facilitat d'arribar-hi mitjançant vies ràpides i túnels.

En l'apartat de vegetació, Solé Sabarís hi diu que les formacions vegetals pròpies del Pirineu són: el bosc, el prat, i el matoll; i n'estudia els estatges pirinencs on creixen plantes que depenen del sòl, del terra, la

humitat i la pluja o neu; així, esmenta els alzinars en el pis basal, boscos caducifolis en l'estatge montà i espècies de coníferes en el subalpí, i extensos prats alpins en els nivells més alts. Els habitants del Pirineu efectuaren diferents aprofitaments de la vegetació de cada estatge i a la vegada s'instal·laren de forma diversa en funció del clima i l'aprofitament de cada estatge per les seves qualitats i per les activitats econòmiques.

Aquests *gèneres de vida* ho són en funció de l'estatge on la pagesia, ramaders i boscos conviuen amb la natura. Solé Sabarís esmenta que l'explotació del bosc és un recurs necessari (per fer foc, etc.) però caldria tenir en compte que cal una subordinació del consum a la restauració espontània dels boscos. I assenyala que no s'ha tingut prou en compte, i el mal ja no es pot modificar en pocs anys; cal una mitjana de cinquanta anys per fer créixer un bosc. Entre les tales brutals per alimentar fargues, la tala d'avets per necessitats dels vaixells de la marina. La superfície forestal, diu Solé Sabarís, s'estima en un 32% al vessant francès i entre un 16 o 18% en regions de clima mediterrani. Ens queden, a la zona catalana, boscos de faig, de pi negre, i d'avets, a altres boscos de l'Aragó i del País Basc. A tot aquest recurs s'hi afegeix el problema del transport en cavalls o matxos, els raiers, els camions, per camins molt desfets.

Des del punt de vista polític, el Pirineu té diversos estadants; mentre al Pirineu oriental hi dominen els pobles visigots, en la part axial hi ha el poble basc que, de fet, formen el "primer estat autènticament pirinenc", mentre que la part oriental queda sota l'aixopluc dels francs. Abans hi van viure els ibers amb poblats importants (com el Castellot de Bolvir, encara en plena excavació) que van conformant la població pirinenca fins a dotar-la dels comtats que, a poc a poc, s'independitzen del control franc i es va formant una base política emancipada de França, sota la direcció del comtat de Barcelona. Mentre els vascons s'erigeixen en independents dins del Pirineu, els visigots dominen una bona part de l'est de la serralada entre un cantó i l'altre, i queda en mans àrabs la plana, fins que la Marca Hispànica reunifica grans extensions a mans dels francs.

Però tot aquest procés ve emmarcat per la silueta i la força política dels comtes (amb els seus administradors dels castells) i dels grans monestirs cistercencs i benedictins que, a poc a poc, es van

formant. Potser ens podríem preguntar per què en llocs com el Rosselló i el Conflent hi apareixen dos monestirs com el del Canigó o el de Cuixà, mentre que a la Cerdanya no n'hi apareix cap. La voluntat d'unificació es va formant a mesura que el poder franc queda disminuït i els comtats catalans, prou desprotegits, prenen consciència que tot depèn d'ells i s'erigeixen independents.

Però aquest entrellat a l'alta muntanya pirinenca queda desdibuixat perquè els pastors es desenten de les fronteres polítiques, ja que els béns comunals no responen a les lluites de frontera, i es decanten pels tractats de faceries o pactes entre valls, i les relacions amistoses entre valls s'han mantingut, fins i tot, en temps de guerra entre els dos estats veïns. Després

d'explicar el traçat actual de les fronteres, tant en la zona basconavarresa i aragonesa, com andorrana, analitza també les "anomalies" del Pirineu Oriental, com la de Cerdanya, on el traç fronterer és fora de tota lògica que no sigui militar i, per acabar-ho d'enredar, queda l'enclavament de Llívia, "territori espanyol dins de França", a més dels problemes derivats de la Vall d'Aspe i sobretot de l'anomalia de la Vall d'Aran, que prové de l'època feudal.

I queda encara el Pirineu occidental que, durant l'edat mitjana i posteriorment, ha tingut particions del tot anormals, i "els gèneres de vida van imposar aquí el seu criteri definitiu".

En l'apartat de la indústria, passa revista a tots els models derivats de la fusta, de la llana, de la mineria, dels jaciments carbonífers i de salines, les pissarroses de totes menes, tant de la banda espanyola, com francesa, amb molt detall.

De les indústries forestals, en destaca i denuncia el mal ús que s'ha fet de l'explotació del bosc, sobretot dient que "el mal ja ve de lluny". Les tales brutals per alimentar les fargues i les ferreries, que s'estenien d'un extrem a l'altre de la serralada, i alhora, la persecució sistemàtica dels avets robustos per satisfer les necessitats de la marina, potser han estat els enemics més importants que ha tingut el bosc al Pirineu. Per això el rendiment econòmic i la funció protectora del bosc no són tan grans com haurien de ser. Amb tot, des del segle XIX, la propaganda forestal ja ha obtingut alguns resultats i les estadístiques mostren alguns increments en els últims temps. De tota manera, el coeficient de superfície forestal no és molt elevat, un 32% al vessant francès, sens dubte molt més afavorit que l'espanyol. Els valors són molt més baixos a les regions de clima mediterrani (del 16 al 18 a la zona francesa), i, malgrat això, existeixen, fins i tot al vessant sud, boscos de gran bellesa, com ara les magnífiques fagedes olotines cantades per Joan Maragall, els boscos subalpins del Canigó, Font-romeu, Meranges, la Mata de València (Vall d'Àneu) Gresolet (Berguedà), Sant Joan de l'Erm (Pallars), el fullatge variat del Parc Nacional d'Ordesa, les denses selves d'Oza (Vall de Hecho) i de Zuriza (Vall d'Ansó), les masses forestals de Sureda (Conflent i Canigó). A la zona atlàntica, el bosc, a causa de la seva densitat, fins i tot arriba a ser un enemic de l'home, que hi veu un obstacle per a l'expansió de les terres dedicades al

conreu i al pasturatge. Els boscos, com el de l'Irati, ni per l'extensió ni per la densitat, són igualats en tot el Pirineu.

Però el primer problema de la indústria forestal és el transport, que es concentrava en els raiers i camions de gran tonatge. Hi ha també indústries derivades de la fusta, fàbriques de paper, serradores de múltiples derivades, etc.

L'estudi no acaba en aquestes anàlisis, i enfoca en el d'habitatge i el medi geogràfic, estudiant les cabanes, les bordes en la vida pastoral, amb exemples de planells i mètode per viure-hi i mantenir alhora els ramats. També estudia les cases de poble, amb les seves balconades i els diversos models segons les valls i l'altura on estan situades. Les cases estan en funció de la ramaderia, en el Pirineu axial, sobretot, i ho presenta segons les regions i les encontrades.

Respecte de les comunicacions terrestres, sempre precàries a causa dels angostos del relleu, la civilització romana ja va idear vies de pas pels colls més baixos de les valls, com el de la *Strata Ceretana*, que passava per la depressió diagonal de la Cerdanya, i moltes d'altres conegudes, que feien una radial comunicació. Solé Sabarís presenta una llista dels ports més importants de tot el Pirineu i la seva alçada.

N'estudia també les regions naturals del Pirineu i precisa que "a través de l'estudi del relleu, el clima, la vegetació i els gèneres de vida, s'han anat perfilant les profundes diferències que existeixen entre el vessant nord i el vessant sud del Pirineu" i contundentment hi diu que "tot i que tenen caràcters geogràfics molt similars, propis d'un país d'alta muntanya, els dos vessants pirinencs formen dos mons a part, quasi incomunicats, si no és a través dels alts ports, coberts de neu i intransitables la major part de l'any". Aquestes asseveracions tan contundents han de ser contrastades amb els anys que van ser considerades, vers els mil nou-cents quaranta-cinc. Tanmateix, puntualitza que "els seus habitants duen gèneres de vida paral·lels, ja que exploten els mateixos tipus de recursos econòmics".

Així, aporta unes divisòries que podem assenyalar com el Pirineu Mediterrani, per un cantó, on "la depressió quasi transversal de Cerdanya introdueix una divisió taxativa entre la zona mediterrània pura, que arriba fins al golf de Roses, i el Pirineu central, que comença en els elevats massissos de la frontera andorrana". De fet, "*grosso modo*, el curs del Segre permet separar el Pirineu mediterrani del Pirineu central"; explica que a la banda francesa, la línia divisòria és menys explícita, i la vall de l'Arieja "ja es troba plenament dins del Pirineu central".

Del repàs que en fa dels trams del Pirineu, cal deixar clar que la pluviositat arriba del llevant mediterrani i des del punt de vista turístic, com sabem, la Costa Brava sobresurt a la *Cote Vermeille* francesa. Respecte del Rosselló, diu que sembla la bessona de l'Empordà, per la semblança física, climàtica i pels cursos dels rius que hi passen.

Després, estudia el vessant nord, amb les valls del Tec, Tet i Aglí, que abasten el Conflent, el Vallespir i el Fenollet, així com la vall de l'Aude, en el Capcir,

i el país de Sault. Per altra banda, fa un examen de les comarques d'Olot i la Garrotxa, on el paisatge olotí es beneficia d'una climatologia molt important, molt més abundant que altres zones del Pirineu més septentrional; li segueix el Ripollès, amb els rius Ter, Fresser i el Llobregat i el Cardener.

Respecte de la Cerdanya, orientada NE a SO, "talla obliquament la cadena pirinenca i es prolonga, per una banda, cap a França, seguint el curs del riu Tet, "i per l'altre, seguint el Segre". La Cerdanya "representa les restes d'una antiga lacustre miocènica amb fèrtils argiles i margues, que omplen el fons de la cubeta" i que darrerament ha estat estudiat pels professors Carles Martín i Albert Permanyer, datant-se en uns 10 a 11 milions d'anys. Nosaltres mateixos hem publicat un article dels professors Martín i Permanyer en la revista digital KER (2023), que edita el Grup de Recerca de Cerdanya. Solé Sabarís creu que "l'escassa pluviositat de tota la franja de sotavent, des de l'Urgellet fins al Conflent, es pot deduir perquè el cinturó de serres que envolta la depressió cerdana, especialment la línia Cadí-Puigmal-Canigó, fa de pantalla que filtra els vents humits del Mediterrani, que arriben ja esgotats en passar per la Cerdanya". D'aquesta quasi sequera es combat amb les séquies que tenen centenars d'anys de funcionament.

Pel que fa al patrimoni industrial, es deu a les indústries modestes derivades de la llet, de la llana, de la carn de porc o de vedells, etc.

Avui dia, s'ha incrementat enormement el turisme derivat de la neu, a l'hivern, i dels nuclis de vacances que han exercit la funció de canvi de la ramaderia i l'agricultura vers el de suplències en l'economia terciària. Darrerament, s'ha publicat un article del professor Josep M. Prat Forga que estudia *L'oblidat patrimoni industrial de la Baixa Cerdanya*, a la revista KER núm.

18 que fa un repàs de les indústries derivades del conjunt comarcal aprofitable.

L'estudi acaba amb un repàs del Pirineu central atlàntic, repassant el País de Foix, el Couserans, amb la vall de Salat, la regió de la Garona, Cominges, la Vall d'Aran, d'on no es diu res del turisme d'esquí, perquè no n'hi havia i, en canvi, es fa esment que els seus habitants de la capital, pocs, (Vielha, 710 habs.) coneixen quatre llengües, i la falta de comunicació amb Catalunya, a no ser pel Port de la Bonaigua, del qual la Mancomunitat de Catalunya, a través del seu diputat, Albert Bastardas, havia demanat que es fes un túnel, ja l'any 1914, cosa que no s'ha fet mai.

És d'interès el que en diu sobre la Vall d'Aran, esmentant que un cop travessat el port de la Bonaigua, un té la sensació -diu- d'haver traspassat el llindar d'un món diferent, amb domini atlàntic amb grans pastures, i el domini dels boscos d'avets, roures i faigs.

Això explica en el seu moment la vocació decididament ramadera d'aquesta vall i la importància dels ramats bovins, de llana (11.000 caps) i cavallí. Tot plegat, juntament amb algunes indústries de la fusta, elèctriques, mineres i els balnearis, no deixen de "dissimular" l'arcaisme de la vida aranesa. La capital, Vielha, amb tan sols 710 habitants, no és més que un mercat rural. I com que el turisme modern de l'esquí encara no havia aparegut a la Vall, sembla que tot plegat no estem parlant de la mateixa vall actual.

Solé Sabarís, fa notar que l'aranès coneix quatre llengües, com a complement per estar situat en un indret exclusivament fronterer, que són: el català, l'aranès (del grup gascó), l'espanyol i el francès.

El llibre acaba repassant totes les valls pirinenques, tant les atlàntiques com les que anomena Pirineu Central Mediterrani, un concepte ben clar sobre la situació de cadascuna d'elles.

Dintre d'aquestes, n'estudia la vall d'Andorra, que representa una reminiscència feudal, que a hores d'ara ja s'ha convertit en un estat lliure i independent dins de les Nacions Unides.

Malgrat això, Solé Sabarís, assenyala que els matisos entre els tres sectors del Pirineu són poc marcats; a tots ells es troben alguns punts de contacte i no es pot dir que les diferències siguin molt marcades.

D'Andorra en diu que és una vall francament alpina i les velles superfícies arrasades que coronen la Cerdanya (amb punts que són del Rosselló, com el Ca-

nigó), el Puigmal, de 2910 metres, el Carlit, de 2921 metres, la Tossa Plana de Lles, amb 2909 metres o el Puigpedrós, amb 2918 metres), a mesura que avancen cap a l'oest, s'enlairen suaument, amb pics com el Coma Pedrosa, de 2946 metres, i durant el Quaternari havien originat glaceres d'uns trenta quilòmetres de longitud, que hi van deixar el modelatge actual. Cal fer notar, com l'autor assenyala, que la ramaderia és en aquell moment a Andorra la "principal activitat econòmica". Tanmateix, hi havia algunes indústries "arcaiques", com els molins, les fargues, etc. que han estat molt poc evolutives. La del tabac no dona feina a més d'un centenar d'obrers.

La més important és la hidroelèctrica. Respecte de la població andorrana, alguns autors han donat xifres disperses: Bladé la xifra en 5.800 habitants, el 1875; Brutails, en 5.210 el 1897; De los Rios, de 4.300 el 1920. Assenyala que Andorra es despobra de tal manera que l'emigració dels anys anteriors a 1936 superava l'augment vegetatiu de la població. El cens de 1944 indica 5.290 habitants, a causa de la guerra i als refugiats polítics.

L'estudi abraça també els altres territoris de l'Alt Pirineu i la resta de valls i conques dels rius Cinca i Ribagorçana; fa un repàs de les altres muntanyes del Perdut, Possets, Aneto i, de la part francesa, els de

Vignemale, Pic de l'Infern, Bachimaña, Pic del Midi d'Osseau, etc., amb les valls del Tena i Canfranc, fent un repàs dels monestirs romànics enrunats o dempeus. Finalment, el capítol del Pirineu Atlàntic, fa un examen de les

montanyes pirinenques que podem adscriure sota aquesta dominació.

Es completa amb una extensa biografia de l'època, que comprèn 44 pàgines i un índex toponímic, que fa del llibre un gran instrument per conèixer històricament l'evolució del Pirineu. Ens alegrem de tenir aquest fantàstic estudi, per amplitud i profunditat, que honora Solé Sabarís i a tots aquells que hi han intervingut en la traducció. Al darrere, hi ha un plànol del Pirineu, potser massa reduït per entendre tot el que la investigació i l'estudi del Pirineu vol mostrar.

PASSAT I FUTUR

Un repàs tan exhaustiu com aquest es completa amb unes notes breus, però aclaridores del passat i futur del Pirineu on diu que *"ha arribat el moment d'enfocar el problema total (com a organisme que és el Pirineu), la biologia de l'organisme sencer, inclosa l'evolució històrica"*.

Per això, en cada una de les activitats humanes del Pirineu hi ha una lluita sorda, -diu Solé Sabarís-, entre *"la tendència representada pel substrat tradicional, de tossut arcaisme, i les formes noves que afluïren i pugnen per imposar-se"*.

L'examen que fa en Solé Sabarís queda centrat en una anàlisi dels factors econòmics tradicionals, sobretot, de les comunicacions del Pirineu, expressant que *"la base econòmica d'aquestes regions rau en la seva riquesa pecuària, especialment en el bestiar de llana, que permet els desplaçaments transhumants"*. Les vies de comunicació en l'explotació agrícola, ramadera i forestal són transcendents per agilitzar i desenvolupar els mecanismes d'ampliar les possibilitats turístiques centrades en les fonts termals, centrals elèctriques, i les noves indústries basades en allò que podria ser el negoci, encara no gens probable de la neu.

L'èxode humà deixa sense mà d'obra la muntanya pirinenca, i ja abundaven, aleshores, pobles semiabandonats.

L'aïllament geogràfic provoca l'arcaisme en els gèneres de vida. A partir de finals del segle XIX, la millora de totes aquestes variants ha permès incrementar algunes variants derivades de l'agricultura i la rama-

deria, desenvolupades mitjançant cooperatives pageses que elaboraven llet, formatge, productes derivats de millorar el rendiment agrícola, i tots els derivats que depenen de les aigües termals, l'energia hidroelèctrica, intercanvis comercials, per anar destacant que el Pirineu pot desenvolupar noves indústries derivades del seu propi *statu quo*.

Solé Sabarís es pregunta a continuació *"quina és la importància real d'aquesta transformació encara en ple desenvolupament? Quin valor social representa? Fins on arribarà?"*.

I respon: *"El procés històric demostra que tota valoració de la muntanya s'ha de fonamentar en l'aprofitament dels seus tres recursos tradicionals: l'aigua, el bosc i la ramaderia. L'agricultura sempre serà poca cosa, i perquè tingui més rendiment s'ha d'orientar al servei de la riquesa pecuària."*

Per altra banda, el cabal miner és molt poca cosa. El potencial hidroelèctric, en canvi, encara és immens, i està (1950) a mig explotar. Cal obrir noves vies per la circulació rodada.

I diu que l'equilibri entre aquestes disponibilitats depèn dels factors geogràfics i regionals, i d'una certa especialització de cada regió pirinenca. Segons Solé Sabarís, el Pirineu Central (vessant nord) té tendència al silvopastoral, en canvi, al Pirineu occidental, pot prevaldre l'economia industrial, i la resta del Pirineu és essencialment agrícola, però amb tendències industrials en les valls inferiors.

Insisteix que és bàsic el desenvolupament de les comunicacions, i on la transformació ha estat més intensa, s'atura l'èxode implacable. Allà on adverteix, però, un canvi, diu que és en "el retorn a la natura representat pel turisme, els esports de neu, l'estiueig, la cura de repòs i el balneari, que són noves possibilitats que obren el cor a l'esperança. Una política hàbil i intel·ligent pot contribuir a accelerar aquest procés de revaloració de la muntanya".

Republicans i catalanistes a Igualada (1918)

GUILLEM SENDRED

L'eufòria vívida després de la I Guerra Mundial va portar les forces polítiques catalanes a creure que "la victòria dels aliats portarà també com a lògica conseqüència l'adveniment de l'Autonomia a Catalunya i de la República a Espanya".

Per això, es podia exclamar amb entusiasme que "no seríem, doncs, bons catalans, no seríem bons republicans, si en aquests dies històrics deixéssim de celebrar la victòria de les nacions que, fins ara, han combatut per la Llibertat i la Justícia dels pobles".

Per això es va organitzar un gran míting a Igualada on intervindran Lluís Companys, Santiago Valentí,

Albert Bastardas, Francesc Layret i Marcel·lí Domingo, i després del míting hi haurà una manifestació pels carrers principals de la Ciutat d'Igualada.

La Comissió crida a Republicans i lliberals a unir-se al míting i fent front comú amb els components del Centre Republicà, "perquè la victòria dels aliats representa, per nosaltres, el triomf de les nacionalitats oprimides".

Els republicans i catalanistes no van voler deixar passar aquells moments històrics sense proclamar a tot Igualada que es mantenen republicans, liberals i catalanistes.

IGUALADINS

Després de quatre anys de lluita intensa, acaba la guerra mundial amb el triomf complet de les nacions aliades.

La victòria dels aliats representa, per nosaltres, el triomf de les nacionalitats oprimides; la victòria dels aliats portarà també com a lògica conseqüència, l'adveniment de l'Autonomia a Catalunya i de la República a Espanya.

No seríem, doncs, bons catalans, no seríem bons republicans, si en aquests dies històrics deixéssim de celebrar la victòria de les nacions que fins ara han combatut per la Llibertat i la Justícia dels pobles, tota vegada que aquesta victòria ens ajudarà a conquerir l'ideal de tota la nostra vida; ens ajudarà a obtenir l'Autonomia per a nostra estimada terra catalana i a implantar la República a Espanya.

El Centre Republicà ha organitzat per diumenge, dia 24, a les 5 de la tarda, un

GRAN MÍTING

al que estan invitats

Lluís Companys - - - Santiago Valentí Camps
Albert Bastardas - - - Francisco Layret
Marcel·lí Domingo

quins oradors arribaran el diumenge en el tren del migdia.

A l'estació esperarà als oradors la Junta del Centre Republicà amb la bandera republicana i acompanyats de una nodrida orquestra aniran fins el Centre entonant les vibrants notes de la Marsellesa.

L'objecte del míting serà celebrar la victòria dels aliats i la prompta instauració de la República a Espanya i de la Autonomia a Catalunya.

Després del míting tindrà lloc una

GRAN MANIFESTACIÓ

que sortint del Centre Republicà, anirà fins a ca la Ciutat a portar les conclusions.

¡REPUBLICANS! ¡LLIBERALS!

¡No falteu al míting que's celebrarà en el Centre Republicà!
¡No falteu a la manifestació!
¡Demostreu una vegada més que Igualada continua mantenint la seva tradició de liberal i republicana!

LA COMISSIÓ.

Igualada 22 de Novembre de 1918.

Im. Moderna.—Igualada

POLÍTICA NOVA: una revista clandestina (1963-1966)

ALFRED PÉREZ-BASTARDAS*

Haviem quedat a l'editorial, em refereixo a Edicions 62, que havia estat fundada per Ramon Bastardes i Max Cahner. El meu cosí em va fer passar en un despatx i em va proposar de fer una revista clandestina que, de fet, era el portaveu, sense dir-ho, d'un partit que obeïa a les sigles d'APES, que era Aliança Popular d'Esquerra Socialista. La qüestió era que jo m'ocupés de reescriure a màquina els articles que m'arribarien i en fes amb ciclostil una revista de mides 22 x 16 cm. Calia fer-ne uns 300 exemplars de cada número. Aleshores, jo no sabia quants números en fariem. Aquesta proposta prou clara i perillosa em va semblar coherent amb el que jo coneixia de l'APES, com a grupuscle polític o de Grup d'Acció Cultural ben organitzat, expressant ideals polítics com el de Països Catalans, socialisme democràtic, catalanisme d'esquerra, sense ser anticomunistes, amb tendències de democràcia econòmica i basant-se en la substitució del poder econòmic i polític de la burgesia pel poder econòmic i polític del proletariat i dels camperols, refusant la col·laboració de classes, com indicaven en els memoràndums publicats a les revistes. L'APES es va crear el 1962-63 per Ramon Bastardes, Max Cahner, J.M. Piñol, Jaume Ciurana, Lluís Porcel, Anna March, Francesc Vila-Abadal, Fèlix Sogues (de Vilafranca del Penedès), Ramon Puiggrós (de Terrassa), Jaume Casajoana, Teresa

Duran, el Fatjó dels Xiprers, Baltasar Cardoner, Rafel i Enric Bastardes, Francesc Mestre, Enric Lluch, Lluís M. Sunyer, Francesc Casamajor, Claudi Martínez Girona, i molts altres de procedència variada, alguns dels Cristians Catalans o Comunitat Catalana (CC), o de la Unió Democràtica de Catalunya, o d'altres grups socialistes i catalanistes, i del món universitari català i valencià, etc. La complexitat dels grups antifranquistes no integrats en els partits clàssics clandestins, va suposar que gent d'Acció Catòlica i els d'Esquerra Popular van organitzar-se per muntar el Grup de Rutes Intercomarcal que, principalment, va fer les Rutes a Montserrat, és a dir, pujar a Montserrat a peu i de nit per parlar de temes polítics i intercanviar opinions i adherits. Tots plegats podien ser unes tres-centes cinquanta persones, malgrat que les reunions polítiques concretes no arribaven a trenta persones. L'Enric Bastardes feia d'enllaç amb gent de sindicats, perquè era el representant del sector de les arts gràfiques de Comissions Obreres.

En aquestes circumstàncies, en Ramon em va donar diners i em va dir que s'havia llogat un despatx d'uns 20 metres quadrats a la Travessera de Dalt, a tocar de Major de Gràcia. El lloc era ideal i estava ple d'altres despatxos, més o menys molt, poc elegants.

Vaig comprar a Gràcia mateix una taula, dues cadires, un llum, un armari de fusta i altres mobles que

pensàvem que necessitaríem. Els textos arribaven de la mà d'en Ramon Bastardes i al despatxet tan sols hi tenien accés ell i jo. Allà es confeccionaven els textos i es passaven a màquina i se ciclostilaven adequadament. De fet, la revista *POLÍTICA NOVA*¹ ha estat una de les aportacions que l'APES (sense nomenar-lo) ens ha deixat. A través d'ella es volia influenciar els mitjans intel·lectuals, els professionals i universitaris catalanistes, tot difonent documents polítics de sectors socialistes democràtics i de sectors marxistes d'interès per l'esquerra catalanista.

L'intent d'abastar nuclis socialistes democràtics i catalanistes és el que fa tenir, de l'APES i de la revista *Política Nova*, un interès especial. Però cal recordar que, l'any 1964, Max Cahner, que tenia passaport alemany i que ja havia refundat la revista *Serra d'Or* juntament amb Ramon Bastardes, va ser expulsat d'Espanya, per raons polítiques, catalanistes i en certa manera com a home d'acció. L'expulsió va canviar, en certa manera, la trajectòria de l'Editorial 62, de *Serra d'Or* i Bastardes va anar, setmana sí, setmana també, fins a Perpinyà, a reunir-se amb Max Cahner, per seguir de prop la política de l'editorial i les altres qüestions derivades del seu allunyament de Barcelona, que va durar 9 o 10 mesos. A la vegada, es va realitzar una gran campanya de peticions pel seu retorn, ja que el Govern espanyol no podia entendre com un súbdit alemany s'identificava amb el catalanisme i el nacionalisme català, lligat amb els grups valencianistes universitaris, que ja havien visitat de la mà de Cahner l'enllaç amb Catalunya. Els documents de petició del retorn de Max Cahner van ser signats per múltiples persones, i jo em vaig encarregar de portar el document a l'Abat Escarré a Montserrat perquè el signés; finalment, Cahner al cap de molts mesos, va ser autoritzat a tornar. Mentrestant, la revista *POLÍTICA NOVA* va continuar aportant els seus punts de vista. D'aquesta anàlisi en podem ex-

treure els índexs dels quatre números publicats.

En el primer número (octubre de 1963) es diu: "A través de *Política Nova* ens proposem d'entrar en contacte amb tots aquells que pensen bàsicament com nosaltres, i desitgem que serveixi com a punt de partida per a una acció política, per a uns Països Catalans més justos i més autèntics". "No eren anticomunistes i no refusaven l'anàlisi marxista de la situació concreta, el seu posicionament polític volia superar el capitalisme". Estava escrita mecanogràficament i impresa en una màquina de ciclostilar a doble pàgina (entre 12 i 24 pàgines, depenent de l'exemplar). En coneixem quatre números que van sortir l'octubre del 1963, el desembre del 1963, el juliol del 1965 i el febrer del 1966. Els quatre exemplars estan en la Fundació Rafael Campalans, a l'Arxiu del Pavelló de la República [CEHI]. Només tenen els tres darrers exemplars i a l'Arxiu de la Universitat Autònoma de Catalunya només tenen el número u. No tenen cap exemplar ni a l'Arxiu Municipal de Barcelona, ni a l'Arxiu Nacional de Catalunya. Creiem que no es va realitzar cap altre número, i que els que tenim es van imprimir en ordre correlatiu. El repartiment es feia de mà en mà, casa per casa, mai per correus. Els índexs de les revistes són aquests: En el primer, com a introducció i anàlisi sociopolítica del moment que servia com editorial, ja que no tenia títol, deia així:

***POLÍTICA NOVA* núm., 1 (octubre 1963).**²

"HAN PASSAT VINT-I-SET ANYS DES QUE, ENDERROCANT les encara febles estructures democràtiques de l'estat espanyol, la rebel·lió militar, que després degenerà en guerra civil, va instaurar el règim actual. Franco ha aconseguit de mantenir-se, capejant tota mena de temporals, malgrat la dura i constant oposició que provoca dins i fora de la Península". Dels índexs corresponents dels quatre números, en podem extreure aquests punts: del primer, de 20 pàgines, hi ha "Democràcia Cristiana i Socialisme", citació de part d'un article de Jacques

1. Vegi's l'únic treball d'investigació universitari que s'ha realitzat a càrrec de Miquel Pérez-Rius, de l'assignatura "Partits polítics i Grups d'Interès" sota la direcció del professor Jordi Sánchez (avui membre destacat de Junts per Catalunya) de la càtedra de Ciències Polítiques i de l'Administració de la Universitat de Barcelona, curs 2002-2003.

-Isidre Molas, (ed); Diccionari dels Partits Polítics de Catalunya, segle XX, APES, pàg. 9

-DEBAT 5 Història del socialisme a Catalunya 1939-1972 (v. II), Centre d'Estudis Socialistes, 1978

-Manent, Albert, Retorn d'abans d'ahir; retrats d'escriptors i de polítics, Max Emmanuel Cahner, Destino, 1993, pàg. 29.

2. Seguim el contingut de la revista a través de l'estudi realitzat per Miquel Pérez-Rius, a qui hem fet referència anteriorment. Hem numerat els quatre números de *Política Nova*, però tan sols el primer es diu que és de l'any 1, número 1.

Bloc, responsable dels joves MRP publicat a "*Dialogues dans la cité nouvelles*".

- "Les preteses realitzacions econòmiques del règim", crítica de les atribucions que el franquisme feia de la seva activitat política.

- "La pena de mort arma política", amb un subapartat titulat "Dues noves condemnes a mort", fent referència a Francisco Granados Gata i Joaquín Granados Martínez.

- "La República Moderna", petit comentari al llibre de P. Méndes France

'Crònica'

- "Astúries: més de seixanta dies de lluita", on es descriuen les vagues dels miners d'Astúries i Lleó.

- "Angola i el futur de Portugal".

- "Algèria avui".

- "Discriminació religiosa al Vietnam".

- **Ressenya de tres llibres de gran interès/**

- J. Fernández de Castro: La demagogia de los hechos. Ruedo Ibérico.

- Gerald Brenan: El laberinto español. Ruedo Ibérico, París, 1962.

- Carlos Rama: La crisis española del siglo XX. Fondo de Cultura Económica, Mèxic, 1962

POLÍTICA NOVA, núm. 2 (desembre 1963).

- "L'adaptació del règim als corrents actuals de l'Europa neocapitalista", (com a editorial).

- "Dues notícies relacionades amb la carta dels intel·lectuals".

- "Per fi la veritat", les declaracions de l'Abat de Montserrat Aureli Maria Escarré al diari 'Le Monde', (text sencer).

- Contraatac oficial del diari 'El Español'.

- Declaracions de Fray Justo Pérez de Urbel (Abat del *Valle de los Caídos*) en contra les declaracions de l'Abat Escarré.

- Atac del Governador Civil i autoritats del règim i de la Falange en el *Día de la Provincia* contra l'Abat Escarré.

- Notícia de l'incendi del Casal de Montserrat (del carrer dels Arcs, número 1, de Barcelona) on hi havia la Unió d'Escolans de Montserrat i l'Agrupació Escolta Abat Marcet (de la qual n'era membre l'Alfred

Pérez-Bastardas).

- "La resposta dels presos polítics al Pare Abat de Montserrat".

- La denúncia d'"Un grup de catòlics a la situació política".

- "Una columna per al Ministre", on s'invitava a Fraga Iribarne a esplaiar-se.

- "La segona carta dels intel·lectuals al Ministre d'Informació i Turisme", amb set punts sobre la repressió.

- "Resposta del Ministre" Fraga a José Luis López Aranguren.

- Crònica de "El XXXV Congrés del Partit Socialista Italià".

- "Kennedy assassinat".

- **'Noticiari':**

- La presa de possessió dels vocals "nacionals".

- La suspensió del IV Aplec de la Joventut del País Valencià. a Bocairent (on varen assistir en Max Cahner i en Ramon Bastardes).

- La clausura d'"Òmnium Cultural".

- Suspensió a Badalona del cicle "Catalunya segle XX", organitzat per les Joventuts Musicals.

- La suspensió de la revista de la JOC 'Juventud Obrera'.

POLÍTICA NOVA núm. 3 (juliol 1965).

(Com a editorial) -"Basem la nostra ideologia socialista en la substitució del poder econòmic i polític de la burgesia..."

- "Anàlisi concreta de la realitat concreta", on es parla del neocapitalisme europeu i de la necessitat d'una actualització tàctica.

- "Un nou sindicat universitari", on s'expliquen els diversos actes del nou Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona i les activitats de substitució del Sindicato Español Universitario [SEU].

- "L'Abat de Montserrat marxa de Catalunya", notícia de l'expulsió d'Escarré.

- "Els assassins de Kennedy":

- "Kennedy i la República Dominicana" i "Santo Domingo una nova guerra d'Espanya".

- "Humberto Delgado: nou crim del règim de Salazar" (a Portugal).

POLÍTICA NOVA, núm. 4 (febrer 1966).

- **Editorial** (19 pàgines)
- “L’estratègia obrera avui”, és la introducció del llibre d’André Gorz: *Stratégie Ouvrière et Neocapitalisme*. Editions du Seuil, París (llibre que més tard, el 1967, seria publicat per Ed. 62, col·lecció a l’abast núm. 52, amb traducció de Jordi Solé-Tura).
- “Universitat i Política de l’Opus Dei”.
- “L’article 222 (del Codi Penal) i el dret de vaga”.

Esmentar també que vam editar, com a extra, el “Testament polític de Palmiro Togliati”(text íntegre del document de vuit pàgines D-4) i també *’Por un analisis dialéctico’ de Lelio Basso*(text íntegre del document d’onze pàgines. D-4).

Finalment, és interessant tenir en compte que l’APES (sense nomenar-lo) va fer córrer un petit estudi clandestí que preconitzava com l’acció propagandística era essencial per aglutinar la societat, i sobretot la joventut de cara a l’acció política, i que es considera necessària i urgent. Es tractava d’un pamflet de vuit pàgines titulat: *L’ACCIÓ POLÍTICA ARA* i dedicat “A la joventut dels Països Catalans que lluita i s’esforça per un país just, lliure i democràtic”, datat a Barcelona-València el maig de 1964.

Que de premsa clandestina n’hi ha hagut molta, és molt sabut, fins i tot se n’han publicat estudis³; tanmateix, fins i tot, hi ha hagut premsa legal com *PROMOS*, que va durar uns anys (1959-1966) i que, de fet, era una revista socioeconòmica portada per elements socialistes i comunistes (del MSC, FSF, CC, etc.) i que malgrat ser legal, el règim va acabar prohibint. *POLÍTICA NOVA*, que nosaltres hem volgut

explicar, possiblement és de les revistes clandestines més desconegudes. Ara, podem lamentar-nos que no tingués continuïtat (encara que la revista fos molt senzilla), però en aquell context polític i organitzatiu era molt difícil publicar textos i premsa clandestina sense un recolzament polític i social exterior o de l’exili.

**Historiador, de la Societat Catalana d’Estudis Històrics, (IEC), Coordinador General de la QUEROL i la KER.*

3. Com a mostra, volem recordar el llibret *Prensa clandestina i de l’exili*, inventari del Centre d’Estudis Històrics Internacionals (avui dia instal·lat al Pavelló de la república. Universitat de Barcelona, 1977).

-Crexell, Joan, *Prensa catalana clandestina i d’exili 1917-1938*; El Llamp, 1987.

-Viladot i Presas, Albert; *Nacionalisme i premsa clandestina (1939-1951)*; Curial, 1987.

- També voldriem recordar la premsa escolta que com a intents de revistes i butlletins podem considerar clandestina dins el període franquista.

Vegis Ballester i Clavaguera, Jordi: *Les revistes escoltes a Catalunya (Illes Balears, i Pitiüses, País Valencià i Principat. (1913-2007)*. Diomira, Generalitat de Catalunya 2008.

any I
num. 1

octubre -63

~~FONS~~

A. PEREZ BASTARDAS

HAN PASSAT VINT-I-SET ANYS DES QUE, ENDERROCANT les encara febles estructures democràtiques de l'Estat espanyol, la rebel·lió militar, que després degenerà en guerra civil, va instaurar el règim actual.

Franco ha aconseguit de mantenir-se, capejant tota mena de temporals, malgrat la dura i constant oposició que provoca dins i fora de la Península.

Montrestant el món es troba en plena fase d'evolució vertiginosa. Els descobriments científics es succeeixen ràpidament, i les estructures polítiques, econòmiques i socials es van adaptant a les noves condicions planetàries.

Els antics pobles colonials van trovant el camí de la independència i del govern democràtic. I fins i tot l'oposició política entre els dos grans blocs mundials sembla entrar en una nova fase de distensió.

El racó de món del nostre país, sembla estar totalment allunyat de l'evolució mundial. El règim, mitjançant manobres oportunistes adequades, va fingint les evolucions de façana que li convé per tal d'adquirir una certa reputació de respecteabilitat i de mantenir-se en el poder. Tot això sense modificar gens cap de les bases desagradables de la seva estructura totalitària.

Aquesta situació no pot mantenir-se indefinida.
Els pobles peninsulars no poden quedar per sempre

POLÍTICA NOVA

L'ADAPTACIÓ DEL RÈGIM ALS CORRENTS ACTUALS DE L'EUROPA NEO-CAPITALISTA, tot i essent absolutament limitada i en molts aspectes enganyosa, no pot ésser ignorada per nosaltres.

El "Plan de Desarrollo", la supressió pura i simple de
Suanzes de l'oscona econòmica més ortodoxa del règim, la
reforma de la llei d'arrendaments urbans, els esforços
de lligar jugades amb París i Bonn (possiblement els dos
centres més dretans de la referida Europa), les inversi-
ons de capital europeu a la Península, la relació del
sistema amb organismes econòmics internacionals, tot per
a l'aparença d'una maniobra de gran altura en vista a
l'entrada d'Espanya al Mercat Comú.

L'aparent evolució del règim va lligada, ens sembla, a la influència cada dia més clara de la política "Opus Dei". El seu teocisme, mares marcat políticament, és un pont meravellós entre el règim i d'altres forces europees més disposades a tancar els ulls en nom d'un pragmatisme, d'un marcat, és a dir de les necessitats d'uns grups de pressió super-capitalistes.

Cal parlar molt a fons del problema que plantojaria l'en-
trada orgànica del règim en el conjunt de forces econòm-
iques internacionals. Està demostrat que com més segur se
sent el règim de portes enfora, més dura és la repressió
a l'interior.

Cal subratllar d'altra banda la sensibilitat actual del règim a certes pressions exteriors. El règim ja no és un fortalosa tancada. Hi ha forats que el mateix règim no co-

POLÍTICA NOVA

С. Е. Н. И.

BASEN LA NOSTRA IDEOLOGIA SOCIALISTA EN LA SUBSTITUCIO del poder econòmic i polític de la burgesia pel poder econòmic i polític del proletariat i dels camperols. Refusen, doncs, la "col·laboració de classes", i veiem en ella una última i hàbil tàctica de l'neo-capitalisme per tal d'integrar a la classe proletària sota el signe d'un cert millorament de les condicions econòmiques, tot mantenint en les seves mans els ressorts de control i de decisió.

Aquesta substitució de poder la defensen en funció de l'opressió del treballador en el marc capitalista i neo-capitalista. Opressió al nivell primari del seu lloc de treball, (condicions de treball), a nivell de l'empresa (propietat i gestió), opressió com a ciutadà (és a dir, dins el món immediat que el rodeja: la manca d'inversions en hospitals, escoles, etc. és produïda directament pel lligam entre els interessos del gran capital i els del municipi, de la província, de l'Administració, etc.) opressió com a consumidor, en fi, opressió del treballador considerat dins el marc ampli de la societat, en el que ell és objecte de les grans decisions però no subjecte actiu ni participant en aquestes.

L'alliació del treballador no pot troncar-se més que en la seua total alliberament. I aquest alliberament no el considerem de s'una òptica moralista, vga i utpica sinó que el veiem solament possible a través d'un canvi d'estructures, el que el treballador passi a ésser home lliure, on tant el transformador del seu món, autor del seu propi destí i, **finalment**, del de la seva col·lectivitat.

POLÍTICA NOVA

C. E. H. I.

L'ESTRATEGIA OERERA AVUI

Publiquem a continuació la "Introducció" del llibre d'André Gorz, Stratégie Ouvrière et Neocapitalisme, aparegut a "Editions du Souil" (Paris).

Considerem prou vàlid el planteig d'André Gorn per tal d'establir unes bases d'estratègia obrera a llarg terme, adaptada a les condicions nacionals. I alhora un encadenament d'objectius intermedis i articulats que, d'una banda, projectin en les lluites quotidianes la màxima dimensió de "lluita pel poder", és a dir de confrontació global del capitalisme i d'altra banda preparin i, alhora realitzin, de forma paulatina però irreversible, el fi llunyà perseguit.

Aquest és fonamentalment l'intent d'André Gorz, al qual nosaltres en essència, ens afegim.

Això vol dir :

1)- Creiem, en principi, en la "via pacífica" com l'única possible al nostre país per tal d'arribar al pas de la societat burgesa a la societat socialista. Hi creiem en dos sentits: en el sentit de creure que és des de l'interior de cada país que s'establiran les condicions i es realitzaran les pressions que conduiran a aquells canvis;

La pintura mural romànica d'Andorra

MONTSERRAT PAGÈS I PARETAS

D'Andorra ens ha pervingut un nombre important de conjunts de pintura mural romànica i de gran qualitat, els de Sant Serni de Nagol, Sant Joan de Caselles, Sant Martí de la Cortinada, Santa Coloma d'Andorra, Sant Miquel d'Engolasters, Sant Romà de les Bons i Sant Esteve d'Andorra la Vella. La major part d'ells, a més, conservats *in situ*. Dos altres conjunts i part d'un tercer, al Museu Nacional d'Art de Catalunya; d'aquest darrer, un mural al Museo del Prado i dos més en la família que els comprà fa quasi un segle. Només d'un de sol dels conjunts, el de Sant Cristòfol d'Anyós, se'n perdé la pista tot just quan fou arrencat del mur, també, si fa no fa, cent anys, quan la pintura romànica catalana, que el món acabava de descobrir, es pagava a preu d'or al mercat internacional. En aquest sentit, cal lloar l'actuació de la Junta de Museus de Barcelona que, per salvar-los de l'espoli, adquirí els de la col·lecció del museu barceloní i, en els anys del tombant de segle XX-XXI, la del govern d'Andorra, que adquirí els de Santa Coloma, d'històric complicada, com explicarem. Avui s'exposen a l'equipament museístic Espai Columba, bastit molt a prop de l'església on es poden admirar part dels murals.

El fet que a Andorra s'hagi conservat aquest patrimoni pictòric tan extens és força remarcable. Demostra que durant els segles XI i XII, sobretot, la vall era molt rica i s'hi bastiren i decoraren moltes esglésies, amb molta creativitat, a més, perquè cadascun dels conjunts ostenta unes característiques que en fan un *unicum*, interessant i valuós en el context de la pintura romànica catalana i de l'europea. La cronologia d'aquest art mural arriba fins a primers del segle XIII, quan s'incorporen noves tendències artístiques. Després, sobretot a partir de finals del segle XIII, com tot el Pirineu català, la vall d'Andorra entrà en una llarga fase de recessió, que ha durat fins a èpoques ben recents, la qual cosa feu que moltes esglésies no es renovessin, és a dir, que s'hagin conservat fins als nostres dies. Aquest fet, juntament amb el clima, ha afavorit la conservació de la pintura mural que les decorava.

La influència determinant en qüestió d'iconografia religiosa la determinava la propera catedral d'Urgell, centre d'una amplíssima diòcesi que englobava també la vall d'Andorra, on la litúrgia romana s'introduí molt aviat, a partir del segle IX. Pols de la introducció d'aquesta foren tant la mateixa seu urgel·litana, com la també propera i poderosa abadia benedictina de Sant Serni de Tavèrnoles. En l'aspecte estilístic i més pròpiament artístic, les influències també procedien d'aquestes institucions.

Les pintures murals romàniques que es consideren les més primitives d'Andorra són les de la capella de Sant Serni de Nagol (*in situ*), que fou consagrada en 1055, segons el pergamí que el 1976 es trobà sota l'ara de l'altar. També en aquests anys, 1976-1979, es descobriren les pintures. Les de l'arc triomfal són les que es consideren les més antigues. La figuració s'emplaçava sobre un fons vermell ataronjat, conservat en gran part de la superfície pictòrica.

El més interessant de les pintures de Nagol, ultra el seu primitivisme, és la iconografia, força enigmàtica. A la part superior del frontis, sobre l'absis, hi ha dos personatges amb els braços en actitud d'aclamació, que no és gens clar que siguin Caín i Abel, i a la dreta sant Miquel arcàngel amb la llança clavada al cap de la serp. Al dessota mateix hi ha la figura de Crist, dempeus i amb nimbe crucífer i a l'altre costat un sant bisbe, el qual, com proposà Cebrià Baraut, seria sant Serni o Sadurní, l'evangelitzador de la Gàl·lia i màrtir de Tolosa de Llenguadoc, titular de l'església i també de la propera i poderosa abadia de Tavèrnoles, molt venerat a tota la diòcesi d'Urgell. Per al mateix autor un dels dos sants representats a l'intradós de l'arc, a migdia, el de les ales, en un *unicum* iconogràfic, seria el Baptista, el missatger (*angelos* en grec), enviat per preparar el camí de Jesús. I, a l'altre costat de l'arc, amb barba migpartida i quatre braços (penediment o correcció del pintor), hi ha un profeta. L'única figura que clarament no forma part d'aquesta etapa és l'arcàngel de la paret de tramuntana de la nau, de factura força més tardana.

Als anys seixanta del segle XII, a la vall d'Andorra hi treballà un pintor muralista que decorà diverses esglésies, amb un estil deutor del llegat i ofici del mestre de Pedret, però amb personalitat pròpia, menys monumental i més àgil i dinàmic. És el mestre de Santa Coloma d'Andorra, que, a més d'aquesta església, decorà les de Sant Miquel d'Engolasters, Sant Romà de les Bons i Sant Cristòfol d'Anyós. El color, ben característic i el rostre de les seves figures, gràcils, es reconeixen fàcilment. La clau per a la datació de la seva obra és la consagració del 1164 de Sant Romà de les Bons, el pergamí de la qual es trobà al reconditori de la mesa de l'altar, recoberta per pintura mural amb un tema idèntic i d'igual factura a la del sòcol de l'absis.

La decoració de Santa Coloma d'Andorra és la més emblemàtica i la de més envergadura de les seves obres, característica de la seva producció, adquirida recentment per l'estat andorrà. La seva datació ha de ser lleument anterior a les Bons, de vers el 1160.

Les pintures de Santa Coloma foren adquirides el 1933 pel baró de Cassel van Doorn, al qual, amb l'arribada del nazisme es refugià a la costa provençal. Així i tot, les seves col·leccions foren en part confiscades i les pintures de Santa Coloma ingressaren al Museu Estatal Prussià de Cultura de Berlín, on es restauraren. El 2003 i el 2004, pocs anys abans que la família del susdit baró les recuperés i que el govern d'Andorra les hi comprés (2007), s'exposaren, primer a Berlín i després a Andorra. Actualment, s'exposen de manera permanent a l'equipament museístic dit Espai Columba, que es troba molt a prop de l'església de Santa Coloma. En aquesta s'hi conserva encara l'Anyell de Déu, pintat en un medalló sobre l'arc del santuari, amb restes de dos àngels un a cada costat. Es conserven també en part les sanefes de geomètriques que emmarcaven la representació.

Les pintures arrencades són les del santuari on hi havia l'altar, de planta carrada. La *Maiestas Domini* ocupava tota la meitat septentrional de la volta de canó que cobria el santuari. Entre l'alfa i l'òmega i assegut en tron encoixinat, el Crist beneeix amb la dreta i mostra el llibre de la vida amb l'altra mà, envoltat per la màndorla, amb els peus sobre d'aquesta i d'un escambell. A l'entorn seu figures els quatre símbols del Tetramorf, àgils i esvelts, fins i tot el toro de Lluc i el Lleó de Marc, que, en posició centrífuga, giren la testa per mirar el Crist. El fons, dins i fora de la màndorla

Dos sants de Sant Serni de Nagol, un dels quals el Baptista.

és blanc de calç. Al dessota hi havia la figuració de cortinatges.

Enfront seu, a la meitat meridional de la volta del santuari, s'hi representaven els apòstols, sota sengles arcs separats per columnes, com una Jerusalem celestial. Al dessota hi havia un fris de medallons habitats per petits animals simbòlics. El col·legi d'apòstols es completava a la paret del fons del santuari amb santa Coloma, la màrtir titular de l'església, i la Mare de Déu, i sant Pere i sant Pau i, al damunt, sobre la finestra, l'Esperit Sant dins d'un medalló. Enfront, a banda i banda de l'arc del santuari, hi havia dos altres apòstols, dels que s'identifica Joan l'Evangelist. I a l'intradós de l'arc triomfal hi havia sant Silvestre i sant Gregori (Mead Art Museum, Amherst College, Massachusetts).

El Crist de l'absis de Sant Miquel d'Engolasters té una gran semblança amb el de Santa Coloma, però és de menor envergadura i més gràcil, assegut ací sobre l'arc del cel, entre l'alfa i l'òmega, beneint amb la dreta i el llibre a l'altra mà, envoltat per la màndorla, amb els peus sobre d'aquesta i d'un escambell. El blanc només

Crist en majestat voltat pel Tetramorf, de Santa Coloma d'Andorra (© Patrimoni Cultural d'Andorra).

és al fons de la màndorla, mentre que el Tetramorf, al defora, és plasmat sobre un fons de bandes de color. En destaca la bella àliga de Joan, que el toro de Lluc i el lleó de Marc siguin petites figures dins de medallons portats per uns àngels voladissos i, sobretot, que l'àngel de Mateu hagi estat substituït per sant Miquel Arcàngel, també el vencedor del mal, a més de titular de la capella, matant el drac.

Les pintures de Sant Romà de les Bons el Museu d'Art de Catalunya les exposa tal com figuraven a la col·lecció Plandiura, partides en dues meitats i aquests muntats sobre un suport pla. En un dels plafons hi ha el que s'ha conservat del Crist en majestat, la meitat inferior del cos, amb els peus sobre l'escambell i aquest sobre la màndorla, i del Tetramorf resta només la petita figura del toro de Lluc dins d'un medalló, com a Engolasters. En l'altre plafó, que correspon al semicilindre, hi ha els apòstols, centrats per Pere i Pau, la Verge amb el calze i, als extrems, sant Andreu i sant Pau.

Un pintor diferent és el de la Crucifixió de Sant Joan de Caselles, on s'incorporà un Crist en majestat

d'estuc, abillat amb túnica talar reial i els ulls oberts, que significa el seu triomfat sobre la mort. Peça excepcional, el més probable és que sigui una *spolia* de Sant Serni de Tavèrnoles, on hi ha restes de relleus d'estuc de primers del segle XI, reaprofitada ací. A una banda i l'altra de la Majestat hi ha Longinos i Stephaton, el porta-llança i el porta-esponja, amb restes de les inscripcions que els identifiquen. Els rostres dels soldats es relacionen amb l'estil dels mestres d'Orcau i Argolell, també eixits de la influència de l'art llombard de Pedret, però també més tardà.

No gaire més tardanes, les pintures de Sant Martí de la Cortinada, també hereves de la influència llombarda, però, en aquest cas també, d'una mà diferent de les anteriors, sembla que s'haurien de datar entre els anys 1140 i 1170. Decoren els dos arcosolis de banda i banda del petit absis romànic, a les parets frontals dels quals hi havia representats sants bisbes, dels quals només sabem la identitat d'un d'ells, sant Brici, al costat nord, per la inscripció que s'ha conservat; al damunt de cadascun, i salvant un petit registre amb testes d'orants i animals simbòlics, hi havia altres sants

L'Anyell de Déu entre dos àngels, a Santa Coloma d'Andorra (© Patrimoni Cultural d'Andorra).

també en posició frontal. Però el més interessant es representa dins els arcosolis, al del costat de l'Epístola, un personatge amb un arc i la fletxa apuntada enlaire, sota seu un músic tocant la viola i enfront, si la meua interpretació és correcta, un jove que balla, una mà a la cintura i l'altra fent voleiar un fulard.

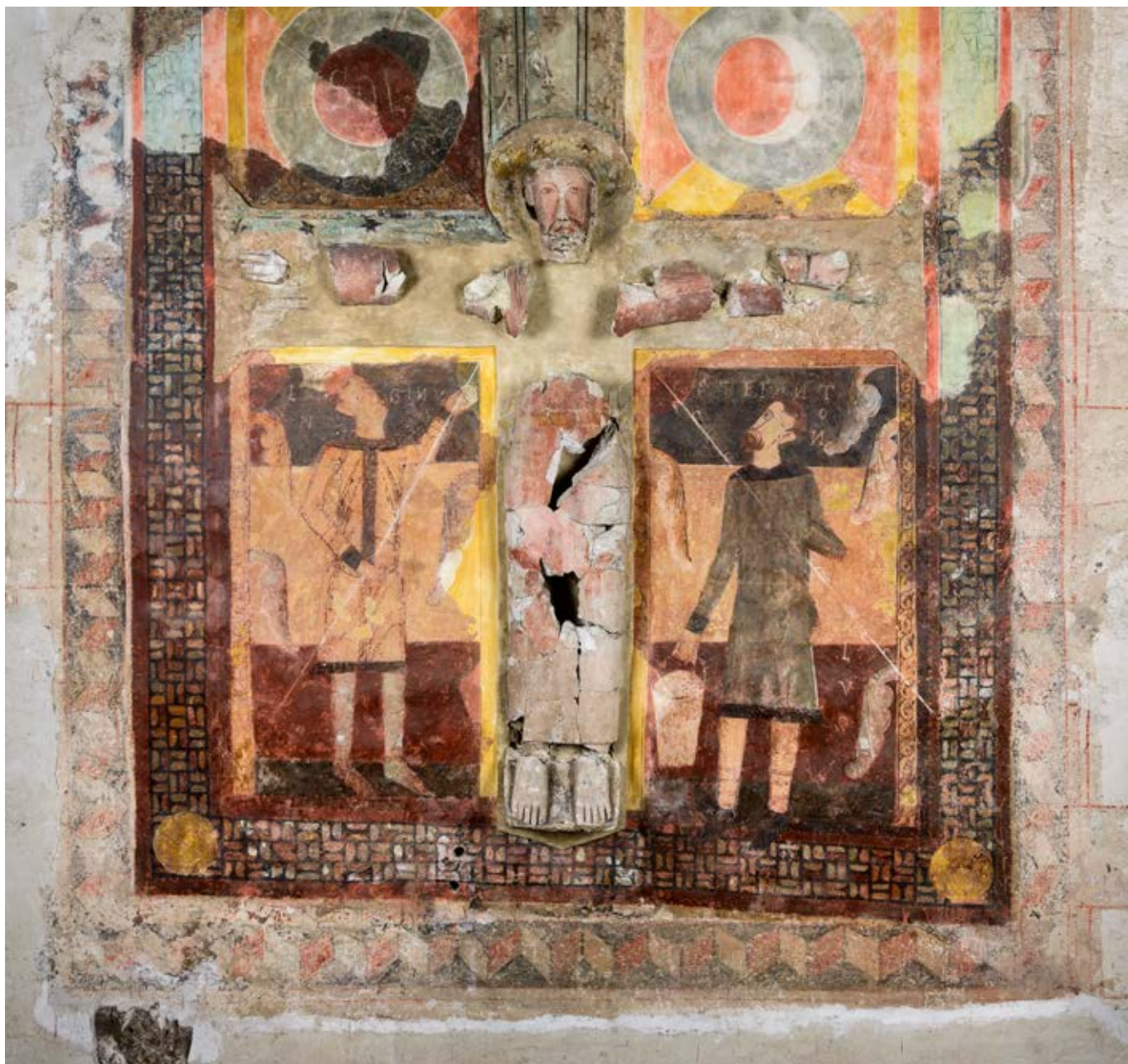
Tant o més interessant i sobretot més enigmàtic és el que a la Cortinada es representa a l'arcòsoli del costat de l'Evangeli, centrat per la figura de sant Martí, el titular, a la paret del fons, amb una rica casulla brodada i amb el bàcul. Devora seu hi ha un prevere en actitud de pregària i el cap enlaire per mirar el sant i, a l'intradós de l'arc, a banda i banda, es representen dos altres personatges, l'un enfront de l'altre, que acosten presents al sant prelat. El de l'esquerra és un home jove que, amb les mans velades, ofereix al sant una gran copa o vas semiesfèric daurat, ple d'un líquid vermell. El de la dreta és un home adult, identificat per la inscripció com a ARNALLSV, que presenta un gran canelobre. Tant o més interessant és, encara, la figura de l'home pecador, ebri i violent, el bevedor que, amb un vas i un coltell a la mà i amb una gerra a prop, a

Detall de l'absis de Sant Miquel d'Engolasters, amb sant Miquel matant el drac (© Museu Nacional d'Art de Catalunya).

Apostolat amb Maria de Sant Romà de les Bons (© Museu Nacional d'Art de Catalunya).

Crucifixió de Sant Joan de Caselles (© Patrimoni Cultural d'Andorra).

Sants, orants i embriac a Sant Martí de la Cortinada

punt de caure del tamboret, es representa al registre de sota sant Martí, i que una inscripció identifica com a GILEM G(IFR)ED.

Tanca el cicle de la pintura romànica andorrana la decoració de l'absis de Sant Esteve d'Andorra, data- da entre el 1216-1220, molt monumental, l'estil de la qual mostra una gran empremta de la pintura bizan- tina més recent. Arrencades el 1923, amb la disputa de dos antiquaris que les volien es diu que es malmeté el Pantocràtor. El 1926 les adquirí l'industrial Ròmul Bosch i Catarineu, que el 1934, juntament amb la resta de les seves col·leccions d'art i arqueologia, les diposità al museu de Barcelona com a garantia de la devolució

del crèdit que li atorgava la Generalitat republicana. Bosch, però, amagà la millor part del conjunt, els tres murals amb escenes de la passió que decoraven el semi- cilindre absidal, el Lavatori (avui al Museo del Prado), el Prendiment i la Flagel·lació, encara a la col·lecció dels seus descendents. De les del MNAC el més destacat és el coper acrobàtic de les nocs de Canà, representat a la vora de la fornícula o petit absidiol que s'obria al mur de tramuntana. A la volta d'aquest, a la dreta, es representa la visió de Zacaries quan, oficiant a l'altar del temple, se li aparegué l'àngel anunciant-li el nai- xement del seu fill. Aquest, el Baptista, és representat a la part esquerra de la volta, ja adult, amb llarga barba i cabell blancs, com un anacoreta del desert, els peus nus i un llarg filacteri a les mans. Els altres fragments són el toro de Lluc, que formava part del Tetramorf de la volta de l'absis major, la sanefa que la separava del semicilindre i, d'aquest, el Crist dels Improperis, que era la darrera escena de les quatre que hi havia representades al semicilindre. Les altres tres són el Lavatori, al Prado, i el Prendiment i la Flagel·lació, a la col·lecció dels Bosch, monumentals i magnífiques.

BIBLIOGRAFIA:

ALCOY PADRÓS, Rosa, PAGÈS I PARETAS, Montserrat, «Les pintures murals de Sant Esteve d'Andorra: un cicle pasqual del 1200», *Quaderns d'E- studis Andorrans*, 9, 2012, p. 155-186.

Andorra Romànica, Fundació Enciclopèdia Catala- na, Barcelona, 1989.

Andorra Romànica. Katalanische und westeuropäische Wandmalereien des 12. Jahrhunderts, Staatliche Museen zu Berlin, 2003.

BARAUT, Cebrià, «La iconografia de les pintures romàniques de Sant Serni de Nagol», *Miscel·lània en homenatge a Joan Ainaud de Lasarte*, MNAC/IEC/Pu- blicacions de l'Abadia de Montserrat, vol. I (1998), p. 133-138.

CANTURRI, Pere, «L'església de Sant Serni de Nagol i les seves pintures pre-romàniques», *Quaderns d'Estudis Andorrans*, 4, 1979, p.5-17.

Catalunya romànica, v. VI, *Alt Urgell Andorra*, Fun- dació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1992

MATEU PI, Meritxell, «Els viatges dels frescos de Santa Coloma», *Magister Sancta Columba. La pintura del Mestre de Santa Coloma i la seva època*, Andorra 2004, p. 131-154.

PAGÈS I PARETAS, Montserrat, «L'antiga església de Sant Martí de la Cortinada i les seves pintures romàniques, nova lectura», *Quaderns d'Estudis Andorrans*, 8, Valls d'Andorra, 2006-2008, p. 175-202.

PAGÈS I PARETAS, Montserrat, «Sant Esteve d'Andorra. Lavatori», *Convidats d'Honor, exposició commemorativa del 75è aniversari del MNAC*, 2009, p. 78-83.

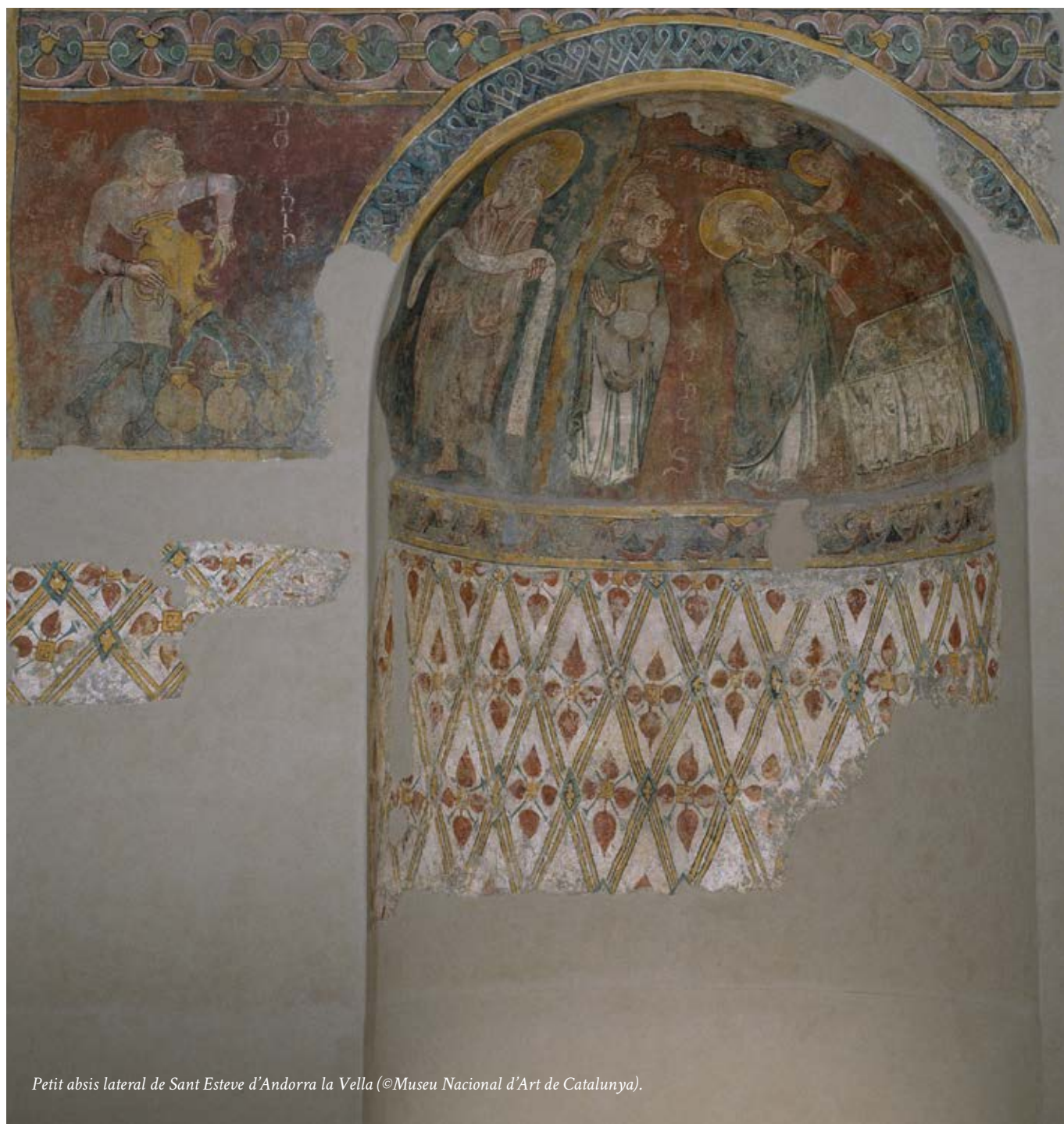
PAGÈS I PARETAS, Montserrat, «Sobre la Majestat i la Crucifixió de Sant Joan de Caselles», *Miscel·lània a Pere Canturri*, Andorra 2018, p. 107-119.

PLANAS I DE LA MAZA, Marta, «Sant Martí de la Cortinada», *Catalunya romànica*, v. VI, *Alt Urgell An-*

dorra, 1992, p. 498-507.

PRADALIER, Henri, «Un nouveau peintre roman en Andorre: Le Maître de la Cortinada», *Bulletin de la Société Ariégeoise des Sciences, Lettres et Arts*, Saint-Girons, v. XXVII, 1972, p. 147-165.

WUNDERWALD, Anke, «La pintura mural de Santa Coloma d'Andorra i el seu cercle estilístic», *Magister Sancta Columba. La pintura romànica del Mestre de Santa Coloma i la seva època*, Andorra 2003, p. 71-87.

Petit absis lateral de Sant Esteve d'Andorra la Vella (©Museu Nacional d'Art de Catalunya).

A més de les persistents calorades, dissortadament cada vegada més habituals, l'estiu és procliu a envair amb un ampli ventall d'activitats turístic/esportives les valls pirinenques i, en especial, les andorranes. Per cert, moltes d'elles, amb noms realment sorprenents que deixarien bocabadats els nostres padrins. He copiat d'una informació recent que 'The Ironman Group' organitza l'Andorra Multiesport Festival que comprèn: el Trial 100 Andorra by UTMB, l'Ironman 70.3 Andorra, la Haute Route Pyrennées i l'Andorra Epic Pyrennées. S'han anunciat també l'Andorra Spartan Race, l'Andorra Olympus Race i moltes altres manifestacions esportives batejades en anglès, amb els corresponents milers d'aficionats ocupant prades, boscos i cims. Potser mereix un lloc especial en aquesta curta llista indicativa la pròxima Copa del Món BTT (Pal-Arinsal) que, segons els organitzadors, espera la gens menyspreable xifra de... 60.000 espectadors!

Sí, les muntanyes han canviat abruptament de rol en les darreres dècades. De llocs de vocació silvícola i ramadera, de boscos gairebé impol·luts, de torrents d'aigües cristal·lines, d'espais de silenci i de meditació per a alguns privilegiats, ha passat a ser escenari forçat de proves turístiques i esportives que comporten moviments massius de persones, de vehicles i de reclams publicitaris de tot tipus. I ja sabem que la naturalesa és fràgil, que no ho aguanta tot, que és molt fàcil desequilibrar-la.

Amb mirada atenta i amistosa des de l'exterior més immediat crec, sincerament, per posar uns pocs

exemples, que les anunciades ampliacions de pistes de Grand Valira, la unió de les estacions de Pal i Arinsal, malmetent per sempre més la preciosa i mítica capçalera de la vall de Setúria i la construcció, enmig del bosc, de la gran plataforma amb altíssims talussos de l'heliport nacional, mereixerien una pausa de reflexió abans de tirar endavant actuacions irreversibles i lesives per al medi ambient i el paisatge.

L'espiral de més i més gent (ja prop de 84.000 persones residents), de més i més activitats en la natura, fins ara verge, i de més i més construcció als quatre punts cardinals del país –amb les torres d'Escaldes com a exemple paradigmàtic– sembla ara imparable, però encabeix riscos molt seriosos per al futur del país. Els sectors més conscients de la societat andorrana d'avui tenen una enorme responsabilitat al respecte. Es tracta de decisions que no depenen de l'exterior. Com a humil observador crec que s'imposa amb urgència un procés de reflexió col·lectiva sobre el model de país i sobre els límits del creixement, abans que sigui massa tard i s'hagi perdut de forma ineluctable el tren del veritable progrés. Ho deia fa més de 40 anys el visionari Bonaventura Adellach, l'enginyer, matemàtic i astrònom ordinenc que tant va fer per Andorra.

**Arquitecte*

La recuperació del Cant de la Sibil·la a Puigcerdà

ENRIC QUÍLEZ

Corria l'any 2009. La UNESCO estava a punt de declarar el Cant de la Sibil·la com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat, cosa que va succeir un any després, l'any 2010. Des del Grup de Recerca de Cerdanya, havíem decidit que volíem recuperar la celebració del Cant de la Sibil·la a la Cerdanya, cosa que ens volta-va pel cap des de feia temps.

Llavors, al Grup teníem com a sòcia col·laboradora molt activa la Francisca Ginovart Massanet (Cisca), una noia mallorquina que en la seva joventut havia participat en el Cant, a Mallorca. Per tant, sabia de què anava la cosa i li vam demanar ajut per recuperar-lo a Cerdanya.

El primer era decidir en quin marc el representaríem. Hi havia la possibilitat de fer-ho en una església la Nit de Nadal, com marca la tradició, però vam decidir descartar-ho per dos motius:

En primer lloc, perquè oficialment encara estava vigent la prohibició de representar el cant en esglésies i no teníem ganes d'iniciar una discussió amb el Bisbat d'Urgell. L'altra, que preferíem fer-ho en un entorn més laic, per separar-ho del fet religiós.

Per tant, vam decidir que faríem la representació el 30 de desembre del 2009, dins de la Jornada de Poesia i Música d'hivern, en acabar aquesta, ja que seria el darrer acte cultural de l'any per part del GRC, a Cerdanya.

Després, molt important: calia trobar una Sibil·la. Després que la Cisca declinés l'oferta i de donar unes quantes voltes, vam trobar la persona ideal: la Teresa Pérez de Rozas, que cada any des de llavors ha fet de Sibil·la, amb la seva magnífica veu.

A continuació, calia escollir quina versió del Cant faríem servir. A diferència de la Seu d'Urgell, on conservaven una versió pròpia, a Puigcerdà no sabíem quan havia estat la darrera vegada que s'havia representat el Cant, ni quina versió s'havia de fer servir. Així que com que la Cisca era mallorquina, vam decidir emprar la versió de Mallorca.

Vam recórrer a internet per trobar exemples de la representació i la Teresa va fer la resta. Vam escurçar una mica el text, perquè era massa llarg i ja teníem tots els ingredients.

La primera representació, doncs, va tenir lloc al Museu Cerdà de Puigcerdà, la nit del 30 de desembre del 2009. Crec que ens vam avançar per casualitat un any a la recuperació que es va fer a la Seu. Val a dir que ells ens superaven en mitjans (tenien tota una catedral!), un cor d'acompanyament i la Laura Castellet, com a Sibil·la: tot un luxe!

Nosaltres teníem un muntatge més modest, que al llarg dels anys ha anat evolucionant a millor.

Així, vam introduir l'acompanyament musical amb guitarra. Primer, amb l'Albert Martínez i posteriorment amb la Berta Ferrer.

També el vestuari i la il·luminació han millorat molt, gràcies al muntatge que el Xavier Piguillem (Inestable Ceretana), marit de la Teresa Pérez de Rozas i professional del teatre, va fer per a nosaltres l'any 2022.

Llevat d'un any que la Teresa va tenir problemes de salut (2016) i un dels anys de la pandèmia (2020), el Cant de la Sibil·la s'ha representat ininterrompudament cada any des de llavors.

També s'ha representat un parell de cops la Nit de Nadal, a l'església de Sant Domènec de Puigcerdà, però pel motiu que sigui, no ha acabat quallant i ja no es fa.

El Cant de la Sibil·la és un cant d'origen medieval, de tipus gregorià, que es cantava al sud d'Europa (Corona d'Aragó, alguns llocs de Castella i part d'Occitània) durant la missa del gall, des de molt antic i que va ser prohibit per l'Església durant el Concili de Trento, per ser considerat pagà, tot i que va perdurar a l'Alguer, a Ontinyent i sobretot a les Illes Balears.

El Cant de la Sibil·la està documentat ja al segle X, tot i que inicialment es cantava en llatí. Té una melodia mossàrab i ha estat recuperat recentment en ciutats com la Seu d'Urgell, Lleida o Barcelona.

Es tracta d'un text profètic basat en l'Apocalipsi de Sant Joan, on s'anuncia la vinguda del Jorn del Judici Final i se'n canten diverses versions.

La Sibil·la porta una túnica blanca o de color i de vegades, una capa. El cap està cobert per una gorra del mateix color que el vestit. Mentre canta, sosté una espasa a la seva mà, que manté drete durant el cant. Quan finalitza, dibuixa una creu a l'aire.

2009

2011

El text més sovint emprat, de la versió mallorquina, és el següent:

El jorn del judici
parrà qui haurà fet servici.

Jesucrist, Rei universal,
home i ver Déu eternal
del cel vindrà per a jutjar
i a cada u lo just darà.

Gran foc del cel devallarà;
mar, fonts i rius, tot cremarà.
Los peixos donaran grans crits
Perdent los naturals delits.

Ans del Judici l'Anticrist vindrà
i tot lo món turment darà,
i se farà com Déu servir
i qui no el crega farà morir.

Lo seu regnat serà molt breu;
en aquell temps sots poder seu
moriran màrtirs tots a un lloc
aquells dos sants, Elies i Enoc.

Lo sol perdrà la claredat
mostrant-se fosc i entelat,
la lluna no darà claror
i tot lo món serà tristor.

Als mals dirà molt agrament:
- Anau, maleïts, en el turment!
anau, anau al foc etern
amb vostron príncep de l'infern.

Als bons dirà: - Fills meus veníu!
benaventurats posseïu
el regne que està aparellat
des de que el món va ser creat.

Oh humil Verge! Vos qui heu parit
Jesús Infant aquesta nit,
a vostro Fill vullau pregar
que de lo infern nos vulla guardar.

El jorn del judici
parrà qui haurà fet servici.

2013. Albert Martínez acompanyant Teresa Pérez de Rozas.

2022. Berta Ferrer acompanyant Teresa Pérez de Rozas.

Els Amics d'en Kerresetcaps: Revivint una llegenda mítica cerdana

JORDI ALÍS

A la vila de Puigcerdà, una nova entitat cultural ha sorgit amb l'objectiu de mantenir viva la riquesa de les històries i llegendes del territori. Els Amics d'en Kerresetcaps, una associació recentment fundada, esdevé una peça en el teixit cultural d'aquesta regió, amb un focus especial en la promoció i preservació de la cultura popular i mitològica del Pirineu.

El cor d'aquesta iniciativa és la figura mitològica del Kerresetcaps, un ésser extraordinari amb una història que s'estén al llarg de més de tres segles. Aquest personatge singular emergeix d'una llegenda que narra les seves peripècies a les terres de Saltèguet. Es diu que un monstre de set caps s'amagava als boscos, i la gent local es veia obligada a superar la por per tal de

fer llenya i sobreviure a l'hivern. La narrativa pren un gir quan aquest monstre és capturat i exposat a la plaça Major. Curiosament, només els nens es mostraven propers i empàtics amb la criatura, mentre els adults es mostraven reticents. Aquesta dinàmica va conduir a un esdeveniment inesperat: el monstre va aconseguir escapar, portant alegria als més joves i insinuant una promesa de tornar, per jugar i fer gresca amb tots ells.

La celebració de la revetlla de Sant Joan a Puigcerdà esdevé una oportunitat per revivre aquesta història excepcional. En aquesta nit màgica, les flames i la pirotècnia prenen protagonisme, i la figura del Kerresetcaps esdevé un vincle essencial entre aquestes manifestacions i la seva pròpia llegenda. La connexió entre la bèstia de foc i la festivitat, juntament amb la innocència i la màgia amb què els nens viuen aquesta nit, ofereix una experiència memorable per a tota la comunitat.

A més de la revetlla de Sant Joan, el Kerresetcaps participa activament en altres esdeveniments de la vila de Puigcerdà. Els correfocs de la Festa Major i la Festa de l'Estany compten amb la presència d'aquest ésser híbrid, fusionant la seva figura entre la de gegant i bèstia de foc. A més, el Kerresetcaps també participa en les trobades geganteres de la comarca, recordant la seva connexió i presència cultural en aquest territori.

La reanimació d'aquesta llegenda és fruit del treball col·lectiu de persones compromeses amb la preservació de la cultura local. La figura del Kerresetcaps va ser reconstruïda gràcies als esforços d'en Sebastià Bosom i el seu equip, que van trobar inspiració en un document històric del 1654, trobat pel Peter Sahlins. Amb l'habilitat de l'escultor local Miquel Rosell, la figura va ser creada i va emergir a la vila de Puigcerdà el 23 de juny de 1998. Després de passar uns anys perduda, va ser restaurada pel també escultor local Jordi Alís. L'Associació de Diablers de Puigcerdà va jugar un paper important en el retorn del Kerresetcaps als carrers de la Vila durant la Festa

de l'Estany de l'any 2018. Avui, aquesta icona cultural balla i s'il·lumina gràcies a la nova Associació de Bestiari de Puigcerdà, coneguda afectuosament com els "Amics d'en Kerresetcaps".

Els Amics d'en Kerresetcaps no només celebren una llegenda antiga, sinó que també enriqueixen la cultura i la identitat del Pirineu. A través de la seva participació en esdeveniments i festivitats locals, el Kerresetcaps connecta passat i present, oferint una oportunitat perquè les futures generacions abracin amb orgull la seva història i tradicions. Amb un coratge i una determinació semblants als nens de la llegenda, aquesta nova entitat vol esdevenir un guardià del bestiari de foc i festiu que fan del Pirineu un lloc únic i vibrant.

NOTA EDITORIAL: A finals d'agost, la figura del Kerresetcaps va patir un atac absolutament injustificat que el va malmetre parcialment, quan estava dipositat en instàncies municipals. No se sap qui és l'autor o autors d'aquesta salvatjada, però volem afegir-nos al munt de condemnes d'entitats i de particulars contra l'atac bàrbar sofert pel Kerresetcaps, que no deixa de ser un atac contra la nostra cultura, patrimoni i contra tots nosaltres.

A la revetlla de Sant Joan de 1998 tingué lloc la presentació d'en Kerresetcaps (AHCP. Foto: S. Bosom).

Les falles d'Alàs, les més antigues i les més recents

CARLES GASCÓN CHOPO

Ermita de la Mare de Déu de les Peces. Fotografia: Carles Gascón Chopó.

La serra de les Peces, ubicada al municipi d'Alàs i Cerc, comarca de l'Alt Urgell, és una serra allargada i de capçalera plana que tanca per llevant la plana de l'Urgellet. Als seus peus s'alça el nucli d'Alàs i al capdamunt l'ermita de la Mare de Déu de les Peces, un petit temple romànic del segle xi, d'una sola nau i amb un campanar de torre escapçat. És un indret molt significatiu, amb molt bones vistes sobre els entorns de la Seu, força freqüentat per caminadors i ciclistes que, a més, acull dos aplecs anuals el dilluns de Pasqua Florida i l'endemà de la Mare de Déu d'Agost. El 23 de juny de 2021, vigília de Sant Joan, s'hi va encendre el far que havia d'alimentar amb la seva flama les cinquanta falles que els veïns d'Alàs havien estat preparant durant les setmanes prèvies. Era la primera vegada, si més no que n'hi hagués memòria, que s'organitzava una baixada de falles a la comarca de l'Alt Urgell, i l'expectació era molt gran. La idea d'organitzar aquesta activitat en una comarca sense cap mena de tradició, es basava en un document que s'havia trobat recentment i que lligava

la serra de les Peces amb l'evidència escrita més antiga de l'encesa de falles al Pirineu.

La troballa que va engegar tot aquest procés es produí al mes de desembre de 2019, en el context d'un projecte de catalogació de la col·lecció de pergamins de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell, duta a terme en col·laboració amb el Consell Comarcal de l'Alt Urgell. La dada que ens interessa es va localitzar en un document de grans dimensions, de 1434 x 703 mm, configurat per dos fulls de pergami recosits amb cordill de cànem en ziga-zaga. El seu estat de conservació és regular, amb humitats i pèrdues de suport als marges superior i inferior provocades, segurament, per l'acció dels rosegadors, en un moment en què les mesures de conservació eren molt més precàries que en l'actualitat. El seu contingut està redactat en lletra humanística molt regular i polida, diminuta, recollida en 214 línies d'un text que es va redactar el 5 de febrer de 1543. Es tracta d'una sentència arbitral que havia de posar fi a un conflicte jurisdiccional que havia enfrontat les comunitats

de la Seu d'Urgell, Alàs, Cerc i Torres pel tema dels límits respectius. En relació amb les diferències entre Alàs i Torres, el document recull un episodi específic relacionat amb l'encesa de fars i falles a la serra de les Peces, que hauria provocat un enfrontament entre els veïns de totes dues localitats, i que hauria acabat amb ferits i amb algun mort. Per evitar futures desavinences, la sentència disposava que a partir d'aquell moment els d'Alàs i els de Torres haurien d'encendre els fars en el sector de la serra que els corresponia per jurisdicció, delimitada aquesta per unes fites que foren col·locades específicament per l'ocasió.

L'aparició en aquest document d'un esment explícit a les falles —un esment únic en un document de més de dues-centes línies de text— representa, el dia d'avui, la referència més antiga d'aquesta celebració dins de l'àmbit pirinenc. Abans de conèixer aquesta referència, la més antiga que es coneixia es trobava en un llibre de comptes de l'Arxiu Municipal de Vilaller, a l'Alta Ribagorça, que recollia, en un assentament comptable de 1763, una despesa de dotze sous i dos diners de vi per les falles i el far. El document de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell no aporta cap més informació sobre la naturalesa ni les característiques de la celebració que es duia a terme a la serra de les Peces. Tampoc no aclareix el moment de l'any en què se celebrava. En qualsevol cas, el document incorpora el nucli d'Alàs i la comarca de l'Alt Urgell en l'univers fallaire del Pirineu, en un territori que fins ara s'havia mantingut aliè a aquesta tradició. I a més per la porta gran.

En el moment de la troballa, la dada del testimoni de les falles al segle xvi va ser interpretada d'entrada com un fet anecdòtic, sense cap més transcendència que la de vincular remotament la festa de les falles a la comarca de l'Alt Urgell. La possibilitat de tractar-se de l'esment més antic de la festa de les falles al Pirineu va sorgir en una conversa casual i va generar una sèrie de contactes per verificar la dada, primer amb persones vinculades amb el món cultural de l'Alt Urgell, i a continuació amb responsables tècnics de l'Observatori del Patrimoni Etnològic i Immaterial i de la Càtedra Educació i Patrimoni Immaterial dels Pirineus de la Universitat de Lleida, i amb historiadors especialitzats en temàtica fallaire. En tots els casos la conclusió va ser la mateixa: es tractava del primer esment documentat de les baixades de falles al Pirineu català.

Amb aquesta dada a la mà, i d'acord amb la direcció

Pergamí que recull el primer esment de les falles del terme d'Alàs, de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell. Fotografia: Carles Gascón Chopó.

de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell, es va redactar una nota de premsa per divulgar la troballa, que va tenir una certa repercussió mediàtica. D'altra banda, i davant l'interès manifestat per l'Ajuntament d'Alàs i Cerc, se'ls va adreçar un informe sobre la naturalesa i l'abast de la descoberta. Tot aquest procés es produí entre els mesos de desembre de 2019 i de gener de 2020. La notícia va animar un cert debat entre els veïns d'Alàs al voltant de la possibilitat de "recuperar" una baixada de falles des de la serra de les Peces. Alguns veïns ja es manifestaven disposats plantejar-se aquesta "recuperació", però quan tot just se'n començava a parlar, l'inici de la pandèmia de la Covid-19 va congelar qualsevol iniciativa al respecte.

A començaments de 2021, recuperat un succedani de normalitat que poc feia preveure les noves onades que ens tenia reservades la pandèmia, l'Àrea de Turisme del Consell Comarcal de l'Alt Urgell es disposava a elaborar un calendari d'activitats per l'annualitat que començava i va idear una activitat nocturna de senderisme vinculada amb la baixada de

falles, sense grans pretensions, de cara a la primavera o a l'estiu. La proposta va ser comunicada en primera instància a l'alcalde de l'Ajuntament d'Alàs i Cerc, que la va trobar molt atractiva, malgrat ser conscient, com tota la resta d'implicats, de les enormes dificultats que comportava per la inexperiència i per la incidència de les restriccions sanitàries. Amb tot, i després de les preceptives consultes en l'àmbit municipal, es va acordar assumir el repte i tirar endavant. A continuació, es va designar un grup de nou persones, integrat per set veïns d'Alàs i dos tècnics del Consell Comarcal, per organitzar l'activitat, i ja de bon principi es va optar per abandonar el caràcter limitat que s'havia suggerit al començament i organitzar una baixada de falles en tota regla, sempre conscients que les restriccions sanitàries podien obligar a cancel·lar tots els preparatius, com havia passat en la major part de les baixades de falles del Pirineu l'estiu de l'any anterior.

El repte era de dimensions considerables perquè s'havia de començar de zero i des de la més absoluta inexperiència. Calia determinar com havien de ser les falles, com s'havien de construir, quins eren els protocols i els permisos necessaris per engegar una activitat que implicava l'encesa de foc al medi natural, i encara en un context que era molt incert a causa de la crisi sanitària que, en el pitjor dels casos, podia

obligar a cancel·lar la celebració i, en el millor, obligava a implementar una sèrie de mesures restrictives a la concentració de públic. Les trucades als veïns del Pallars, Andorra i l'Alta Ribagorça es van multiplicar per demanar consell i assessorament basats en la seva experiència. En tots els casos la resposta va ser sempre molt favorable i profitosa.

Les primeres reunions de l'equip de treball es convocaren a finals de febrer i es va decidir fer la baixada la nit del 23 de juny, segons una data totalment arbitrària triada pel fet de coincidir amb la vigília de Sant Joan i pel fet que no hi havia a la comarca cap altra població que hi fes una celebració especial. També es va decidir que es plantaria el far a la serra de les Peces, en un indret relativament proper a l'ermita, aprofitant que la seva situació prominent facilitaria una gran visibilitat des de bona part de la plana de l'Urgellet, i que així els fallaires podrien baixar fins a Alàs per la pista de terra. Així mateix, es va acordar que només baixarien falles els veïns i les veïnes majors d'edat empadronats al municipi d'Alàs i Cerc, que es reservaria un petit nombre de places a persones de fora del municipi i que els permisos necessaris serien tramitats des de l'Ajuntament.

Aprofitant l'experiència d'un veí que havia baixat falles a la vall de Boí i que s'havia integrat a l'equip de

La colla dels fallaires d'Alàs, l'any 2021, abans d'encendre el far en la primera edició de la baixada. Fotografia: Marta Visa Carol.

treball, es va optar per un model de falla ribagorçà, amb un mànec, preferiblement d'avellaner, d'uns dos metres i, a un extrem, una tulipa clavada feta amb fusta de pi que havia de contenir la teia que permetia l'encesa. El dia 8 de maig es va fabricar la primera falla i, durant els dies següents, se'n van fer dues o tres més amb la intenció de provar-les en la baixada des de la serra de les Peces. Havent resultat satisfactoris aquells primers assajos, en els quals es va decidir embolcallar les tulipes de les falles amb tela conillera per evitar la caiguda de la teia encesa, es va convocar el veïnat al Centre Cívic d'Alàs, per començar la producció a l'engròs a partir de la segona quinzena de maig.

Durant aquelles setmanes es van organitzar tallers cada dissabte a la tarda, que es van distingir per la bona entesa, la col·laboració i les ganes que tot sortís bé. S'hi aplegaven els futurs fallaires, junt amb els nens i nenes del poble i molts altres veïns, que passaven una bona estona i potenciaven el bon ambient generat al voltant de l'activitat. Durant aquestes trobades, es va muntar una expedició a les parts altes del municipi per seguir amb la recollida de material, particularment els mànecs d'avellaner, que es van anar a tallar a la Molina de Lletó, al peu de la serra del Cadí.

La repercussió mediàtica que començava a tenir la

iniciativa a finals de maig va fer témer una afluència massiva que calia contenir per les restriccions sanitàries, encara en vigor, i va caldre organitzar una sèrie de protocols per evitar-ho amb la plena col·laboració dels Mossos d'Esquadra. Es va plantejar el tall dels accessos rodats al nucli, el tancament de la plaça on havien d'arribar els fallaires exclusivament per als veïns d'Alàs, un aforament limitat al punt d'arribada amb la disposició de cadires on el públic s'havia de mantenir assegut i una sistemàtica campanya als mitjans per tal d'incentivar l'observació de l'espectacle des de la distància. Per poder organitzar l'acte amb tots aquests condicionants, calia comptar amb la presència d'un nombre important de voluntaris que controlés els talls del trànsit, els accessos a la plaça i l'acomodament del públic, als quals s'unien els voluntaris ja previstos per vigilar el foc del far i acompanyar els fallaires en la seva baixada i actuar en cas de qualsevol contingència. En total, cinquanta voluntaris, majoritàriament d'Alàs, però també de la Seu d'Urgell i d'altres localitats de l'entorn, van presentar-se per fer totes aquestes tasques de suport. Novament, les restriccions sanitàries, per bé que es relaxaren una setmana abans de la vigília de Sant Joan, obligaren a elaborar protocols concrets d'actuació per a fallaires i voluntaris.

Encesa de les falles en l'edició de l'any 2021. Fons del Consell Comarcal de l'Alt Urgell. Fotografia: Gemma Pla.

El dia 23 de juny de 2021 es va despertar plujós i amb molt males perspectives de cara a la baixada de les falles. Tres dies abans, els veïns d'Alàs havien pujat a muntar el far a la serra de les Peces. L'Ajuntament havia encarregat samarretes amb un disseny commemoratiu de la baixada, que va repartir entre els fallaires i els voluntaris. L'activitat continuava despertant una gran expectació, tant entre el públic com entre els mitjans de comunicació, de manera que va caldre destinar una persona per atendre els periodistes i preparar acreditacions per a la premsa. A les sis de la tarda, enmig d'un gran xàfec, es van iniciar els talls al trànsit rodat, amb la presència dels Mossos d'Esquadra i dels voluntaris. Poc després, quan semblava que començava a escampar, els fallaires, amb les seves falles embolicades amb bosses de plàstic per preservar-les de la humitat, van començar la pujada conjunta fins a la serra de les Peces.

Al capdamunt de la serra, al voltant del far, els fallaires van sopar i van preparar-se per l'encesa, mentre contemplaven alleugerits que s'obrien clarianes a mesura que anava baixant el sol cap a la banda del pic de l'Orri. Van arribar els bombers i l'ambulància, contractada per poder fer el seguiment i el suport de l'activitat, i també van arribar els periodistes dels diversos mitjans, que havien contactat amb l'organització per poder estar presents a l'encesa del far. Entre altres, hi havia les càmeres de TV3, que havien d'entrar en directe durant l'encesa al Telenotícies Vespre, fet que va donar a l'acte una difusió d'abast nacional. A les 10 del vespre es va encendre el far. A la plaça d'Alàs el públic, pràcticament local completament, ja ocupava els seus seients, tot i que costava que es mantingués assegut. A la rodalia, centenars de persones s'havien traslladat, expectants, a indrets oberts o elevats, amb bona visibilitat sobre la serra de les Peces, per observar l'espectacle. Un darrere l'altre, els fallaires van encendre les seves falles i van començar la baixada, que va durar uns vint minuts. Finalment, s'havien aplegat cinquanta fallaires justos, tots ells empadronats al municipi amb l'excepció de tres convidats que havien participat molt activament en tota l'organització de l'acte.

A la plaça d'Alàs, unes dues-centes persones, havent renunciat ja a romandre assegudes, van rebre els primers fallaires entre aplaudiments, les notes dels acordionistes que amenitzaven la festa, i el toc de les campanes de l'església de Sant Esteve. Com estava previst,

els fallaires van anar dipositant les seves falles en una pila, que va encendre una foguera de final de festa, al punt d'arribada. Finalment, es van realitzar els parlaments, els acordionistes van continuar amb el seu concert, que va incloure una nova peça dedicada a les falles d'Alàs, composada pocs dies abans a l'Escola Municipal de Música de la Seu d'Urgell i quan es va acabar el repertori, el públic es va anar retirant a les seves cases, segurament amb ganes de més festa, però sense possibilitat de continuar-la a causa de les restriccions.

Malgrat les dificultats i les improvisacions, la festa va ser un èxit i va generar una comunió emocionant entre els fallaires i els veïns, que havien pogut presenciar l'espectacle de foc gairebé en exclusiva. La satisfacció general amb els resultats va deixar el terreny ben preparat per continuar amb aquesta celebració que, enguany, l'any 2023, ha assolit la seva tercera edició enmig d'una dinàmica cada vegada més integrada al calendari festiu del mateix veïnat d'Alàs, que s'ha organitzat en l'Associació Cultural dels Fallaires d'Alàs, de creació molt recent, i ha assumit en aquesta darrera edició tota l'organització de la baixada de falles, amb la col·laboració de l'Ajuntament.

La baixada de falles d'Alàs ha introduït la comarca de l'Alt Urgell al calendari fallaire del Pirineu, arran de la constatació de la seva existència en un passat remot, del qual no hi havia memòria. La descoberta fortuïta d'un document que contenia el primer esment d'aquesta celebració al Pirineu va aplegar voluntats i va impulsar l'organització d'una nova festa que hauríem de qualificar d'inventada, perquè malgrat la indiscutible legitimació documental que hi ha al darrere, no ens ha arribat cap detall sobre com havia estat aquesta celebració al segle xvi —tret dels ferits i del mort, que no eren susceptibles de ser reproduïts al segle xxi—. Tanmateix, l'espontaneïtat i l'entusiasme amb què el conjunt de la població d'Alàs ha acollit aquesta nova festa, i l'orgull de saber-se participants d'una antiga tradició que els fa únics, fa preveure un futur brillant per aquesta tradició amb data de naixement, el 23 de juny de 2021, un fet, el de conèixer de manera tan precisa la data de naixement, del qual tampoc no poden presumir totes les tradicions, ni de bon tros.

El bon soldat Svejek

JOAN GANYET I SOLÉ*

Qui vulgui tenir una visió diferent, absolutament original, de l'Imperi Austrohongarès farà bé d'acudir a l'escriptor txec *Jaroslav Hasek* i, en especial, a "*Les aventures del bon soldat Svejek*", una obra monumental que és impagable, una novel·la de referència en la literatura còmica universal.

Jaroslav Hasek (Praga 1883-Lipnice 1923) les va fer de tots colors en la seva atzarosa vida de bohemí i aventurer. En l'adolescència va recórrer Galítsia, Hongria, Moràvia i Eslovàquia amb una *troupe* de gitanos i rodavons. Tocat per la vocació literària, va col·laborar activament en la premsa anarquista i humorística. Entrà a l'exèrcit austrohongarès en esclatar la Primera Guerra Mundial. Fou capturat pels russos, però després de la Revolució comunista s'incorporà a l'Exèrcit Roig. Retornat al seu país fou acusat de traïdor, bolxevic i bígam, així que es va refugiar de nou en la bohèmia i en la redacció de la seva gran obra. Va morir quan en preparava el IV volum.

Hasek aprofita el seu coneixement directe de l'exèrcit per fer una crítica corrosiva de l'Imperi i de la societat austrohongaresa, amb la creació d'un personatge singularíssim, un home qualsevol, obedient als seus superiors als quals causa contínues catàstrofes i que sura en les situacions més compromeses gràcies a una arma de destrucció massiva: un torrent inexhaustible de paraules que abassega els seus interlocutors i que recorda de lluny al Sancho Panza del Quixot. A través de mil personatges a quin més pintoresc fa un retrat immiseridor de l'exèrcit i de la munió de pobles i nacions que van aplegar-se, no sempre harmònicament, sota el paraigua de l'Imperi. Un Imperi del qual tan sols n'ha quedat un record fals i edulcorat que persisteix encara avui.

Alguns apunts del llibre ens ajudaran a captar-ne la força de la seva ironia:

- "A mi l'examen d'aquells senyors (els metges forenses) no em fa gens ni mica de por- va declarar Svejek. Quan feia la mili em va examinar un veterinari i tot va anar de primera".
- "De lladres també n'hi ha d'haver -va dir Svejek tot estirant-se damunt del matalàs-. Si tothom tingués

bones intencions amb tothom aviat els homes es matarien els uns als altres".

- "Més tard, Svejek descrivia la vida al manicomi amb un entusiasme poc comú: (...). Un altre es feia passar per Ciril i Metodi per tal de poder pescar ració doble. I també hi havia un senyor en estat que convidava tothom al bateg".

- (El jutge militar Bernis): "Acostumava a perdre el material de l'acusació i es veia obligat a inventar-se'n un altre. Confonia els noms, perdia el fil de les acusacions i en teixia un de nou segons què li passava pel cap en aquell moment. Condemnava els desertors per robatori i els lladres per deserció".

- (Després de robar el gos Fox): "The portat també un arbre genealògic que he comprat a la papereria de cal Fuchs. Tu saps falsificar genealogies, oi que sí, Svejek? -Més val que ho escriguis tu. Posa-hi que prové de la gosseria BärLOW de Leipzig. Pare: Arnheim von Kahlsberg. Mare: Emma von Tarutensdorf, filla de Sigfried von Busenthal. El pare va rebre el primer premi a l'exposició canina de Berlín el 1912. La mare va ser condecorada amb

la medalla de l'Associació per a la cria de gossos nobles de Nuremberg”.

- “El ministre de l'Interior austrohongarès havia inventat els següents graus de lleialtat i d'adhesió a la monarquia: Ia, Ib, Ic –IIa, IIb, IIc –IIIa, IIIb, IIIc –Iva, IVb, IVc. Aquesta última xifra romana, amb «a», significava alta traïció i forca, amb «b», subjecte d'internat, amb «c», sotmetre a vigilància i arrestar”.

- (El capità Spira): “A l'exèrcit tenim els ulans territorials austríacs, els territorials senzills austríacs, els caçadors bosnians, els caçadors austríacs, la infanteria austríaca, la infanteria hongaresa, els tiradors imperials tirolesos, la infanteria bosniana, els honveds de la infanteria hongaresa, els hussards hongaresos, els hussards territorials, els caçadors a cavall, els dragons, els ulans, els artillers...”.

- “És com a la guerra: primer vencem l'enemic, després l'empaitem i al final no ens queden forces per batre'ns en retirada”.

- “Havia estat un gat qui, durant la nit, havia devastat tots els camps de batalla (...). Havia fet les seves necessitats sobre l'escenari bèl·lic austrohongarès i, volent enterrar els seus excrements, havia fet saltar totes les agulles amb banderetes embrutant les posicions, esquitxant els fronts i caps de pont i tacant tots els cossos d'exèrcit”.

- “El furrier Varek va preguntar amb interès: -Què li sembla, Svejek, quant de temps durarà encara la guerra? –Quinze anys, va contestar Svejek –És lògic, perquè ja hi ha hagut una guerra de trenta anys i ara som la meitat de llestos que llavors, i $30:2=15$ ”.

El bon soldat Svejek, un personatge clau de la literatura còmica de totes les èpoques.

**Arquitecte*

El diví Juli

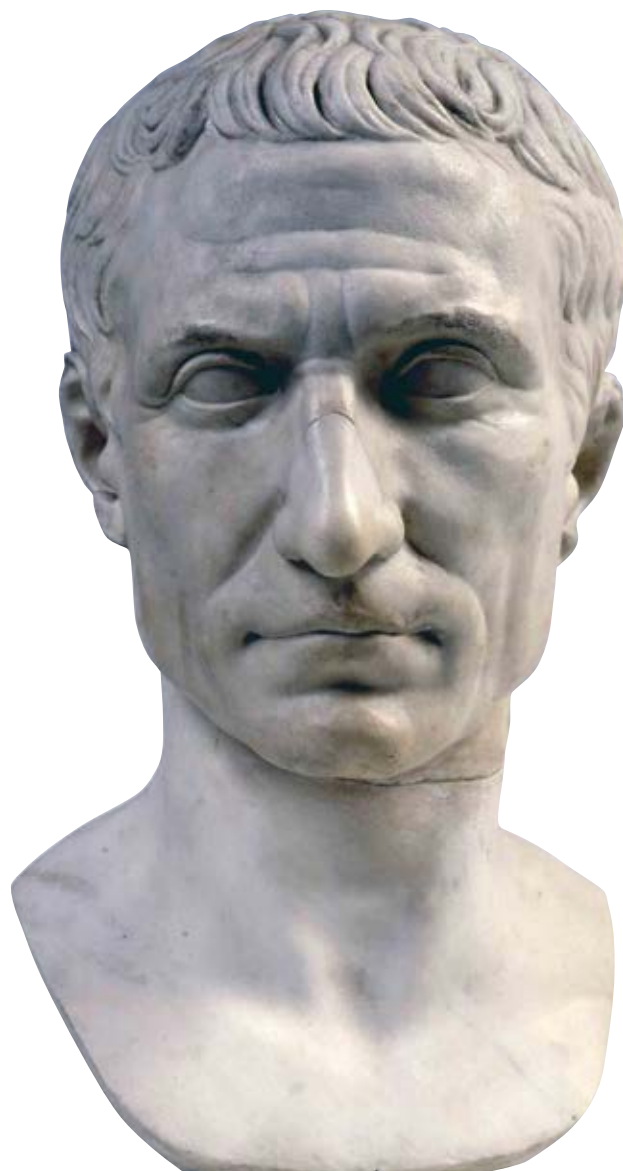
JOAN GANYET I SOLÉ*

Ningú no dubta que *Juli Cèsar* és una figura clau en la història universal. Va marcar profundament la seva època i, de retruc, la nostra, perquè som fills directes de Roma. Com era físicament? Com actuava? Com aconseguia un domini tan absolut sobre les legions? L'eximi historiador *Suetoni* (70-126 dC) ens dona les claus.

Cèsar tenia, segons ell mateix, un llinatge diví que el predestinava des del seu naixement a les més grans gestes. Quan era qüestor va pronunciar un elogi fúnebre en honor de Júlia, tia paterna, i de Cornèlia, la seva esposa: «El llinatge matern de la meva tia procedeix dels reis, i el patern enllaça amb els déus immortals. En efecte, d'Ancus Marci venen els Marci Rex, nom que tingué la seva mare; els Julius, de Venus, a l'estirp de la qual pertany la nostra família. Així doncs, en els meus orígens hi són presents tant el caràcter sagrat dels reis, com la santedat dels déus».

Escriu *Suetoni* sobre la seva ambició: «Com a qüestor (encarregat de les finances públiques) li va tocar en sort la Hispània Ulterior. Allà, en el recorregut que feia a través dels districtes judicials administrant justícia per delegació del pretor, va arribar a Gades (Càdis) i va parar esment en una representació d'Alexandre el Gran que hi havia a prop del temple d'Hèrcules, es va plànyer i, com fastiguejat de la seva inacció –perquè li semblava que encara no havia aconseguit cap èxit a l'edat en què Alexandre ja havia sotmès el món, sense perdre ni un instant, va sol·licitar amb insistència el seu llicenciament per cercar, al més aviat possible, ocasions de dur a terme empreses més ambicioses a Roma».

«Amb el suport del sogre (Lucili Pisó) i del gendre (Gneu Pompeu), va triar la província de les Gàl·lies (la Gàl·lia Cisalpina, la Il·líria i després la Gàl·lia Cabelluda o Transalpina) que constituïen, al seu entendre, una font ideal de triomfs», com així va ser. «Va afegir a costa seva noves legions, a les que havia obtingut de l'estat, fins i tot, una reclutada a la Gàl·lia Transalpina, a la qual va concedir en bloc el dret de ciutadania, després d'instruir-la d'acord amb la disciplina romana i de dotar-la de l'equipament dels romans. Des d'aleshores, no va desapropiar cap ocasió de guerra, ni tan sols si

era injusta o arriscada, tot hostilitzant, sense que hi hagués cap provocació prèvia, tant els pobles aliats com els enemics i els bàrbars, fins a l'extrem, que el Senat va decretar en una ocasió que calia enviar llegats a investigar la situació de les Gàl·lies». «Va duplicar a perpetuïtat la paga de les legions. De blat, sempre que n'hi havia a bastament, els en fornava sense límit ni mesura i, de tant en tant, donava a cada soldat un esclau del botí».

Suetoni ens descriu la grandiositat de les cerimònies de celebració: «En acabar les guerres, va celebrar cinc triomfs, quatre en el mateix mes (...). Aquell dia, també va pujar al Capitoli a la llum de les torxes que

portaven en canelobres 40 elefants, disposats a la dreta i a l'esquerra de *Cèsar*". Però no només feia guerres: "Després va dirigir els seus esforços a organitzar la situació de la República. Va reformar el calendari (...). Va adequar l'any al curs del sol, de forma que tingués 365 dies, pel sistema de suprimir el més intercalat i d'afegir-hi un dia cada 4 anys". Va reformar també les lleis electorals: "Es va repartir amb el poble l'elecció dels magistrats aplicant el següent sistema: llevat dels qui aspiraven al consolat, de la resta de candidats, la meitat era elegida segons la voluntat del poble i l'altra segons una proposta de *Cèsar*, que feia pública distribuint arreu de les tribus (4 urbanes i 31 rurals) uns bans de breu contingut: «*Cèsar*, dictador, a tal tribu: us recomano a en tal i tal altre, a fi que obtinguin llur càrrec amb els vostres vots»". Va intervenir, també, directament, en la demografia romana: "Va distribuir 80.000 ciutadans entre les colònies d'ultramar, però, al mateix temps, per evitar que l'escassa població de Roma no minvés, va prescriure que cap ciutadà major de 20 anys i menor de 40 que no estigués prestant serveis militars, no podia romandre fora d'Itàlia més de tres anys consecutius".

Quin aspecte físic tenia el dictador? *Suetoni* ens aporta detalls al respecte: "Diu la tradició que feia una gran alçada, que tenia un color de pell pàl·lid, els membres ben proporcionats, la cara un xic massa plena, els ulls negres i vius i una bona salut, per bé que, vers la fi de la seva vida, solia perdre sobtadament el coneixement i li agafaven esglais durant el son. En dues ocasions va patir el mal dels comicis (epilèpsia) en plena activitat. El defecte de la calvície, el suportava molt malament, car hagué de veure-la sovint convertida en blanc de la riota dels seus detractors".

I és que fins i tot els descendents dels déus tenen un taló d'Aquil·les.

El gran historiador romà *Suetoni* ens aporta interessants aspectes de la personalitat de *Juli Cèsar*: "Viatjant en vaixell cap a Rodas, per seguir els cursos d'oratória d'Apol·loni Moló, va ser capturat pels pirates, prop de l'illa de Farmacussa. El van tenir 40 dies, amb només un metge i dos servents. Els altres els havia enviat a cercar els diners del rescat. Després de pagar 50 talents va ser alliberat i va sortir immediatament en persecució dels pirates, els va capturar i els va infligir el càstig amb què els havia amenaçat, sovint de broma".

És impressionant el seu particular *cursus honorum*: va ser sacerdot de Júpiter, edil, qüestor, pontífex màxim, cònsol i dictador. Encara que pertanyent a l'orde eqüestre, durant tota la seva trajectòria política va optar pel partit popular contra el partit dels 'optimates'(els millors), el partit aristocràtic. Sempre per interessos polítics, va casar-se successivament amb Cossútia, Cornèlia i Calpúrnia, i va donar en matrimoni la seva filla Júlia a Gneu Pompeu, després, el seu adversari Pompeu el Gran.

Entre les substancials reformes que va introduir al funcionament de la República, convé remarcar que "va elaborar un cens dels ciutadans no pas segons els procediments i els criteris territorials tradicionals, sinó per barris i a través dels presidents de les illes de cases, en virtut del qual el nombre de beneficiaris de blat de l'estat quedava reduït de 320.000 a 150.000". També "va gravar amb drets de duana les mercaderies d'importació"; va simplificar el dret civil; va obrir al públic biblioteques gregues i llatines, i fins i tot va aixecar un teatre de dimensions extraordinàries al peu del Mont Tarpeu; va construir un camí des del mar Adriàtic fins al Tíber a través de la carena dels Apenins i va obrir l'istme de Corint. *Juli Cèsar* planejava magnes projectes per a l'exaltació i la modernització de Roma.

Suetoni continua aportant-nos dades: "Pel que fa a la reputació de la seva decència, res no va tocar-la, llevat de la seva convivència amb Nicomedes (rei de Bitínia)". "Que va ser molt moderat en el vi, no van negar-ho ni tan sols els seus enemics. És de Marc Cató aquesta dita: "*Cèsar* fou l'únic home que va escometre sobri la destrucció de la República". Estaven d'acord els seus contemporanis que "en l'eloqüència i en les arts militars, va igualar, i en alguns casos va superar, la glòria dels més destacats". Ciceró ('Brutus') admirava a *Cèsar* com a escriptor: "va escriure unes memòries, sens dubte molt dignes d'elogi: el seu estil és sobri, directe i ple d'encant, i estan totalment despullades d'ornaments oratoris, com si els manqués el vestit". Són altament recomanables les seves obres cabdals: La guerra de les Gàl·lies i La guerra civil, no sols per conèixer la seva personal visió dels fets, sinó també per la seva singular qualitat literària.

No per casualitat acumulà tants triomfs militars: "Era un gran expert en les armes i en l'equitació, i suportava la fatiga més del que és versemblant. Durant les marxes precedia les tropes de vegades a cavall, però

més sovint a peu, amb el cap descobert, tant si feia sol com si plovia. Si els rius el feien aturar, els salvava nedant o passant sobre odres inflats, de tal manera que molt sovint s'avançava a les seves ambaixades". "A l'hora d'emprendre les seves campanyes és difícil de dir si era massa prudent o massa agosarat. Mai no va conduir l'exèrcit per camins perillosos sense haver explorat a fons la geografia dels llocs, ni el va transportar a Britània abans de fer personalment un reconeixement dels ports, de les possibilitats de navegació i dels accessos a l'illa".

"Cap escrúpol religiós no el va dissuadir mai d'allò que hagués començat ni va fer-li-ho posposar. Una vegada, tot i que la víctima sacrificial va fugir quan anava a immolar-la, *Cèsar* no va ajornar la seva marxa contra Escipió i Juba. Una altra vegada, va caure de bocaterrosa d'una relliscada en desembarcar del vaixell, però transformant aquest senyal en un bon presagi, va dir: «Ja et tinc, Àfrica!». "Entaulava els combats no tan sols amb una estratègia, sinó també aprofitant les ocasions, sovint, tot just acabada una marxa, o, de vegades, enmig de tempestes horribles, quan ningú podia pensar que faria cap moviment". "Mai no va posar en fuga els enemics sense foragitar-los també del seu campament: d'aquesta manera no els donava la possibilitat de refer-se, espaordits com estaven. Si el combat era molt disputat, deixava anar els cavalls, el seu el primer, a fi que els soldats no tinguessin altra opció que romandre, en haver estat eliminada la possibilitat de fugir". "Sovint va fer tornar al camp de batalla l'exèrcit en retreta, tot plantant cara ell tot sol als desertors, deturant-los un per un, agafant-los pel coll i obligant-los a retrocedir vers l'enemic".

Així era aquell gegant en les arts militars i en la seva visió d'estadista. El que no se sap gaire és que, quan va ser assassinat al Senat pels conjurats encapçalats per Til·li Cimber i Marc Brutus, *Cèsar* va pronunciar en aquell moment suprem «kai sù téknon?» (tu també, fill?), tal era la seva total familiaritat amb la llengua dels grecs, els seus preceptors.

Parlem de pel·lícules rodades íntegrament o en part a la Cerdanya...

TEXT: MARTÍ SOLÉ I IRLA. IMATGES: FONS MARTÍ SOLÉ

LA ENCRUCIJADA

Títol

La coproducció hispanofrancesa “La Encrucijada” és la primera obra fílmica del director Alfons Balcázar Granda (Barcelona 1925 – Sitges 1993). La pel·lícula, ambientada en la Guerra Civil Espanyola, gira entorn d’una parella de titellaires, en Max i la Sandra que, en els tristos dies de la Guerra Civil, intenten fugir de la zona republicana i passar a França a través dels Pirineus. Per tal d’atènyer la seva fita, contracten els serveis d’en Javier, un guia francès. En el seu llarg camí cap a l’exili, troben l’Antonio, un misteriós personatge que també intenta passar la frontera i al qual accepten en el grup. La Sandra és molt més jove que el seu marit i ben aviat s’enamora d’en Javier. La dona, però, es debat entre el seu nou amor pel guia i la seva obligació com a esposa submissa. En el camí cap a la frontera, el comandant dels carrabiners vol pactar amb en Javier l’entrega de l’Antonio a canvi de deixar passar tot el grup. En Javier s’hi nega, però en aquell moment l’Antonio, que en realitat és un capellà, se sacrifica i s’entrega per ser afusellat poc després. El seu cadàver queda estès a la neu prop d’una petita creu de fusta que és recollida per la Sandra. Un cop passada la frontera, els amants renuncien al destí que havien somiat.

Els actors i actrius que van intervenir en el rodatge del film foren: l’argentina Analía Gadé (Sandra), el francès Jean-Claude Pascal (Javier), a més de Roberto Cadardiel (Max), Antonio Casas (Andrés), Jaime Avellan (Antonio),

Jose Maria Caffarell (Martínez), Carlos Casaravilla

(comandant), Enrique Borrás (taверner), José Palomo (avi), José Roberto Palomo (nen), Michèle Corey (mare del nen), Jean Fabris (Carlos), Francisco González (Esteban), Gaspar González (sergent) i Carlos Ronda (Pablo).

Entre els cerdans que participen com a figurants en les escenes rodades a la nostra comarca, cal destacar, a més de dos xicots de Bellver, a la veïna de Puigcerdà, Felisa Ortiz de Abellanet, membre del grup local de teatre i mestressa de l’Hotel Europa. També tenim constància que els puigcerdanesos Lluís Llanas Alart i Ramon Rosell Blanich van doblar els actors en alguna de les escenes a cavall.

Volem remarcar que no tot el llargmetratge fou rodat a la Cerdanya. De la part filmada a la nostra comarca en destaquem en escenes exteriors: les pistes o camins que hi ha per la plana, la carretera de la Molina a Alp, la collada de Toses, el Pla de les Forques, també es pot veure la Tosa o Pedró dels Quatre Batlles a més dels rius Segre i Aravó. A Bellver: una vista de la vila i el Pla de Talló. A Puigcerdà: les runes de l’antiga fàbrica de teixits de cal Teixidó. Aquesta fàbrica era situada a tocar del pont que hi ha sobre el riu Aravó o Querol a l’actual N-260, ja en els límits municipals amb Guils de Cerdanya i conegut pels cerdans com el Pont del Teixidó.

Alguna de les escenes interiors es van filmar a Puigcerdà, en una casa del Pont de Sant Martí, en el garatge que l’Hotel Europa tenia a l’actual carrer Major i on pocs anys després, el 1962, s’hi inauguraria el CinemaAVINGUDA,

així com a l’església de Sant Domènec: la sagristia i les escales del cor. Després de filmar els exteriors de la Cerdanya, van baixar cap a Barcelona per rodar les escenes d’estudi.

El carro dels titellaires que apareix al llarg del film fou construït expressament per aquesta pel·lícula pel roder de Puigcerdà Joaquim Bosom Soler al seu taller del barri de la Baronia. Uns anys més tard, Bosom en

Pòster Espanya.

Guia Espanya.

Pòster França.

va fer una reproducció en miniatura. Aquesta rèplica forma part d'una àmplia col·lecció d'eines del camp i de diversos vehicles de transport de la Cerdanya que es pot trobar al Museu Cerdà a Puigcerdà. Ramon Rosell Blanich ens recorda que en la seva estada a Puigcerdà, el director, els actors i les actrius s'allotjaven a l'Hotel Maria Victòria. Per la seva part, els membres de l'equip tècnic s'hostatjaven a l'Hotel Europa; un d'aquests, l'ajudant de càmera Julio Pérez de Rozas, s'acabà casant amb una de les filles de l'hotel. Anys més tard, Pérez de Rozas va ser alcalde de Puigcerdà.

Una curiositat del rodatge ens l'explica el veí de Martinet, Salvador Espinosa Paredes. Recorda haver sentit explicar a gent de Bellver que durant el rodatge els va fer falta dos xicots per fer de figurants; els responsables van anar cap a l'escola de Bellver a trobar el mestre i un cop haver exposat les seves necessitats, el mestre, sense pensar-s'ho dos cops i assenyalant els dos més trapelles de la classe els digué:

-Cojan a este y a este.

I quan ja passaven per la porta els va afegir:

- Y si quieren... no hace falta que los devuelvan.

Tot i que no té res a veure amb el film i, com a simple anècdota, cal recordar que per aquella època, un grup de jovent de Puigcerdà (Albert Palau i Gràcia, Pepito Fabra i Pich, Antoni Suils i Comas, Miquel Llanas i Reguant, Norbert Rigola i Cot i Baltasar Lluís i Puig) acostumaven a anar al cinema al Casino de Font-romeu. L'Analía Gadé se'n va assabentar i els va voler acompanyar a veure la pel·lícula de Charlie Chaplin "The Great Dictator", prohibida a Espanya gairebé durant tot el franquisme. Com que la duana amb Bourg-madame era tancada a la nit a la circulació de vehicles, van baixar a peu fins a la Guingueta on van anar a trobar al sastre Jean Carcassonne, que també feia el taxi i aquest els dugué fins a Font-romeu. Segons Antoni Suils, que la tenia asseguda a la vora, l'Analía Gadé no parava de dir: "Que artistazo" referint-se a Chaplin. Un cop acabada la projecció, retornaren a Bourg-madame en el taxi que els esperava i des d'allà van pujar cap a Puigcerdà altra cop a peu.

Pel que fa a Jean-Claude Pascal, cal dir que tot i que era un entusiasta del cotxe, preferia viatjar en ferrocarril quan havia de fer un llarg trajecte. Amb el tren podia descansar i arribar en plena forma al lloc de rodatge. L'actor va arribar a l'estació de Puigcerdà

procedent de París-Austerlitz. Acostumat a ser rebut pel director i l'equip tècnic, en aquella ocasió s'hi va afegir l'actriu argentina que ja era a Puigcerdà des de feia quatre dies. Els dos protagonistes es van fondre en abraçades sota l'atenta mirada dels soldats que eren de guàrdia a l'estació. Sembla que durant la seva estada a la Vila, Pascal baixava sempre que podia a Bourg-madame a comprar la premsa francesa i aprofitava per fer broma amb els duaners: "Rien a déclarer".

En un principi, el llargmetratge s'havia de titular "El camino" a Espanya i "Chemin sans retour" a França. La versió francesa la va distribuir Les Films Jacques Leitienne finalment però amb el títol: L'homme de la frontière. També tenim constància d'una edició en anglès: The crossroads. A la República Argentina es va fer servir el mateix títol que a Espanya. És una de les poques pel·lícules de l'època en què apareix un adulteri i la censura no va actuar.

A Espanya, Jano va ser l'encarregat de dibuixar el programa de mà, imprès a València per Mirabet, les seves dimensions són 89 x 125 mm Les dimensions del cartell original són 70 x 100 cm A França, el format del cartell és 115 x 160 cm i s'imprimí als Ateliers Lalande de Gentilly.

Analía Gadé.

Jean Claude Pascal.

La fitxa tècnica del llargmetratge és:

Títol: La encrucijada

Any 1959

Director: Alfonso Balcázar Grande.

Ajudant de direcció: Daniel Castellé.

Productora: Balcázar i JAM Films (França).

Guió: Miguel Cussó i Alfonso Balcázar.

Argument: Miguel Cussó i Alfonso Balcázar.

Director de fotografia: Alfredo Fraile.

Segon operador: Mariano G. Ruiz Capilla.

Ajudant de càmera: Julio Pérez de Rozas.

Foto-fixa: Oriol Maspons.

Secretari rodatge: Gonzalo Delgràs.

Música: Roman Vlad, Joan Duran Alemany.

Muntador: Juan Luis Oliver.

Ajudant muntador: Santiago Gómez.

Productor: Valentin Sallent.

Ajudant producció: Teodoro Herrero, Juan Blage.

Decorats: Miguel Lluch.

Maquillatge: Adrian Jaramillo.

Ajudant maquillatge: Ascensión Hernández.

Perruqueria: Hipólito López.

Estudis: Orpheia Films (Barcelona).

Gènere: melodrama politicoreligiós.

35 mil·límetres. Blanc i negre.

Durada: 90 minuts.

Fou estrenada a Valladolid el 18 d'abril de 1960 dins la Semana Internacional de Cine Religioso y de Valores Humanos. A Barcelona es va estrenar gairebé un any més tard, el 20 de febrer de 1961. No ens consta, però, que s'entrenés a Madrid. Ignorem les dates d'estrena a França i a la República Argentina.

Destaquem alguna de les frases publicitàries que es van fer servir per promocionar el film:

"Buscaban la libertad para sus vidas y solo hallaron esclavitud en sus consciencias".

"Las heladas cumbres fueron mudos testigos de su titánica lucha contra los elementos, contra los hombres... y contra sus propias pasiones".

"La dramática odisea de unos hombres que huyendo hacia la libertad fueron esclavizados por el deseo, la pasión y el odio".

"Calificada por la critica extranjera como la más europea de las películas españolas".

"Un film crudo, audaz, en el que el suspense llega a una intensidad raras veces alcanzada".

JEAN CLAUDE PASCAL

et

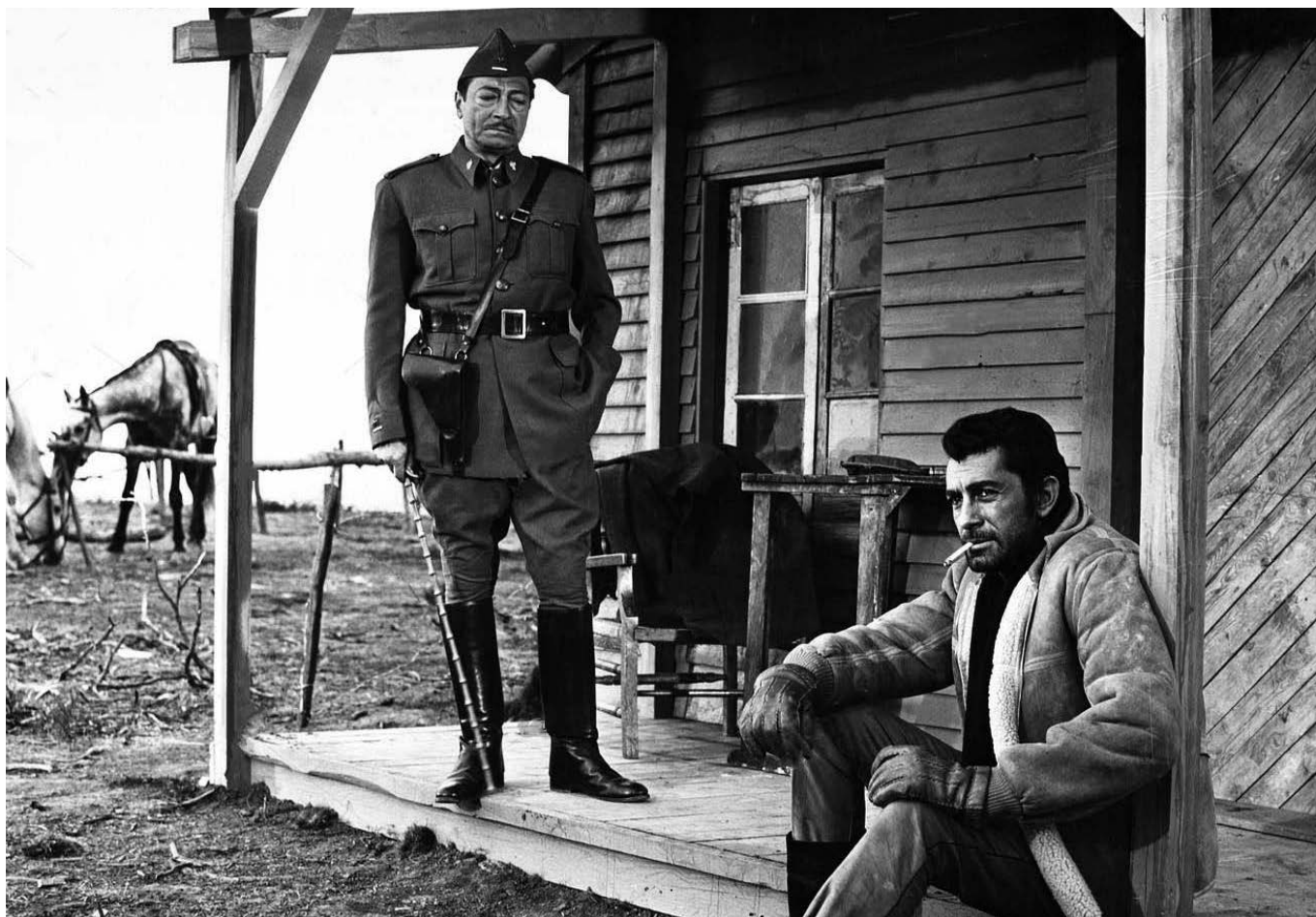
ANALIA GADE

dans

Les Films
Jacques-Leitienne

L'HOMME DE LA FRONTIÈRE

Les Films
Jacques-Leitienne

Fotografia del film.

Coincidint amb la inauguració de la nova Oficina de Turisme de Puigcerdà, situada dessota el Campanar de Santa Maria, l'empresa Palau, propietària del Cinema Avinguda de Puigcerdà, va organitzar la tarda del diumenge 1 de juny de l'any 2014, una sessió gratuïta de cinema amb la projecció de tres pel·lícules de temàtica local: "Cuatro en la Frontera", "Senda Torcida" i "La Encrucijada".

BIBLIOGRAFIA

ADAM AUGER, Sandra; SOLÉ IRLA, Martí. *El transpirinenc: Ripollès – Cerdanya – Arieja*. El Papiol: Efadós, 2021. 184 p. (Catalunya desapareguda. Ferrocarrils de Catalunya; 2)

AGUILAR, Carlos. *Guía del cine español*. Madrid: Cátedra, 2007. 1358 p. (Signo e imagen)

AGUILAR, Carlos. *Guía del cine*. Madrid: Cátedra, 2009. 1884 p. (Signo e imagen)

BOSOM ISERN, Sebastià. *Puigcerdà 1939-1975: Història gràfica*. Sant Vicenç de Castellet: Farell, 2003. 144 p.

COMAS PUENTE, Àngel. *Diccionari de llargmetratges: el cinema a Catalunya durant la Segona República, la Guerra Civil i el Franquisme: 1930-1975*. Valls: Cosse-

tània, 2005. 304 p. (El Tinter; 60)

ESPAÑA, Rafael de; JUAN i BADOT, Salvador. *Balcázar Producciones Cinematográficas: más allá de Espigas City*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2005. 158 p.

FRONVAL, Georges. "Venu tourner en Espagne: chemin sans retour, Jean-Claude Pascal découvre la gare de Puigcerdà". *La Vie du Rail*. Paris: Editions NM. Núm. 702. (1959), p. 21-22.

MUÑOZ, Augusto M. *Cine español*. Madrid: Espasa Calpe SA, 1999. 1056 p. (Diccionario Espasa).

OMS, Marcel. *La guerre d'Espagne au cinéma: mythes et réalités*. Paris: Les éditions du cerf, 1986. 392 p. (Septième Art; 78)

PAYAN, Miguel Juan. *Las cien mejores películas sobre la Guerra Civil española*. San Sebastián de los Reyes: Cacitel, 2005. 224 p.

PAYAN, Miguel Juan. *La historia de España a través del cine*. San Sebastián de los Reyes: Cacitel, 2007. 464 p.

RIPOLL I FREIXES, Enric. *100 películas sobre la Guerra Civil Española*. Barcelona: Centro de Investigaciones Literarias Españolas e Hispanoamericanas, 1992. 210 p.

ROMAGUERA i RAMIÓ, Joaquim (dir.). *Diccionario*

nari del cinema a Catalunya. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2005. 638 p.

SOLE i IRLA, Martí. "Filmografia de Cerdanya: 1ª part", *Ceretania: Quaderns d'Estudis Cerdans*. Puigcerdà: Institut d'Estudis Ceretans, Groupe de Recherches

archéologiques et historiques de Cerdanya. Núm. 5. (2007), p. 267-268.

SOLE i IRLA, Martí. "*L'épervier de Cerdagne*", "*Carta de Reyes*", "*La encrucijada*". Puigcerdà: Impremta Boixader, 2020. 32 p. (Misserpí; 3)

Fotografies del film.

Fotografia del film.

Interior de les restes de l'antiga fàbrica del Pont del Teixidor.

Escales del cor. Interior de l'església de Sant Domènec..

Moment del rodatge al riu Aravó.

Moment del rodatge al riu Aravó, amb l'antiga fàbrica del Pont del Teixidor al fons.

La Sandra recull la creu de l'Antonio.

JEAN-CLAUDE PASCAL / "RIEN A DECLARER".

Le sympathique acteur français Jean-Claude PASCAL tourne actuellement en Espagne où il est la vedette du film franco-espagnol "CHEMIN SANS RETOUR". Dans ce film, Jean-Claude incarne un passeur de réfugiés pendant la révolution espagnole de 1936; aussi les scènes d'extérieurs se déroulent-elles sont-elles tournées à la frontière de Puigcerda. Tous les jours, Jean-Claude Pascal fait 4 kms. à pied pour venir chercher les journaux français en France.

Sur notre photo: Un douanier soupçonneux examine les effets transportés par Jean-Claude Pascal, devenu barbu pour les besoins du film. A gauche ANALIA GADE, la vedette argentine qui est sa partenaire dans ce film.

7 MAI 1959.

Analía Gadé acompanya a Jean-Claude Pascal a comprar la premsa a Bourg-Madame..

venu tourner en Espagne

CHEMIN SANS RETOUR

Jean-Claude Pascal

découvre

LA GARE DE PUIGCERDA

ES acteurs de cinéma sont, par obligation professionnelle, de grands voyageurs. Plus d'un comédien, devenu ainsi

l'émule de Philéas Fogg, a à son actif, un ou plusieurs Tour du Monde.

Il y a quelques semaines seulement, Jean-Claude Pascal, qui tourne en ce moment à Hambourg un film, avec Romy Schneider, se trouvait en Espagne, à une courte distance de la frontière. Sous la direction du réalisateur espagnol Alfonso Balcazar, il a tourné un film intitulé « El Camino » et que nous verrons en France sous le titre de « Chemin sans retour ». Jean-Claude Pascal qui est le seul comédien français de la distribution, a, comme partenaires, une jeune vedette argentine, Analla Gade et plusieurs artistes espagnols renommés.

Jean-Claude Pascal, fervent du volant, demeure néanmoins fidèle au Rail. Il prend le train pour ses déplacements lointains et déclare que cela lui permet d'arriver reposé et en forme. Cela est d'autant plus nécessaire que, généralement les producteurs vous attendent sur le quai pour vous saisir dès la descente du train et vous précipiter devant la caméra.

Pourtant ce ne fut pas le directeur de production qui reçut Jean-Claude Pascal à son arrivée à Puigcerda. C'était sa partenaire, Analla Gade, qui l'accueillit les bras tendus avec un large sourire de bienvenue. Jean-Claude Pascal, qui pour les besoins du film, avait laissé

pousser sa barbe en un fin collier, lui répondit en la serrant contre lui et en la soulevant de terre, au grand étonnement de deux soldats de garde, peu habitués à un tel enthousiasme.

La vedette argentine, qui était là depuis déjà quatre jours, fit à son camarade français les honneurs de la gare et, tout en l'entraînant sur les quais et aussi parmi les voies de garage, lui désigna les cimes neigeuses des montagnes toutes proches. Quelques instants plus tard, toute la troupe, comédiens et techniciens, prenait la route et s'engageait dans un chemin tortueux, grimpant dans une vallée sauvage, au flanc d'un coteau escarpé. Sur sa mule, Jean-Claude Pascal regretta les coussins confortables et rembourrés de son compartiment. « Pourquoi n'avoir pas prolongé la ligne jusqu'au lieu de tournage ? » demanda-t-il à son metteur en scène. « Pendant le voyage, non seulement je me suis remis des fatigues de Paris, car je viens d'enregistrer cinq nouveaux disques, mais je me suis familiarisé avec mon rôle en piochant mon découpage ! Et voici que vous me mettez à la torture avec ce malheureux bourricot ! »

Quelques jours plus tard, après un séjour dans la montagne, Jean-Claude Pascal revit avec plaisir la gare de Puigcerda et son chemin de fer, témoignage de la civilisation moderne. Et ce fut Barcelone pour les scènes en studio. Puis une nuit en chemin de fer et il retrouva Paris. Sans même pouvoir s'arrêter un bref instant dans sa villa, il sautait, de la gare d'Austerlitz à la gare du Nord, réussissant à prendre presque au vol l'express de Hambourg.

Ce fut avec un soupir de soulagement et un sourire de satisfaction qu'il s'installa dans son compartiment.

« Le plus dur est fait », dit-il, j'ai eu ma correspondance ! Maintenant c'est le repos ! »

Et très détendu, Jean-Claude Pascal s'allongea de tout son long sur la banquette...

George FRONVAL.

Jean-Claude Pascal contemple les cimes neigeuses qui serviront de cadre aux scènes qu'il doit tourner dans la région.

La position manque peut-être de confort, mais elle permet au photographe de faire bon cliché.

Celle-ci est plus naturelle. Comment, assis au milieu des voies ! Alors, et le règlement

Reportatge aparegut a la revista "La Vie du rail" del 21 de juny de 1959.

S'apaguen els llums del cinema *Avenida*

LOURDES CAZORLA PUIG

Un rebombori s'ha produït a la Vila des del moment que es va escampar la notícia: els llums de l'*Avenida* s'apagaran, aquesta vegada, per sempre. Encara hi és, encara no ha esdevingut ni pols ni runa, però ja enyorem l'edifici granat amb l'escut de Puigcerdà i les inicials del cinema intercalades. Amb la seva desaparició, s'escola una part de la nostra existència, sobretot de la nostra infantesa. Per aquest cinema ha desfilat tota la Cerdanya i també els que l'han feta seva a l'estiu i els caps de setmana. Va ser en aquesta sala on vàrem aprendre a imaginar un món virtual que enriquia amb moltes emocions la nostra realitat quotidiana. Per això, la sentim nostra i temem que veure desaparèixer aquest espai ens provocarà sentiments de pèrdua. La màgia sempre ha embolcallat les seves parets. Només entrar-hi, podíem sentir l'aleteig de les fades, perquè en aquell gran espai suraven somnis i desitjos. L'*Avenida* alimentava les il·lusions dels menuts i dels adults.

És ara quan el perdrem que fem un tomb pel passat i recordem molts dels moments viscuts i compartits amb els que ens han acompanyat en el trajecte vital.

Dels anys seixanta, recordo amb nostàlgia els dies festius quan anava amb la família al cinema *Avenida*. Els diumenges, quan la sala amb més de cinc-cents confortables seients s'omplia de gom a gom, l'acomodador, el Sr. Moreno, ens conduïa a les darreres files. Estàvem tots contents d'anar al cinema. Quan sonava l'estrident timbre, la mare aprofitava per donar-nos el berenar: pa amb xocolata i mandarines. Així ens tenia entretingudes. Els llums s'anaven apagant lentament, les vermelles cortines de vellut deixaven pas al blanc cortinatge i, després, davant els delerosos ulls, la gran pantalla. Començava la primera pel·lícula. Un *western* (una del *Oeste*, dèiem), les que més li agradaven al pare. Tiro va, tiro ve. Un darrere l'altre. Els espectadors menuts s'emocionaven tant que es posaven drets, simulaven tenir un fusell i disparaven a la pantalla. Creien convertir-se en veritables herois quan disparaven als indis, que eren sempre els dolents. El *séptimo de caballería* arribava en el moment precís. Llavors, tota la sala aplaudia.

Mentre s'encenien els llums que anunciava la mitja part, els amos de L'*Avenida* no ens privaven de la publicitat local: Fotografies Vigué, Pastisseria Palau...

A la primera sessió, passaven dues pel·lícules, la bona i la dolenta, separades per la mitja part. Era quan els homes aprofitaven per fumar en el vestíbul i contemplar els fotogrames de la pel·lícula que veuríem després. Les dones aprofitàvem per xerrar a la cua del lavabo, que sempre avançava molt a poc a poc. Després, a la segona sessió, repetien un cop més les dues pel·lícules. Les darreres estrenes dels cines de Barcelona trigaven mesos a arribar al cinema *Avenida*, però, més tard que d'hora, les acabàvem veient.

Els acomodadors, el Sr. Crespillo i el Sr. Moreno, ens tenien ben clixats. No es colava ningú. Quan entràvem, després de la mitja part, ens regalaven la propaganda de mà: per una cara, les imatges dels cartells anunciadors de les pel·lícules que projectarien la següent setmana. Per l'altra cara, hi figuraven els dies i els horaris de les projeccions. Si el film o els actors ens agradaven, guardàvem com un tresor aquella propaganda. Aquells fulletons eren molt cotitzats. Molts en feien col·lecció.

Sonava el segon timbre, quan el Sr. Pepet de la cantina tornava lleuger el canvi de les lllaminadures que s'havien comprat. En sonar el tercer timbre, es començaven a apagar els llums. Per tal de capti-

var-nos, feien desfilars per la pantalla els tràilers de la següent sessió de cine, així ens feien glatir i asseguren omplir la sala el diumenge següent. No tenien pietat dels més petits i abans de poder contemplar la pel·lícula bona, era de rigorós protocol la projecció del NO-DO, sempre amb l'inici de la imatge del mapa del món acompanyada d'una marxa triomfal que, des del vestíbul del cine, tothom reconeixia. Sempre en blanc i negre. Sempre la inconfusible veu del Matías Prats. Sempre amb l'ocellot. Aquell dia, en Franco inaugurava pantans. No m'agradava gens. Els més espavilats es feien els romancers i tardaven a pujar a la sala. Amb la meua germana vam començar a rosegar les crispets Matutano per no avorrir-nos. L'acomodador va guiar amb la llanterna una parella i la situà a l'altre cantó de la filera, on només hi havia dos seients. Els veiem de reguitzell. Quan l'acomodador girà cua, el noi li passà el braç per darrere el coll de la noia fins a l'espatlla. Li va fer un petó a la galta, després al coll, tot seguit diposità els seus llavis a l'orella. Era una època grisa i repressora. L'únic reducte de la intimitat era la complicitat de la foscor de la sala, que protegia els amants. La mare ens va xiuxiuejar:

—Nenes, mireu endavant.

—És molt avorrit el Nodo— vam protestar i ens vam mirar de gairell amb la meua germana. El pare ens digué:

—Ara ve la pel·li dolenta— i se'n rigué.

—Noooo, si és la bona—, vam respondre impulsivament.

La senyora del darrere va rondinar: «Siiiih. Siiiih». L'acomodador es va apropar amb l'ambientador d'olor llimona. Agraïts, vam ensumar aquella frescor artificial. Després va enfocar amb la llanterna la parella. Ells es van recol·locar. I de cop, va aparèixer a la pantalla la paraula *Tómbola* i llavors, la música, que acompanyava la cançó, va ressonar dins la sala. Quan la Marisol cantava: *La vida es una tómbola, tom, tom, tómbola*, nosaltres ens movíem a la butaca i seguíem el ritme, ens sentíem una mica artistes. Només per un instant el somni es feia realitat.

En els anys 70, ja adolescent, amb els amics ens situàvem a les primeres files del cinema. En el festival de terror, que es projectava a l'estiu, els crits també formaven part de l'ambient. Recordo el guirigall i la llanterna precisa dels acomodadors assenyalant els esvalotadors i com els sermonejaven.

Assistir algunes sessions del Cine Club ens va permetre conèixer un cine diferent del que vèiem els diumenges, vam aprendre noves maneres d'entendre el llenguatge cinematogràfic. Diríem una nova mirada a la pantalla. Era un *boomerang* que ens va ajudar a créixer culturalment.

El cine *Avenida* va ser molt més que una sala on es projectaven pel·lícules, també acollia alguna representació teatral, actes institucionals, homenatges, presentacions de programes polítics, homenatges i festivals de les diferents escoles de la Vila. L'alumnat de tots els col·legis representava espectacles, que amb dedicació, dia rere dia, havien assajat en cada un dels centres educatius. Quan ja adults hi trèiem el cap, les espurnes de màgia també impregnaven el vestíbul, els records ens venien a trobar, per moments el temps s'aturava. La imaginació volava a la vesprada del dia de Reis, on després de veure *Blancaneus* o *Bambi*, els Mags d'Orient ens esperaven i ens regalaven bosses de caramels embolcallades amb cel·lofana. I nosaltres els lliuràvem les il·lusions en forma de carta. Aquest espai, fins fa poc, estava decorat amb fotografies d'actors coneguts com la Sofia Loren, la Marilyn Monroe... També hi han resistit cartells de films emblemàtics com *Lo que el viento se llevó*. Els amos del local en mantenir dignament l'estètica del cinema, sense proposar-s'ho, ens eixorivien els records i les emocions. Així, quan hi retornàvem acompanyats dels nostres fills era com reviure i transmetre a una altra generació l'emoció que suposava anar al cinema. Amb l'*Avenida*, hem pogut transitar amb ells per camins d'il·lusió i complicitat.

Les plataformes digitals es van aliar amb la pandèmia i nosaltres espectadors no hem sabut ser fidels al cinema *Avenida*. La pressió especulativa del negoci immobiliari s'ha imposat, com és habitual a la nostra comarca i, ara, les seves llums s'apagaran per sempre.

En aquesta sala vam néixer a un nou món ple d'emocionants il·lusions que encara reviuem sempre que hi hem tornat. Diuen que tot passa. Ara, quan l'enderroquin, només ens quedaran els records d'aquell temps. Però, com emocionalment el cinema *Avenida* també ens pertany, encara que no hi sigui, si sabem gratar, segur que aquelles vivències ens vindran a trobar.

Cerdanya Film Festival, l'anomalia

JORDI FORCADA

Amb el mort de la catorzena edició encara fumejant, em demanen que escrigui un article glossant la trajectòria del poc “conegut” i relativament “reconegut” Cerdanya Film Festival – Festival Internacional de Cinema de Cerdanya, la nostra anomalia preferida de les moltíssimes que el Grup de Recerca ha anat ideant al llarg dels darrers tres lustres. Mescla d’inconsciència i tossuderia dels qui l’organitzem, el festival serà guardonat pròximament amb el premi a la iniciativa audiovisual amb continuïtat més longeva de la comarca de la Cerdanya. En contra de tot pronòstic, cal dir-ho també.

El que l’any 2008 va començar com un concurs de curtmetratges, l’equivalent cinematogràfic dels talls de llonganissa que et deixen tastar a la xarcuteria, podem dir que va començar com una iniciativa ben pensada, amb altes expectatives i amb una resposta molt asimètrica entre els municipis de la comarca i la Vila, en una altra demostració del gran nivell cultural i implicació dels puigcerdanesos i puigcerdaneses en els esdeveniments que s’hi organitzen. Una activitat reeixida, amb un programa magnífic, on les institucions públiques no van estar a l’altura incomplint els acords establerts i abocant l’activitat a un probable final prematur. Però

bé, al GRC som cabuts i, amb la manta al cap i l’ajuda de tres patrocinadors clau (ArmenOil, BDP Software i Cerdanya Ecoresort) vam muntar dues edicions més, sempre en temporada baixa i sempre en un format de tres dies amb gal·la final que recollia invariablement els millors curtmetratges produïts a Espanya i Europa de cada any. El fred, el baix pressupost i el desconeixement van acabar provocant que se’ns pengés l’etiqueta de “cultura minoritària”, potser el primer moment clau que ens va servir de punt d’inflexió per reforçar l’activitat i buscar-li un context més idoni a les característiques intrínseques del mateix art cinematogràfic que ens servia de base: l’estiu i la creació audiovisual. D’aquesta manera, vam començar una nova etapa a cavall dels mesos de juliol i agost que ha perdurat onze anys més on hem pogut passar d’un festival basat en projeccions de curtmetratges a un dels principals esdeveniments audiovisuals de l’any a Catalunya, cita de referència del talent jove i del sector audiovisual transfronterer.

I què ens fa tan especials? La pregunta és de mal respondre perquè el sector audiovisual és quelcom extraterrestre al Pirineu fora del consum esporàdic de *blockbusters* al cinema. Potser el fet d’haver de crear

qualcom de nou, de pensar tots els segments, de mirar de ser útils des de molts prismes per guanyar-nos el favor i l'atenció de la gent i l'administració local (cosa que encara penso que no hem aconseguit ni de bon tros) o el fet d'arriscar-nos constantment són trets diferencials que podrien explicar part de l'èxit que hem tingut en les darreres edicions. Ara ens cal, a tots els àmbits, ser prou ambiciosos per capitalitzar anys d'esforços en nom del bé comú i la diversitat cultural i que l'esdeveniment i tots els programes que l'envolten durant tot l'any puguin tenir continuïtat i viabilitat més enllà de l'esforç personal dels qui formem el Grup de Recerca de Cerdanya.

Segurament, ara mateix no estariem parlant del festival que coneixem sense el segon gran desllorador de l'esdeveniment: la pandèmia. I no ho va ser per la introducció de models híbrids o digitals o per la defunció presencial de la competència, sinó que ho va ser perquè vam poder tenir el temps i l'espai necessari d'introspecció per poder analitzar, decidir, crear i produir un festival objectivament millor. Fills de la pandèmia són el Laboratori de Creació Audiovisual i el Campus juvenil de Cinema, les jornades professionals i les trobades de networking, així com la introducció de llargmetratges de ficció dins de la programació i el format de dues setmanes que encara perdura. Fou una etapa complicada pel que fa al públic presencial que, amb les xifres generals a la mà, encara no s'ha recuperat a escala global del sector de festivals. El canvi d'hàbits i la disponibilitat en plataformes de molts

dels films principals que podrien formar part de les programacions dels festivals s'han convertit en els dos principals reptes als quals ens hem enfrontat des de llavors. I no són reptes fàcils perquè el públic presencial és limitat i la competència és ferotge entre els diferents esdeveniments i activitats culturals, de lleure o d'esport que s'organitzen a la comarca.

La feina que hem fet des de llavors, amb una professionalització creixent de la producció, ens ha permès també esdevenir un dels dos únics festivals de cinema de Catalunya que preselecciona pels Premis Goya de l'Acadèmia del Cinema Espanyola en les categories de millor curtmetratge de ficció i millor curtmetratge documental espanyol. Aquesta distinció, un honor absolut es miri com es miri, ens ha obert les portes de la part del sector més professional i institucional que potser no ens coneixia, sobre el qual hem acabat de reblar el clau de les nombroses iniciatives que ja portàvem a terme, però que no tenien l'impacte mediàtic que li hem pogut donar en un context més favorable com l'actual.

Ara mateix, el festival aglutina un munt d'iniciatives interessants que atenen tots els segments poblacionals: tenim un peu a les escoles amb el programa Cerdanya Creació Audiovisual, on oferim tallers de rodatge i capacitació tècnica a tot l'alumnat d'infantil, primària i secundària; amb el Campus de Cinema ens orientem al mateix públic, però en temporada estival i format intensiu; amb el projecte EduAcció, realitzem formacions en mirada i criteri audiovisual; pel que fa

2012

als joves estudiants o professionals de les arts visuals, oferim el Laboratori de Creació Audiovisual, espai per excel·lència d'experimentació i creació; pels perfils professionals sèniors, tenim el LabPro, versió professional del Laboratori i Links, concurs de projectes de curtmetratges, llargmetratges i sèries o transmèdia; pel que fa als programes d'ajuda al talent, som promotors de Stand-up Pirineus i la Residència d'artistes i projectes Pyrene, espais de suport i incubadora de projectes del festival; la cultura digital també hi és present a través dels programes de foment dels artistes locals i regionals, on fem accions digitals i híbrides dins i fora de la comarca, i el concurs Smartfilms; en l'àmbit professional transfronterer, som pioners amb el Transmeeting – Congrés transfronterer de l'audiovisual del Pirineu, que congrega anualment més de 100 professionals de tot l'àmbit transpirinenc i transfronterer; pel que fa a la ciutadania en general, a banda de les tradicionals projeccions en espais habilitats de la comarca i els 10.000 espectadors que hi passen, destaquen els cicles de documentals de Memòria històrica, les projeccions amb mirada comunitària i social que fem durant l'any i les activitats de cinema i música -Cerdanya Acció Sonora-.

A banda de l'activitat pròpia del festival, la nostra entitat ha estat promotora de la Cerdanya Film Commission, oficina d'atenció i promoció dels rodatges a

la nostra comarca. Des de fa 14 anys i totalment finançat amb recursos propis, es promouen i atenen les produccions audiovisuals que volen emprar algun dels espais de la comarca (públics o privats), fer tràmits amb les administracions o donar-los suport en la cerca de localitzacions o la producció dels diferents rodatges. S'han atès des de llargmetratges comercials, passant per sèries (Netflix, HBO, Movistar, etc.), curtmetratges, documentals, programes de televisió, fotografia comercial, espots i videoclips. L'impacte en els serveis de la comarca al llarg de l'existència de l'oficina es calcula que ha estat superior al milió d'euros, dels quals uns 100.000 han estat directament recaptats en taxes i serveis pels diferents municipis de la comarca segons ens consta a les fitxes estadístiques que ens faciliten les mateixes productores.

Com es pot veure fàcilment, el festival vertebrava pràcticament ell sol tota l'oferta relativa a l'audiovisual de la comarca al llarg de l'any, en un àmbit que també s'estén fora de Cerdanya, però que té en aquesta el seu veritable Hub. I s'ha fet aportant aproximadament un 95% del capital de fora de la comarca via subvencions d'altres administracions públiques i empreses privades, en una feina ingent de recerca de fons que permetessin finançar les activitats en el grau que creïem que s'havien de fer. Precisament, per aquí passa el futur de les nostres iniciatives: per la voluntat d'esdevenir en-

2013

cara més útils i més influents en honor de la sostenibilitat de les nostres accions i en consolidar un finançament públic i privat suficient i estable per continuar desenvolupant els programes establerts. A tal efecte, des d'aquest any 2023, hem posat en marxa la Fundació Cerdanya Cinema, una nova entitat que centrarà la producció i promoció d'aquest *hub* audiovisual i que passarà a gestionar la major part dels projectes anteriorment descrits. Cal canviar i reorganitzar-se per

afrontar amb garanties els nous reptes que ens venen a l'horitzó, sense perdre la perspectiva d'on venim i la independència econòmica i operativa que ens hem guanyat a força de feina dura i fosca, però alhora generosa, humil i honesta a benefici del bé comú.

I en això, hi estarem d'acord tots, som una total anomalia.

Desperta Cerdanya!

ALFONS MILLS

Podria ser que, per solucionar un problema, com passa amb els addictes, el primer de tot és identificar-lo. Com en una reunió d'alcohòlics anònims de les que veiem al cinema, reconeixem el problema per sumar premis en mantenir-nos sobris.

A Cerdanya, hi ha més o menys un consens en discrepar del model econòmic, amb algunes veus que amb la boca petita discrepen i altres que, una característica molt d'aquí, no opinen simplement perquè ja els va bé l' statu quo existent. El model basat en turisme de segones residències que tenim no és sostenible i és la base d'altres problemes que afecten molta gent: s'encareix l'habitatge, perquè la llei de l'oferta i la demanda fa de les seves, els llocs de treball són poc qualificats i no massa ben remunerats, les oportunitats pels joves són mínimes i els obliguen a deixar en massa casa seva, etc.

Evidentment que hi ha excepcions i gent que trenca la norma. Alguns perquè tenen condicions a casa

que els permeten tornar i establir-se. Emprenedors que toquen la tecla adient o professionals que el treball els facilita viure ben lluny de la seu social de l'empresa que els paga el sou.

Però és el que volem? Urbanitzacions de cases tancades la major part del temps, mentre els joves marxen i els que es queden, si no ho tenen bé, han de canviar de comarca per venir a treballar durant el dia, perquè no es poden pagar un habitatge? Però, els propietaris estan disposats a no guanyar tant, a canvi que el llogater sigui per als treballadors de la zona?

El problema el tenim identificat i més o menys coincidim en voler-lo canviar. Però, què fem al respecte, a banda de demanar que els polítics actuïn i facin habitatges de protecció oficial? Tenim la consciència tranquil·la? Lluitem pou? Posem cada dia el nostre granet de sorra per canviar-ho? Impulsem alguna acció que influeixi en el canvi? Si has contestat que no a totes les preguntes, segurament tenim el problema

ben identificat, com els addictes, i ara ens falta l'empenta per fer un pas més, desenganxar-nos-en d'una vegada per totes.

Les solucions que se m'acudeixen no són cap fórmula màgica i segur que algú hi ha pensat, i millor, però m'agradaria que fos un punt de partida per si a algú que em llegeix li pot servir d'empenta petita per tirar endavant algun projecte que tenia al cap.

Canviar un model econòmic tan arrelat no es fa en poc temps. S'ha d'entendre que hi ha moltes empreses que en viuen i que part de la riquesa existent envolta aquest sector. Els segons residents venen caps de setmana, divendres o dijous en alguns casos, i festius per sortir a restaurants, comprar en botigues i trescar per muntanyes i camps de golf. Però, ai las!, resulta que cada cop més persones prefereixen anar al supermercat a comprar, i en alguns casos porten els maleters plens des d'origen, que és més barat. Els botiguers es queixen que hi ha menys alegria en les compres, mentre les bicicletes, excursions a peu o en quad no paren de créixer. Fem alguna cosa malament? Sí, els preus estan disparats en molts sentits. Les lleis econòmiques i d'espai fan que, perquè surtin els números en un negoci que treballa a ple rendiment tres dies, en el millor dels casos, hagi d'augmentar preus. Una mica en el mateix cas els botiguers, molts d'ells propietaris dels locals, continuen carregant els marges de fa 30

anys als productes. Resultat: pocs autòctons hi compren i els que venen de fora s'ho pensen dues vegades abans de gastar-s'hi els diners. Les compres online ho han acabat d'arreglar. El paisatge, tot i que cada dia més urbanitzat, triomfa i permet a tots els nivells de visitants gaudir pel pla o les muntanyes de quasi 3.000 metres d'altitud. Hi ha d'haver negocis per a tots els públics i butxaques, però aquells a qui no els surten els números s'han d'adaptar o estaran condemnats. Entre el canvi de paradigma i les normes laborals segur que se senten una mica perseguits. El model de compres també ha canviat. Ara l'aparador és la pantalla del telèfon i aquí també cal adaptar-se i veure on hi ha la necessitat real.

Fomentar el sector secundari de transformació de matèries primeres. I sense tants problemes administratius i enveges diverses. Empresaris del sector primari, a causa de la necessitat, ja han impulsat algunes iniciatives en aquest sentit. Ajudem-los a créixer, ells són els primers interessats en què el territori funcioni i consumeixi els seus productes. Si van creixent, tindran més recursos per ampliar el negoci, donar feina a més gent i ajudar via esponsorització les activitats de la zona. En aquest darrer punt he pogut veure els darrers anys que, si un negoci funciona, és més fàcil col·laborar en iniciatives que tens a prop. Compren molts productes làctics dels nostres veïns productors? O en-

cara mirem els cèntims que la marca blanca del súper ens dona respecte a la denominació d'origen? Quants de nosaltres comprem carn de cavall per consumir setmanalment? Som una zona productora d'aquest tipus de vianda i no en consumim? I carn ecològica de vedella? Sabem què és? Sabem que tenim empreses que han sigut pioneres i que bona part del seu negoci el tenen baixant a vendre a Barcelona? Com és possible que no valorem la seva feina? I per no posar tota la càrrega en el consumidor, empresaris: els cerdans no podrien tenir algun tipus de descompte donat que els costos de transport són molt més econòmics per la proximitat? No seria una manera de fomentar el consum baixar marges i augmentar així la producció? O és que també ens venem als interessos de qui més paga?

I què més podem aconseguir? Com és que no tenim un centre d'alt rendiment esportiu tot i que molts esportistes de nivell entrenen i viuen entre nosaltres. Per què altres comarques amb menys tradició obtenen grans passos en aquest sentit? Estem adormits o no ho veiem? En aquest aspecte cal que les administracions estiguin atentes, però també hi podem fer alguna cosa la resta. Deixem d'estar passius i mirem què podem fer pel desenvolupament de la comarca. Sovint veiem iniciatives que venen de veïns vinguts de fora o que han passat llargues temporades ben lluny de la vall del Segre. Elaboradors de licors, d'alimentació o pioners en allotjaments sostenibles. Escoltem a aquest capital humà i ajudem-los a créixer. Més enllà dels seus interessos capitalistes, fan molt pel bé de tots, no cal ser gaire llest per veure-ho. I vosaltres, emprenedors, arisqueu amb el vostre criteri. L'amor per la terra en la qual viviu és inqüestionable i teniu recursos per transformar allò que les administracions són massa lentes i cegues per fer.

Trobo a faltar cooperativisme. En èpoques de molta més misèria s'havien fet iniciatives col·lectives transformadores i tot i que algunes no havien acabat massa bé, sí que s'havia incidit molt en l'evolució econòmica. Per què no ens hi posem?

Els pagesos sempre han sigut un sector complicat, patidor. Ara tenen més comoditats físiques per fer la feina, però s'ha perdut aquella companyonia que feia que diversos agricultors compartissin unes arades per llaurar i així no haver-ne de comprar cada casa unes. O que anaven a collir trumfes un dia a casa de l'un i al següent a la de l'altre, per aprofitar totes les mans. O quan s'ensilava es reunien tractors de pobles diferents que s'ajudaven entre ells. Tot això es va perdent i és responsabilitat dels que quedeu que no es perdi definitivament. Ajudeu-vos, no fometeu les enveges que no porten a res i mireu d'associar-vos per abaratir costos i fer créixer iniciatives.

Podríem pensar en més accions, però necessitaríem desenvolupar arguments més treballats, mes per acabar, seria necessari en el context de canvi que les administracions remessin alhora i en el mateix sentit, que deixessin de duplicar despesa, només per tenir un sou més per pagar algun compromís electoral i facilitessin les coses en la mesura del possible. Entre tots ho podem fer més ràpidament del que ens pensem, però com que segurament continuarem dominats pel predomini dels nostres interessos, confio que la nostra aportació particular ajudi que es vagin canviant tendències. El boca-orella ens pot ajudar i depèn de nosaltres que així sigui. Desperta Cerdanya de la somnolència que el model actual ens té dominats. Ens hi posem ja?

Parlament Europeu. Wikipedia.

La calorosa letargia d'aquest mes d'agost s'ha vist interrompuda per la necessitat peremptòria d'arribar a acords polítics per tal de poder elegir, en primer terme, la mesa del parlament i, més tard, la persona que ha d'ocupar la presidència del govern d'Espanya. Atès que ningú té majories confortables, les grans formacions polítiques s'han vist obligades a arribar a pactes amb els més petits per tal d'assegurar les seves posicions.

Potser l'acord al qual s'ha donat més rellevància és el que afecta l'oficialitat del català a Europa. La imatge ha estat el ministre d'affers estrangers en funcions registrant una petició per l'oficialitat del basc, el català i el gallec a la Unió Europea. Els negociadors dels partits més petits, convertits per obra i gràcia de les matemàtiques en determinants, volien una prova fefaent i els hi ha estat donada. Lluny de les meves intencions restar importància al fet. Al contrari, em sembla que en un moment en què els pactes entre certs partits per governar territoris de parla catalana es basen precisament a atacar aquesta riquesa cultural i aquesta diversitat de llengües negant el que és evident amb l'estultícia de l'ignorant, qualsevol reforçament de la nostra

llengua representa una notícia extraordinària.

Però això no obsta perquè hàgim de situar la qüestió en el seu context. I, en primer lloc, determinar el marc en què l'acceptació com a oficial d'una nova llengua a Europa s'ha de produir. Referim-nos, en primer lloc, als principis: la carta de drets fonamentals de la Unió Europea proclamada a Niça determina en l'article 22 que la *Unió respectarà la diversitat cultural, religiosa i lingüística* i en l'article 21 prohibeix qualsevol discriminació basada, entre d'altres, en motius lingüístics. Així doncs, en el pla dels principis, la UE creu en la riquesa que representa la diversitat.

*Diversos són els homes i diverses les parles,
i han convingut molts noms a un sol amor.*

Ho va escriure Salvador Espriu, tot i que es referia a la Pell de Brau o a Sepharad, per dir-nos, amb la seva veu profètica i un pèl aspre, que tan sols si apreníem a respectar les nostres diferències, podríem viure en pau. O allò que és el mateix, podríem sobreviure.

Però aquesta primera reflexió no pot deixar passar la segona, que es refereix ja més concretament al procés que la petició d'Espanya haurà ara de seguir. Perquè algunes vegades la burocràcia del procediment malmet les bones intencions i les il·lusions. Avui, la Unió Europea té vint-i-quatre llengües oficials i cada vegada treballa més en anglès. Perquè un altre idioma sigui declarat oficial, a més de la sol·licitud del país d'on aquesta llengua és originària, és necessari que ho acordi per unanimitat el Consell de la Unió. I a ningú pot escapar que alguns dels estats membres tenen formada una idea tan important i poderosa de la llengua i cultura nacionals, que no són capaços de comprendre la diversitat de les distintes parles "convenint a un sol amor". Corren el perill de veure-ho més com un atac a l'Estat que com un enriquiment que a tots serveix.

En fi, el camí està obert, però serà llarg i no exempt de dificultats i de paranys. Però la nostra llengua té un avantatge i és que està bregada en aquestes qüestions. Per sobreviure en moltes èpoques ha necessitat la perseverança i el sacrifici de molts i d'una voluntat capaç de no defallir davant les més dures proves. I si aquest ha estat el cas en el passat, en condicions molt més difícils, ho ha de continuar sent en el futur.

M'he permès esbossar la realitat que comporta el reconeixement del català i de les altres llengües cooficials de l'estat espanyol. Es tracta d'una anàlisi molt ràpida i que pretén no obviar les dificultats que esperen en el camí de la cooficialitat i davant les quals els catalans, les seves institucions i tota la nostra societat s'haurà de mantenir ferma.

Tampoc no voldria en aquesta senzilla nota oblidar tot el que ha estat fet fins ara i la situació actual del català a Europa. Partim d'una resolució adoptada pel Parlament Europeu, l'onze de desembre de 1990, dita resolució Reading, pel fet que l'aleshores diputada europea, Viviane Reading en fou la ponent, en resposta a una petició formulada pels Parlaments de Catalunya i de les Illes Balears. Acorda la publicació, en català, dels tractats de la Unió i d'altres textos rellevants, l'ús del català per transmetre informació sobre les institucions europees en els mitjans de comunicació, la inclusió de la nostra llengua en els programes per l'aprenentatge de llengües estrangeres i la utilització del català en les comunicacions entre les institucions europees i les autonòmiques catalanes i balears. Un seguit de bones intencions, però que com a mínim manté la flama de

la presència de la nostra llengua en els debats i ajuda que els anhels i les esperances d'una llengua parlada per més de deu milions de persones, utilitzada en una literatura de primer ordre i esgrimida per algunes de les personalitats més rellevants del segle vint, com ara Pau Casals, Joan Miró o Pablo Picasso, entre molts d'altres, no caigui mai en l'oblit.

Els idiomes oficials de la UE són vint-i-quatre, però tampoc tots s'empren amb la mateixa intensitat. A ningú no escapa que el nostre món de comunicació ràpida i d'una simplicitat que espanta, cada cop ten-deix més a la uniformitat i, en aquest camí, la llengua anglesa s'endú tots els avantatges. Però la identitat esdevé un concepte cabdal si volem mantenir la nostra riquesa diferenciada i no ens volem liquar en una generalització embrutidora.

Per tant, cal perseverar. En el reconeixement de la nostra llengua per part de les institucions europees. També en la possibilitat que el parlament espanyol s'expressin totes les llengües presents en l'estat. Català, Basc i Gallec, perquè ressonin en el vetust Palau de les Corts les parles que són diverses i, a ser possible, convinguin en un sol amor.

El Català a València i a les Illes Balears

MIQUEL LLIMONA

Parlament Balear. Wikipedia.

La nostra és una llengua minoritària que es parla als territoris de Catalunya, País Valencià, Illes Balears, departament francès dels Pirineus Orientals, Principat d'Andorra, franja oriental d'Aragó i ciutat sarda de l'Alguer. D'una manera o una altra, en cadascun dels territoris, i en les seves corresponents variants dialectals des que el llatí es va transformar en una sèrie de llengües, que són les branques d'un tronc comú. És a dir que es parla des de fa molts anys i des de fa molt temps conforma un dels puntals de la nostra identitat. No és una llengua menor. El català s'ha enriquit en tots els indrets on es parla amb l'aportació d'escriptors, artistes, poetes, cantautors i assagistes de primer ordre en el panorama literari europeu i mundial actual i passat. Així i tot, com a idioma minoritari en el con-

junt d'Europa i del món, la nostra és una llengua fràgil, delicada i que exigeix cura i estimació, tal vegada perquè s'ha d'estimar amb més força allò que és més feble.

El català conviu territorialment amb llengües molt esteses i parlades per milions de persones, com són el castellà i el francès i, en un grau més baix, l'italià. Idiomes amb una presència aclaparadora en els mitjans de comunicació, amb unes possibilitats d'expansió i de difusió amplíssimes i amb una població que les parla immensament més gran que aquella que s'expressa en català. A aquest fet innegable cal sumar-hi la tendència a la uniformitat que s'accentua en el món cada dia que passa. El nostre és un idioma que s'ha de protegir i cuidar especialment, i no, com afirmen els pregoners de les falses veritats, contra ningú ni en contra de cap

altra llengua, sinó per un deure cultural que a tots ens obliga i també, per què no dir-ho, per amor i respecte a allò que ens dona identitat.

Dit això i sense cap pretensió de fer de comentarista polític que no soc, he estudiat els pactes entre el Partit Popular i Vox per governar el País Valencià i les Illes Balears, dos territoris on es parla la mateixa llengua que la nostra, amb diversos accents i formes dialectals.

Els acords es van gestar amb certa pressa, m'atreveixo a dir, per poder governar al més aviat possible i, qui sap si la mateixa pressa o el delit de comandar van obligar a acceptar postulats i idees certament regressives. I entre elles, de forma molt especial, les referides a la llengua. El que es propugna en cert grau és desmantellar el delicat edifici lingüístic bastit amb esforç, sabent que el feble necessita més ajuda que el fort.

El tercer punt programàtic de la coalició per governar el País Valencià, una coalició, la vicepresidència i conselleria de Cultura de la qual recau en un destacat membre de Vox, diu:

3. Aprobaremos una ley de Señas de Identidad que proteja los valores y costumbres y tradiciones de la Comunidad Valenciana como parte esencial de la plural riqueza de España. Por ello, eliminaremos las subvenciones a las entidades o asociaciones que promuevan los “países catalans”.

En el cas balear i de forma molt semblant:

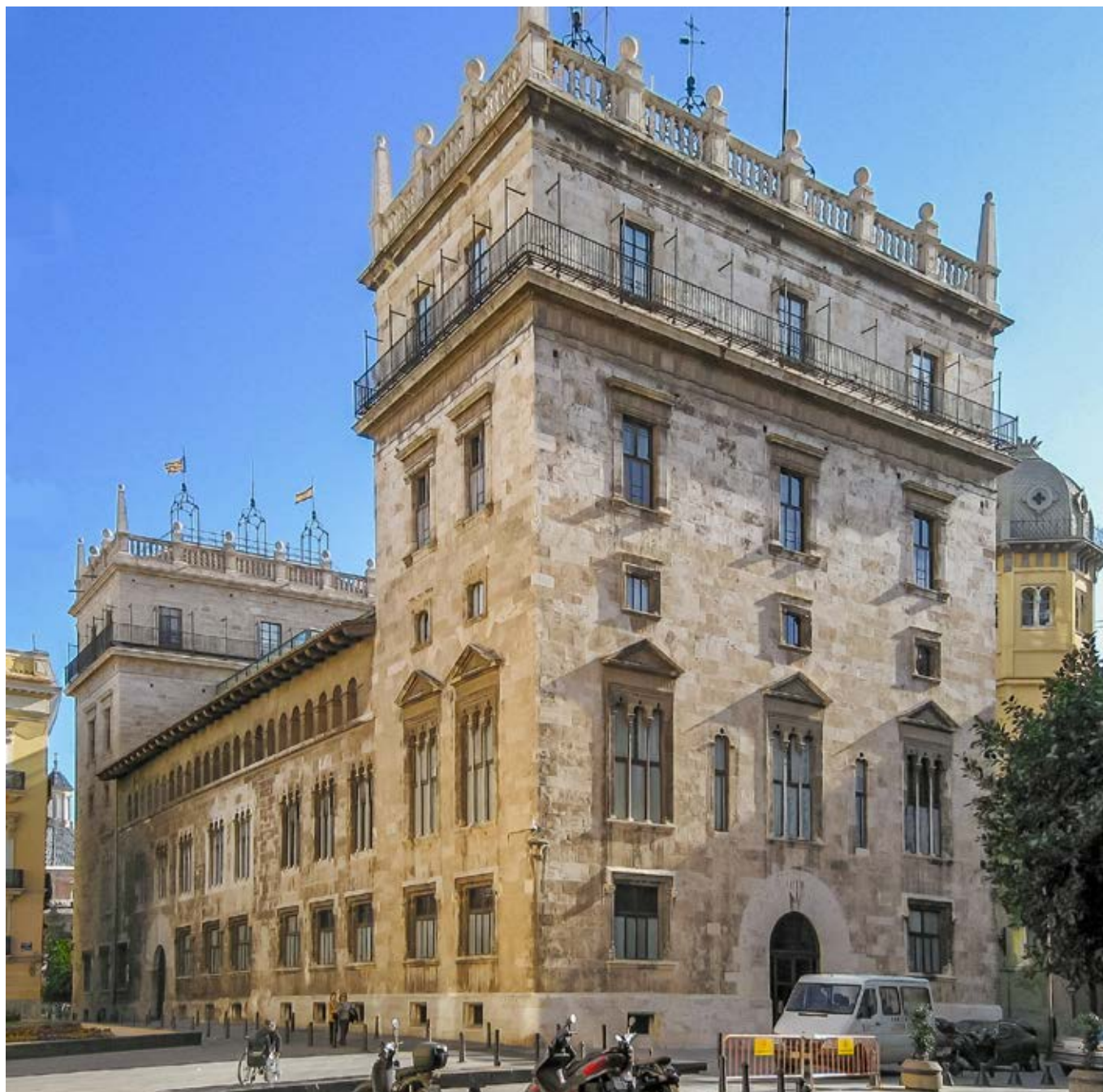
4. Acabaremos con las políticas y se derogarán aquellas normativas que promueven el enfrentamiento y la división, o que atacuen a la unidad de la nación, promoviendo la identidad y cultura, así como las peculiaridades lingüísticas de las Islas Baleares como parte esencial de la plural riqueza de España.

No ens quedarem en els eufemismes: algunes de les mesures que han començat a proposar no deixen lloc a engany. Es tracta de suprimir tota una sèrie d'avenços en favor de la llengua comuna, això sí, amb l'argument groller i sinuós que el català s'imposa per la força, de forma quasi imperialista. I que el castellà sofreix persecució. Suposo que deu haver-hi qui s'ho cregui i, sobretot, qui s'ho vulgui creure. Per bé que no totes les mesures s'hagin posat en pràctica, no hi ha dia que no

sentim alguna notícia amenaçadora per a la llengua. Algunes, si se'm permet la llicència, fregant el ridícul. Fins i tot el mateix PP li està esmenant la plana a les Illes al seu soci perquè la dèria per protegir la “unitat d'Espanya” i l'exageració anticatalana resulten ja massa barroeres per als mateixos ideòlegs del pacte: Vox proposa multes de cent mil euros, sí, cent mil euros, per a aquells que incompleixin les seves ordres o disposicions (o les seves quimeres, seria més apropiat) de defensa de la llengua castellana.

Em demano: han perdut el senderi? Hi ha encara algú tan obtús de pensar de bona fe que la llengua castellana necessita protecció envers el català en els territoris del Principat, País Valencià i les Illes? L'argument no només és d'una petitesa escandalosa, sinó que està ja gastat. I, per cert, molt mal gastat precisament per una organització política, ara en procés de liquidació, que va fer de l'atac al català per *l'amenaça que representa envers una llengua com el castellà*, el seu únic ideari polític. Poques vegades, però si algunes, la raó i el sentit comú torna a aquells que els desafien amb tan poca vergonya al lloc d'on mai haurien hagut de sortir. Però no només les mesures són desproporcionades, fora de qualsevol to i, en fi, grotesques, sinó també els gestos que les acompanyen. Suposo que es recordarà aquell poble on un regidor de la coalició va decidir suprimir la revista Cavall Fort de la biblioteca pública per ser una *perillosa publicació en favor de l'imperialisme català*. Cavall Fort! Potser molts dels qui llegeixin aquestes línies hauran sentit a parlar d'aquesta “diabòlica” revista infantil. Va introduir vinyetes de còmics de dibuixants catalans i també francesos de molta qualitat al nostre país i va ser una lectura imaginativa i resplendent per a moltes criatures, entre les quals m'hi compto. Però, per sobre de tot, sempre va fer honor a la frase que apareixia en la seva capçalera: “és una prova d'amor i de respecte envers els nois i les noies que l'han de llegir”. Ho he recordat perquè sempre m'ha semblat que tenir una frase així com a divisa feia la grandesa d'aquella publicació. Doncs per obra i gràcia d'algú mancat absolutament de cap argument mínimament il·luminat per allò que anomenem intel·ligència, Cavall Fort és poc menys que una incitació al desordre, al separatisme i a totes les formes possibles de maldat. En fi, la pobresa de l'argument i l'amoralitat de qui l'empra parlen per si soles.

La idea que és el català qui representa una amenaça

Generalitat Valenciana. Wikipedia.

contra l'idioma castellà té la mateixa entitat d'aquelles lleis que, amb la victòria dels revoltats franquistes, van determinar que eren traïdors i rebels precisament els qui s'havien mantingut fidels. En fi, el món a l'inrevés. El perpetu carnaval de la mentida.

Permeteu-me citar algunes de les mesures proposades en el pacte a les Illes: Supressió de la Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears, Supressió de la Direcció Insular de Política Lingüística del Consell de Mallorca, Supressió de la Regidoria d'Educació i Política Lingüística de l'Ajuntament de Palma, Eliminació del requisit de coneixement del català per accedir a la funció pública que,

fins ara, s'ha aplicat a la Sanitat, però s'ha anunciat que es faria efectiu a tota la funció pública, Eliminació de l'Oficina de Defensa dels Drets Lingüístics i creació de l'Oficina de Garantia de la Libertat Lingüística, la mateixa que proposa la multa de cent mil euros a qui no respecti els seus dictats, i lliure elecció de llengua en totes les etapes educatives. Semblants o igual mesures es proposen per la coalició que governa el País Valencià.

En definitiva, es tracta d'anar desfent, a poc a poc, tot l'edifici construït aquests darrers anys, amb moltes dificultats, per tal de preservar la llengua comuna. A qui en aquesta perseverança hi vegi l'ombra de l'impe-

rialisme català, li recomano lectura i estudi. I potser també unes ulleres noves. La llengua comuna és, per tots els territoris on es parla, un bé cultural, delicat i necessitat de protecció. I les grans nacions on els territoris catalanoparlants estan enclavats farien bé de protegir aquest patrimoni comú. Segur que seria una forma intel·ligent de provocar sentiments d'afecció.

Una altra qüestió en què els membres de la Coalició insisteixen és en la no unitat de la llengua. I ho dic ben bé a propòsit, perquè més que argumentar la base científica que permeti afirmar que són parles diferents, es limiten una vegada i una altra a insistir a què no existeix una llengua comuna. Cap altra raó. S'endevina aquesta idea en els distints punts programàtics que si bé no l'esmenten directament, hi fan una referència com de passada: *“Fomentaremos las peculiaridades lingüísticas de las islas Baleares”* o *“Aprobaremos una ley de Señas de Identidad que proteja los valores y costumbres y tradiciones de la Comunidad Valenciana como parte esencial de la plural riqueza de España”*.

A València, la conselleria de Cultura ha promès ajudes i finançament a aquelles institucions que, sabut és, tenen per objectiu l'obsessió d'anunciar a tort i a dret que català i valencià són llengües diferents. Fins i tot inventant una normativa que l'Acadèmia de la Llengua Valenciana rebutja. Encara ressonen les paraules d'un home polític important dient que a les Balears hi ha diferents idiomes: mallorquí, menorquí, eivissenc... En fi, com es diu *“quod natura non dat, Salamantica non praestat”*. Científicament, no semblen tenir gaire suport aquestes teories. Diu l'Acadèmia de la Llengua Valenciana que el valencià és una:

«lengua románica hablada en la Comunidad Valenciana, así como en Cataluña, las Islas Baleares, el departamento francés de los Pirineos Orientales, el Principado de Andorra, la franja oriental de Aragón y la ciudad sarda de Alguer, lugares donde recibe el nombre de catalán.»

Podríem imaginar, per posar només un exemple, un ciutadà argentí defensant que el que ell parla és argentí i no castellà o espanyol i que en realitat són idiomes diferents? O un andalús dient que la seva llengua és l'andalusa i no l'espanyola? Com ho valorarien els col·ligats? Segurament s'esquinçarien les vestidures.

Aquestes notícies acaben per produir una certa tristesa que, a poc a poc, va substituint la indignació del principi. És aquesta sensació que la falsedat i la manipulació dels fets s'estan convertint en una mena de realitat paral·lela en les xarxes, en la qual, cada cop, hi cau més gent. Voldria pensar que els antídots contra aquesta malaltia són la tossuderia i la perseverança. Amb rigor, amb talent i amb una indestructible voluntat, l'estultícia conjuntural i passatgera que ens toca suportar no podrà, de cap de les maneres, destruir els nostres signes d'identitat. No ho van aconseguir les dictadures del segle passat amb violència i no ho aconseguiran ara amb desinformació i mentides. Hi ha massa en joc: la nostra identitat.

Així ho ha establert també la Real Academia de la Lengua Española. El que no es pot aconseguir científicament, es justifica amb falsedats que algú creurà o voldrà creure.

Apostar per la comunicació surt a compte

GUILLEM LLUCH TORRES

Malauradament, la immensa majoria d'ajuntaments de municipis mitjans i grans del Pirineu no aposten per professionals de la comunicació

A l'Alt Pirineu i Aran es poden comptar amb els dits de les dues mans -i encara ens en sobraria algun- els ajuntaments que disposen d'un professional encarregat de gestionar la comunicació de la institució. En l'actual context de sobrecomunicació, facilitat en bona part per l'eclosió de les xarxes socials, això és un greu error.

És cert que l'auge de les xarxes socials ha dut associada una major facilitat per explicar als altres el que un vol comunicar. Més canals i més facilitat de comunicació, però, no vol dir millor comunicació i, malauradament, moltes administracions locals del nostre Pirineu no ho entenen o no hi donen importància. Que un tècnic de l'ajuntament de torn pengi a les xarxes socials de la institució un cartell amb l'activitat o accions que vol difondre i quatre línies de text - o, amb molta sort, l'envii per correu electrònic als mitjans de comunicació de la zona-, té un impacte mínim, per no dir nul, si el que vol és que els mitjans se'n facin ressò.

Els periodistes rebem nombrosos correus electrònics d'institucions amb cartells o imatges d'accions que volen difondre. Per una qüestió d'optimització del temps i dels recursos, en un context de precarització general de la professió, on un sol periodista ha de fer tots els papers de l'auca, la immensa majoria de correus d'aquesta mena acaben oblidats a la bústia d'entrada.

Llevat que sigui un tema d'alt interès informatiu, per a un mitjà de comunicació escrit -en paper o digital- o una ràdio (ja no parlem de la televisió, que per motius obvis s'ha de desplaçar a enregistrar imatges) convertir en notícia el cartell d'una activitat, festa, formació, presentació o qualsevol altra acció que organitzi un ajuntament, requereix una feina que no tenim temps de fer: trucar a l'Ajuntament, gestionar que algú ens faci declaracions per ampliar la informació, demanar fotografies per il·lustrar la notícia...

En altres casos, molts cops ni tan sols rebem aquests pseudocomunicats de premsa. Senzillament, ens assabentem de coses navegant per les xarxes socials dels ajuntaments. És a dir que, sovint, no hi ha ni proactivitat per comunicar als mitjans allò que es fa o es vol difondre. Sembla que amb un parell de fotos i quatre ratlles de text al compte d'Instagram de l'ajuntament ja n'hi ha prou.

En canvi, si aquest mateix ajuntament aposta mínimament per la comunicació i destina un professional -o empresa externa, que n'hi ha moltes que s'hi

dediquen- a la comunicació, en comptes d'enviar un simple cartell, enviarà una nota de premsa, un parell o tres de fotografies amb una resolució acceptable i, fins i tot, un o dos talls de veu de l'alcalde/essa, regidor/a o tècnic/a de torn explicant l'acció en concret. Si un periodista rep aquest material, és infinitament més probable que l'acabi aprofitant i difonent al seu mitjà de comunicació, que no si rep un simple cartell.

Evidentment, si es tracta d'un tema important, polèmic o que requereix més informació que la que s'ofereix a la nota de premsa, el periodista farà -o hauria de fer- les gestions necessàries per ampliar-la i no quedar-se només amb la versió de l'ajuntament o l'equip de govern. Ara bé, en la immensa majoria de casos dels quals estem parlant, en què es tracta de comunicar accions 'innòcues' o amables, com més mastegada s'ofereixi la informació, més opcions tindrà l'ajuntament de torn de veure publicat en algun mitjà allò que vulgui difondre.

Per aconseguir-ho, doncs, cal que els ajuntaments apostin per tenir professionals que coneguin la comunicació, que sàpiguen els tempos dels mitjans i les seves necessitats i que, per exemple, no enviïn una nota de premsa a les sis de la tarda, perquè les edicions de tots els diaris en paper ja estan embastades i només es modificaran si cau una 'bomba' informativa, les ràdios locals ja han emès els seus espais informatius i els diaris digitals ja van plens d'altres notícies del dia. S'entén que l'ajuntament d'un municipi petit no tingui recursos per destinar a la comunicació professional, però, malauradament, la immensa majoria de consistoris de municipis mitjans i grans del nostre Pirineu tampoc hi aposten.

En aquest desert comunicatiu, s'agraeixen els pocs oasis que hi ha i, a Cerdanya, un d'ells és el de Llívia, on fa uns pocs anys, l'Ajuntament va apostar per comptar amb els serveis d'un bon professional, l'amic Jordi Pardinilla, i des d'aleshores són més que palpables els resultats. Només cal donar un cop d'ull a les hemeroteques dels mitjans per adonar-se de la diferència abismal que hi ha entre la difusió que té l'acció que realitza l'Ajuntament de Llívia -i els òrgans que en depenen, com el Museu- i la que té la que fan altres ajuntaments de mida similar. La conclusió, doncs, és clara: responsables d'ajuntaments i altres institucions comarcals, apostin per la comunicació, els sortirà a compte.

El Trinxat i la recerca de la perfecció

BERNAT POUS

La recerca de la perfecció és un problema modern. Des que els humans ja no emprem la major part del nostre temps per assegurar la nostra supervivència, hem emplenat la nostra existència d'altres maneres. Per tal de tenir una vida plena, busquem un sentit a la nostra vida i sentim la necessitat de transcendir i de tenir experiències transcendents. I per tal de tenir una experiència transcendent, hem de trobar el millor exemplar, l'experiència perfecta, el màxim exponent.

És tan important trobar el màxim exponent de les coses que, en molts casos, ho oficialitzem amb premis que ens passem tot un any adjudicant: l'Òscar a la millor pel·lícula; el Nobel de literatura, de física, de la pau; la pilota d'or. I quan una cosa és tan bona, innegociablement superior a qualsevol altra de la mateixa categoria, passa a formar part de l'imaginari col·lectiu. No cal cap reconeixement explícit per constatar que el màxim exponent del futbol és el Barça de Guardiola, del modernisme d'Antoni Gaudí, de la cuina moderna, el Bulli i el Cellar de Can Roca, i de la ràdio, la trucada a Josep Lluís Núñez en la qual es fa passar pel porter de l'edifici.

En l'àmbit de la gastronomia, la guia Michelin sol ser un far pels viatgers que volen un tast de la gastronomia local. Buscant entre restaurants moderns, alguns d'interessants i altres pomposos, hom hi pot trobar autèntics tresors, restaurants de tres i quatre generacions que ofereixen al seu menú el màxim exponent de la cuina regional. La paella de Casa Carmela (València) o la favada de Casa Gerardo (Astúries) en són exemples.

La Cerdanya té una gastronomia privilegiada, però paradoxalment no té cap restaurant amb estrella. Sí que n'hi ha tres d'inclosos en la guia del 2023, i un grapat més que mereixerien ser-hi. Certament, tenim restaurants excel·lents, cosa que un servidor comprova, satisfet, cada vegada que torna a casa. Les propostes són diverses, però totes parteixen d'un origen comú, que és la gastronomia cerdana, rústica, contundent i basada en el producte local.

Això no obstant, no hi ha un exemplar que sobre-

surti per damunt dels altres – no hi ha, de moment, un màxim exponent. De segur que, amb l'atractiu turístic de la comarca, veurem com les propostes actuals evolucionen i en venen de noves, i potser alguna aconseguirà l'anhelada estrella. No em sorprendria gens que d'aquí a 5 anys, aquest escrit hagi quedat obsolet.

Però passi el que passi, i imagino que molts coincidireu amb mi, el màxim exponent del Trinxat o del Tiró amb Naps continuaran sent els que feia la meua iaia – quan m'hi posi, espero ser capaç de fer alguna cosa que s'hi assembla.

La Cerdanya en (de)construcció

PAU BOMBARDÓ

Porta Ferrada. Talló. Autor: Francesc Esteban.

“I tu, avi, com vivies quan eres petit?”, li vaig demanar amb un impuls de voler-ne saber més. “Ai! A casa encara no teníem electricitat ni aigua corrent, ens escalfàvem amb el foc i fèiem llum amb espelmes. Quan nevava, anàvem a l’escola caminant amb la neu a l’alcada dels genolls”.

Aquella era la seva Cerdanya, la dels camps i conreus, la de les cases de pagès o la de les penúries en els hiverns més freds. Però també era la Cerdanya dels cerdans, la dels que acabaven amb “i” els presents en primera persona del singular — jo porti, jo pensi, jo canti... —, la dels que respectaven la pagesia i la seva feina, però també la dels que no patien per tornar a viure a Cerdanya perquè mai n’havien de marxar.

Ara, vuitanta anys després, també a la Cerdanya, jo em rento les mans amb aigua calenta a la pica de casa, amb la llum encesa, la calefacció a 20 graus i amb la neu de fora ja netejada per les màquines llavaneu.

Però ja no és la Cerdanya exclusivament dels cerdans, sinó que cada vegada les segones residències són més habituals; ni és la Cerdanya on els presents de la primera persona del singular acaben amb “i”, sinó que la influència del parlar de Barcelona ha fet que tothom digui “porto”, “penso” i “canto”; ni tampoc és la Cerdanya on els pagesos tenen el respecte que mereixen, sinó que els tractors fan pudor i originen cues a la carretera; ni, sobretot, és la Cerdanya en què no es patia per tornar-hi a viure, sinó que les preocupacions sobre el futur dels joves cerdans a la comarca s’accentuen a marxes forçades i estan presents a l’ordre del dia.

Era un 2 de març de 2023, un d’aquells dies que, sense tenir res especial a fer, vaig decidir agafar el cotxe i voltar per la meva comarca. Era dijous, així que l’afluència de segons residents no es trobava en el seu punt àlgid. El centre de Puigcerdà es trobava concorregut com un dia laborable més, amb un volum de gent que

molt s'allunyava d'un de qualsevol dia del mes d'agost, quan els carrers principals s'omplen de gom a gom de turistes que volen visitar el poble. M'allunyo una mica del centre, vaig cap a Sant Marc, Vilallobent, Queixans, Escadarc, Soriguerola, Tartera... Encara s'observa alguna grua de construcció treballant abans que es pongui el sol i el fred apreti encara més.

Xalets, xalets i encara més xalets. Urbanitzacions plenes d'habitatges de segona residència construïts en zones en què, quan el meu avi era petit, s'hi cultivaven cols i patates. Els carrers concorreguts del nucli de Puigcerdà contrasten amb la buidor i solitud dels camins que uneixen els diversos xalets de Tartera, on no em vaig creuar ningú en mitja hora, amb l'excepció d'un camió propietat d'una empresa constructora.

Després de la pandèmia, la taxa de construcció de nous habitatges ha augmentat notablement respecte dels anys anteriors. Segons dades de l'Idescat, la Cerdanya encapçala de manera destacada aquest rànquing a Catalunya, amb una mitjana d'11,6 habitatges nous per cada 1.000 habitants, una xifra que contrasta amb els 3 o 4 de comarques amb característiques similars a la Cerdanya, com l'Aran, l'Alta Ribagorça, l'Alt o el Baix Empordà.

És evident, doncs, que s'estan construint molts habitatges nous que recorden els nivells de l'any 2008, quan va esclatar la bombolla immobiliària. D'aquests, molt pocs (o cap) aniran destinats a habitatges de protecció oficial, sinó a alimentar les urbanitzacions que converteixen la comarca en un model econòmic completament dependent del monocultiu turístic. Mentrestant, els joves de la Cerdanya veuen com, obligats a marxar fora per ampliar els seus estudis, el seu futur es complica si volen tornar a viure a la terra que els va veure créixer. Els preus dels lloguers s'han apujat a nivells mai vistos i l'accés a l'habitatge es limita a persones amb rendes altes, un perfil que sovint no encaixa amb el de joves que tot just han acabat els seus estudis.

Cansat de voltar, enfilo el camí de tornada cap a casa, imaginant com devia ser la Cerdanya que va conèixer el meu avi, aquella que, per bé o per mal, mai tornarà a existir.

Ara bé, mai més hi haurà camps on ara hi ha xalets, però tampoc mai més hi haurà Cerdanya on demà no hi hagi cerdans.

Un model territorial per a l'Alt Pirineu i Aran. Les inversions públiques.

AMADEU GALLART SORT*

El vergonyós plantejament dels Jocs Olímpics d'hivern, que s'havien de celebrar, segons deien, al Pirineu català i aragonès, va comportar, si més no, que algun sector polític del territori parlés de la necessitat d'un model territorial específic per a l'Alt Pirineu i Aran. Sembla que la celebració olímpica ha quedat, de moment, ajornada. Passada aquesta flamarada, els problemes socials i econòmics del nostre territori romanen i continuen demanant una planificació que fonamenti un model territorial eficaç i progressiu. De fet, el principal problema és aquest: la falta d'un planejament que tingui possibilitats de ser aplicat.

1.-El precedent més immediat d'intentar posar damunt de la taula les característiques de l'Alt Pirineu i Aran és el "**Pla Territorial Parcial de l'Alt Pirineu i Aran**" publicat l'any 2008 pel Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de

Catalunya, quan Joaquim Nadal n'era el conseller; Joan Ganyet, el director general d'Arquitectura i Paisatge, i Oriol Nel·lo, el secretari de Planificació Territorial — tots, no cal dir-ho, molt bons coneixedors de l'Alt Pirineu i Aran. L'equip tècnic elaborador, d'una manera especial Ferran Miralles, va fer una gran feina. Personalment, hi vaig poder participar com a membre del Consell Rector de l'Institut per al Desenvolupament i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran (IDAPA), el gerent del qual era l'Arcadi Castelló. I, curiosament, vaig tenir la sensació que ens feien cas en força aportacions fetes des de l'IDAPA.

El Pla, encara que s'adjectivi parcial, fa una anàlisi global de l'Alt Pirineu i Aran, de segur, la més completa que s'ha fet fins al moment actual, i és, opino, una eina imprescindible i gairebé *constitucional* per tenir una idea del que és, o del que pot arribar a ser

l'Alt Pirineu i Aran el dia que tingui una veu pròpia. Cal remarcar que l'estudi té també molt en compte el veïnatge d'Andorra i el fet que el patrimoni natural i paisatgístic sigui el seu recurs principal. Alhora, fa una anàlisi molt interessant de les polaritats poblacionals, és a dir, dels papers centrals de les diverses ciutats i viles, de les valls, que mantenen la vitalitat social i econòmica en un marc de despoblament de l'alta muntanya. També analitza les xarxes viàries i les connexions amb la resta del país. Tracta la problemàtica d'una activitat constructora molt superior a la mitjana catalana, amb una consideració de les diverses característiques comarcals. Remarca, doncs, la importància, el pes de cada comarca, l'especificitat d'Aran i la possible futura vegueria de l'Alt Pirineu i Aran.

Els objectius estratègics i els eixos d'actuació principals del Pla Territorial Parcial de l'Alt Pirineu i Aran són: fixar població al territori, enfortir les estructures socials, promoure el benestar social, gestionar el canvi socioeconòmic, diversificar l'economia, considerar el sector primari com a estratègic per a la gestió del territori, facilitar el creixement d'un sector secundari, potenciar el turisme, desvinculant-lo progressivament de la construcció massiva de segones residències, aprofitar l'efecte Andorra, donar un major paper territorial al Prepirineu, conservar la biodiversitat existent, concentrar creixements per crear "ciutat" i portar serveis administratius al territori, preservar el valor patrimonial dels petits nuclis habitats, incrementar la inversió a l'Alt Pirineu i Aran per millorar la interconnexió amb la resta de Catalunya, garantir l'accés de qualitat a les noves tecnologies de la informació i la comunicació... Tot això, no van dir-ho quatre inspirats en una reunió plena d'afectes personals i ple-tòrica d'escepticisme existencial, sinó que ho van dir els responsables de la direcció de l'urbanisme català. Avui, octubre de 2023, caldria demanar l'actualització dels paràmetres socioeconòmics en què es basava el Pla Territorial. Una feina d'aquesta categoria no pot quedar empolsimada als arxius d'unes administracions encara massa provincianes.

2.-El concepte de **despoblament** ens preocupa. Com podem fer funcionar una àrea territorial que representa el 20% del territori de Catalunya i que té una densitat poblacional de 13 habitants per km²? Seguint les dades de l'IDESCAT, en els darrers dos anys s'hi ha produït una certa recuperació demogràfica. La po-

blació de l'Alt Pirineu i Aran ve a ser el 0,96% de la catalana, quan ocupa, com hem dit, gairebé el 20% de la superfície de Catalunya. Les Terres de l'Ebre, que tenen una *imatge* de terres *més pobres* que les nostres, tenen una densitat de població de 54,9 habitants per quilòmetre quadrat (hab./km²). I la Cerdanya, que és la que treu més pit a l'Alt Pirineu, només arriba als 35,6 hab./km². Al conjunt de Catalunya, la densitat de població és de 242,7 hab./km². El darrer any, seguint les dades de l'IDESCAT del 2022, s'ha produït una certa recuperació demogràfica, en comarques com la Cerdanya i Aran. També s'estabilitzen positivament el Pallars Sobirà, l'Alt Urgell i l'Alta Ribagorça. El Pallars Jussà, encara que en un percentatge petit, continua perdent població. Caldrà veure si aquest inici de recuperació continua durant els propers exercicis i quines seran les respostes de les iniciatives pública i privada.

A l'Anuari Econòmic Comarcal 2022, editat pel BBVA, trobem el pes percentual de cada sector en el PIB comarcal de la regió de l'Alt Pirineu i Aran al 2020¹:

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
Alt Urgell	5,10	14,20	10,00	70,60
Alta Ribagorça	2,50	18,50	7,40	71,60
Cerdanya	2,60	4,90	20,70	71,80
Pallars Jussà	13,50	26,30	8,90	51,30
Pallars Sobirà	4,20	25,40	8,20	62,20
Val d'Aran	0,30	14,40	14,40	70,90

El consens general es basa en la idea que les solucions al despoblament han de venir, bàsicament, d'un increment equilibrat de l'activitat econòmica.

3.-Des de la nostra perspectiva, cal, en primer lloc, **la implicació i el protagonisme de l'administració pública en els seus diferents nivells**. Només del maridatge entre la iniciativa pública i la privada poden sorgir-ne els fruits que capgirarien els actuals cicles negatius de l'alta muntanya. Cal aconseguir un model territorial que marqui els grans objectius de les actuacions de les diverses institucions públiques presents al territori: increment poblacional, equilibri entre els diversos sectors productius i respecte al medi ambient. **Quines inversions públiques** necessitem per tal d'arribar-hi?

1. Anuari Econòmic Comarcal 2022. Direcció de Josep Oliver Alonso. BBVA, 2022.

3.1.-Els Ajuntaments. A aquestes institucions tan properes i bàsiques, els demanàrem que disposessin de plans urbanístics actualitzats i coordinats amb els territoris dels municipis veïns. No podem oblidar, de cap manera, que un pla urbanístic ha d'anar acompanyat d'un bon estudi de les activitats econòmiques que es volen potenciar, regular o disminuir dins del terme municipal. No té sentit fer una planificació urbanística aïllada, impermeable a les necessitats o a les problemàtiques comarcals o supracomarcals. Cal, doncs, que, sobretot en el cas dels municipis més petits, els consells comarcals actuïn positivament, procurant el diàleg i la coordinació i, al mateix temps, l'entesa amb les comarques veïnes.

Són inversions copioses perquè uns bons plans generals d'ordenació municipal valen diners: arquitectes especialitzats, enginyers, juristes, economistes... És una autèntica inversió, cara, però necessària. Cal també, que cada municipi que ho pugui fer, mantingui un departament professional de dinamització econòmica en permanent contacte amb empreses i altres agents creadors de riquesa.

3.2.-La Generalitat. En un territori com l'Alt Pirineu i Aran, la Generalitat ha de mantenir obertes, en la nostra opinió, dues línies d'inversió pública. La

primera és la constitució d'institucions, entitats pròpies del territori, ben dotades de personal especialitzat i interessat en el desenvolupament ordenat de la regió pirinenca. L'exemple clar i concret d'aquest espai ho són les delegacions territorials de la Generalitat, que poden arribar a constituir, si funcionen amb esperit innovador, focus de dinamització en tots els sentits. Cal anar avançant en la idea de la veu pròpia —també amb cost econòmic—, en favor de la institucionalització de la vegueria que hauria d'anar acompanyada d'una dissolució factual de les diputacions provincials. Aquest és un magnífic repte per treballar en taules de diàleg, o en les comissions negociadores que es vagin formant entre l'Estat i la Generalitat de Catalunya.

La segona línia d'inversions "autonòmiques" ja venen marcades per les competències de la Generalitat en els diferents àmbits. Cal proporcionar, a les zones de muntanya de baixa densitat demogràfica, una xarxa d'equipaments sanitaris i d'afers socials que ajudi a mantenir la població de la zona. Tots coneixem casos particulars de famílies que han hagut d'acabar desplaçant-se a altres regions catalanes pels dèficits sanitaris o per l'aïllament social. D'altra banda, també coneixem casos de falta d'inversions empresarials per qüestions no directament econòmiques. Poca gent in-

vertirà en territoris que no tinguin assegurada l'assistència sanitària als nivells de la mitjana catalana. De la mateixa manera, obres públiques, ensenyament, afers socials, treball i empresa... són competències bàsiques que han de ser molt presents a les nostres comarques i no purs ressons burocratitzats que arriben de les capitals provincials.

Una idea que ha anat guanyant pes en les nostres anàlisis és la de convertir l'IDAPA en un centre planificador per marcar ordres i prioritats en les inversions públiques a l'Alt Pirineu i l'Aran, compatible amb el fet que, a la vegada, mantingui relacions estretes amb les organitzacions empresarials del territori. No tenim res en contra que l'IDAPA es dediqui a fer estudis parcials sobre temes de mobilitat i senderisme o patrocini una gran varietat d'activitats socials i culturals. L'IDAPA ha cobert amb això una etapa interessant, potser la que ha permès la seva supervivència dins d'una administració sense idees territorials clares, però ara podria ser l'hora per tal que ocupés de nou una posició *privilegiada* en la posada al dia del Pla Territorial Parcial de l'Alt Pirineu i Aran.

3.3.-L'Estat. Carreteres i ferrocarrils. Hi ha elements bàsics de les infraestructures alpirinenques i araneses que depenen parcialment o totalment de l'Estat, i que necessiten inversions públiques de la mateixa manera que es necessita la pluja en temps de secada. Pensem en les carreteres nacionals 260 i 230, el ferrocarril de Barcelona a Puigcerdà o l'aeroport Andorra-Seu d'Urgell. En el marc de les seves competències, seria bo que el govern espanyol s'integrés també en l'esquema institucional de l'Alt Pirineu i Aran.

3.4.-La Unió Europea. Àrea estratègica França – Andorra – Alt Pirineu i Aran. Entrem aquí en un capítol molt ambiciós, però factible. De futur, però no d'un futur excessivament llunyà. Confiam que l'acord entre la Unió Europea i Andorra, previst per aquest exercici 2023-2024, s'adaptarà a les característiques geogràfiques i econòmiques del territori i que materialitzarà les manifestacions de l'exministra andorrana d'exterior, Maria Ubach: *“L'acord d'associació permetrà suprimir els obstacles relatius a l'activitat econòmica transfronterera i tindrà un impacte positiu. En matèria de política regional, l'Acord de cooperació UE-Andorra ha facilitat la col·laboració entre Espanya, Andorra i França en el marc del Programa Operacional de Cooperació Transfronterera POCTEFA. Cal destacar que aquesta*

*cooperació es podria reforçar i generar efectes positius a les regions frontereres...”*². Una altra visió, complementària de l'anterior, és la del Joan Ganyet i l'Antoni Pol: *“Una necessitat compartida: Andorra és conscient que necessita el seu entorn i aquest té una possibilitat de participar en la generació d'una nova àrea de desenvolupament in situ que li possibilita la proximitat d'Andorra. Junts, perquè es complementen, els territoris poden fer front millor als nous reptes de dinamització local i regional. Ambdós necessiten millorar les seves economies d'escala”*³. El dia 20 de maig de 2020, els coneguts polítics andorrans Víctor Naudi Zamora i Jaume Bartomeu Cassany publicaven en un article al *Diari d'Andorra* que: *“Nosaltres hem defensat i defensem que en l'annex a la negociació de l'acord d'associació amb la Unió Europea es doni forma a una àrea especial pirinenca que permeti reforçar la col·laboració econòmica de l'estat andorrà amb les regions franceses i espanyoles veïnes d'Andorra a la serralada pirinenca. Per això volem insistir en la urgència per a Andorra d'encarar aquesta qüestió”*.

Cal, doncs, —seguint la magnífica iniciativa que van llançar els arquitectes, i dipositaris personals de molts altres títols, Joan Ganyet, alturgellenc, i Antoni Pol, andorrà— crear una àrea funcional que comprengui amb Andorra, l'Alt Pirineu i Aran i les *communes* muntanyenques de l'Arieja i els Pirineus Orientals francesos. Una àrea funcional que hauria de figurar dins del marc d'un acord d'associació Andorra-UE a través d'una declaració annexada a l'acord, que permetria la base legal i política per poder materialitzar-la. L'objectiu és arribar a implicar uns 250.000 habitants que viuen en 10.000 km². Cal veure-ho com una experiència de caràcter interregional en el marc de la UE, primer; segon, en el marc dels estats espanyol i francès i d'Andorra, i tercer, en el marc de la Comunitat de Treball dels Pirineus.

La Comunitat de Treball dels Pirineus (CTP). Fa més de tres dècades que la CTP busca afavorir els intercanvis entre els territoris i els actors del massís

2. Ubach i Font, Maria. *L'Acord d'Associació Andorra-Unió Europea: una finestra d'oportunitats*. Andorra i el Tractat d'Associació amb la UE. Societat Andorrana de Ciències. Diada andorrana a la UCE, 2017, p.41.

3. Ganyet i Solé, Joan; Pol i Solé, Antoni. *El futur d'Andorra i el seu entorn pirinenc en la Unió Europea*. Societat Andorrana de Ciències. Diada andorrana a la UCE, 2017, p.130 i p. 135.

pirinenc i posar en marxa accions compartides i estructurals d'abast transnacional, sempre amb la idea de corregir desequilibris regionals i enfortir la cohesió territorial. Els seus objectius ens són ben agradables i a més, geogràficament, ens hi inclouen plenament. Els programes INTERREG entre Espanya, França i Andorra en són bon exemple i s'han materialitzat amb el *Programa Europeu de Cooperació Transfronterera Espanya França Andorra* (POCTEFA), finançat a través del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER).

Caldria, doncs, en el marc del futur acord general d'associació d'Andorra amb la Unió Europea, l'establiment d'un acord específic de cooperació i de desenvolupament econòmic i social amb els territoris geogràficament veïns de França i d'Espanya, acord cenyit a una àrea geogràfica concreta. Veiem Andorra com a propulsora de la iniciativa amb el patrocini de París i Madrid.

Aquesta àrea de desenvolupament potenciaria:

1- El desenvolupament econòmic —amb la lliure circulació de persones, empreses, serveis, capital i ús d'equipaments socials.

2-La promoció i el desenvolupament de les infraestructures aeroportuàries, viàries, ferroviàries i de telecomunicacions.

3-La posada en marxa de polítiques de muntanya en aquest espai pirinenc i el seu medi ambient, amb la conservació i la preservació del patrimoni cultural.

Ara bé, com veuen a casa nostra, els sectors implicats de l'Alt Pirineu i l'Aran, la proposta d'aquesta àrea? A falta d'un estudi aprofundit del tema, l'articulista opina que això es veu de manera directament proporcional a la distància geogràfica amb el coprincipat. És a dir, que l'interès pot ser molt alt a les comarques de l'Alt Urgell, la Cerdanya i el Pallars Sobirà, i més matisat a les comarques del Pallars Jussà, l'Alta Ribagorça i el territori d'Aran. La creació de la vegueria de l'Alt Pirineu i Aran facilitaria en extrem la visió positiva d'una àrea funcional com la descrita. D'altra banda, lògicament, la dispersió comarcal mai no seria bona per arribar a una planificació comuna de les inversions a aconseguir. S'ha de tenir en compte que Brussel·les ha fet notar, segons experiències anteriors, que molts esforços de finançament dirigits a la dinamització de les zones de muntanya han estat poc rendibles per culpa de la seva falta de cohesió institucional.

No podem perdre de vista el protagonisme dels andorrans de cara a promocionar els territoris del voltant com a part dels seus interessos prioritaris. Tot plegat aportaria moltes inversions andorranes a l'Alt Pirineu que avui dia coneixen destinacions més exòtiques. No se'ns escapa que en totes aquestes qüestions serà la ciutadania andorrana, amb permís de París i de Madrid, qui tindrà la darrera paraula. I cal tenir molt en compte que, si la Unió Europea veiés amb bons ulls l'àrea proposada, el finançament de moltes iniciatives públiques i privades es podria veure molt i molt afavorit.

Conclusió. Malauradament, la vida humana té unes limitacions temporals per comprovar *in situ* el que ens portarà el futur. Aquest articulista creu que si els ciutadans altpirinencs, aranesos, andorrans i francesos dels *comuns* afectats superem determinats horitzons mentals que ara ens limiten, podem tenir perspectives solvents d'aconseguir unes situacions exemplars i enriquidores per a la ciutadania i per a la nostra descendència.

**Economista*

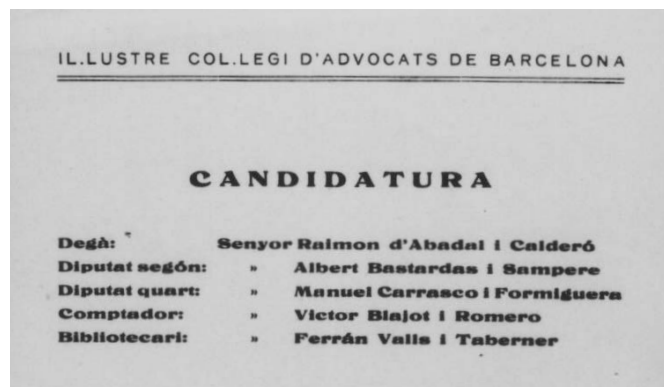
EN ELS CENT ANYS de la Dictadura de Primo de Rivera

ALFRED PÉREZ-BASTARDAS*

La Junta del Col·legi d'Advocats, desterrada el 1926.

Recordar presons, exilis i desterraments no deixa de ser, per desgràcia, una pràctica força estesa en la història d'aquest país i que caldrà anar recordant com a exemple de les repressions que periòdicament es van succeint en els segles passats i en l'actualitat. Voldríem, però, recordar en aquests moments un desterrament poc conegut, però que va afectar a tota una Junta del Col·legi Oficial d'Advocats de Barcelona, el març de 1926.

D'ençà del 1923, ara fa cent anys, el General Primo de Rivera va instaurar una dictadura militar i "pocs dies després -com assenyala Albert Balcells- es publicava el decret contra la bandera i la llengua catalanes a les corporacions i començava la clausura d'entitats catalanistes. Balcells indica en el seu article sobre *el segon president de la Mancomunitat i president de l'Institut d'Estudis Catalans, a la Revista de Catalunya* 02, sobre Enric Prat de la Riba (1870-1917) que "Puig i Cadafalch se sentí traït per Primo de Rivera", perquè havia cregut que, en un primer moment, tindria en consideració la cultura i la llengua catalana i aviat es va declarar en contra i va reprimir diaris i revistes escrits en català, com també la llengua parlada, i la bandera catalana, mentre centenars de periodistes, directors, escriptors i polítics van haver de marxar a l'exili. Hi va haver la clausura de l'Orfeó Català i de l'Orfeó Gracienc, així com del camp del Barça, per haver xiulat l'himne espanyol; igualment sofrí repressió l'Església catalana, amb l'expulsió d'alumnes i seminaristes acusats de ser separatistes i un conflicte creixent amb el Metropolità de Catalunya, Francesc Vidal i Barraquer. La repressió lingüística va resultar evident en totes les àrees d'ensenyament, de l'Església, amb canvis de bisbes, de rectors de parròquies, de mestres, etc. Foren arrencades les plaques de retolació dels carrers que eren bilingües, i la creació del partit Unión Patriótica, format com a plataforma política per donar suport a la dictadura. El

cas del Col·legi d'Advocats en va ser un de més, que va causar un gran escàndol i una escalada repressiva a la cultura catalana, aquest cop a les institucions, com ho era el Col·legi d'Advocats, que amb la presidència de la Junta, amb Amadeu Hurtado, havia aprovat que el català era la llengua oficial del Col·legi. Aquesta decisió va ser el principi de l'enfrontament amb el govern militar. Com ho va ser i molt seriosament la supressió *manu militari* de la Mancomunitat de Catalunya el 1925, que presidia Josep Puig i Cadafalch.

Fa 97 anys, concretament, el 19 de març de 1926, que els membres de la Junta de Govern del Col·legi d'Advocats de Barcelona foren destituïts i detinguts, enviant-los a la presó Model, i poc després desterrats a pobles d'Aragó i el País Valencià, distants entre 180 a 220 km de Barcelona; en aquella època, 200 quilòmetres era prou una llarga distància, tenint en compte que molt pocs tenien un cotxe i fer-ho en tren i tartana significava un dia sencer de viatge. El perquè de la mesura autoritària, és a dir, el desterrament, venia de lluny i tenia com a finalitat el càstig per no acceptar publicar la Guia Judicial en castellà, tal com ho ordenava el Govern Civil, com a mesura repressiva de la Dictadura militar implantada per Primo de Rivera, el setembre de 1923. La Guia Judicial, es podia consultar en castellà, ja que estava a disposició dels advocats en la secretaria. El Col·legi d'Advocats de Barcelona, que tenia una llarga història democràtica i que amb la

nova junta votada feia poc havia defensat que la llengua vehicular era el català, es va negar en rodó a acceptar l'ordre i a donar un canvi radical al seu tarannà democràtic. Aquella Junta de Govern estava decidida a no deixar-se imposar per les ordres de la dictadura i els seus membres van oposar-hi aferrissadament a obeir una ordre d'indole política imposada. Quedava clar que el problema de la llengua era un plet polític i dins del Col·legi d'Advocats s'arrossegava, des de 1923, i la Dictadura va voler resoldre el cas per la força, quan ja dotzenes de periodistes, escriptors, polítics, etc. havien marxat a l'exili o estaven a la presó, mentre que s'havien tancat moltes revistes i diaris perquè eren en català. Cal seguir la tesi de J.M. Roig Rosich sobre la dictadura de Primo de Rivera, que en el fons era un assaig de repressió cultural a Catalunya o també el que jo mateix he publicat sobre la repressió contra el Col·legi d'Advocats desterrant la seva Junta, per comprendre el nivell de repressió que la Dictadura va provocar.¹ Fins i tot el govern militar va exigir que la Junta "rebel" tornés els medallons que acreditaven la seva condició de membres de la Junta del Col·legi. El

govern militar, preveient que seria pitjor deixar-los empresonats a Barcelona que en llibertat, va decidir un desterrament per separat. I encara dos dies abans foren detinguts i portats a dormir a la presó model. Després, deportats. Els seus membres eren Ramon d'Abadal i Calderó, enviat a Alcalà de Xivert (210 km), Francesc Ripoll Fortuño, a Montsó (180 km), Albert Bastardas i Sampere, a Sarinyena (210 km), Manuel Carrasco i Formiguera, a Tamarit de la Llitera (185 km), Josep Barbey Prats, a Barbastro (195 km), Isidre Durand i Balada, a Benabarre (165 km), Casimir Casagran i Duran, a Alcanyís (195 km), Víctor Blajot i Romero, a Vinarós (180 km), Ferran Valls i Taberner, a Morella (180 km), i Josep M. Ribalta i Alvares, a Casp (190 km). La commoció en els mitjans intel·lectuals i jurídics fou immensa. Aïllats entre ells i enmig d'un ambient desconegut, la junta democràtica no pogué fer res més que resistència passiva. Els foren enviats centenars de cartes i adhesions per advocats i simpatitzants, i un seguit de viatges col·lectius servien per encoratjar-los. Cadascun d'ells passà com millor va poder aquesta captivitat; la vigilància no era fèrria, però ells quedaven emmarcats en els termes municipals de cada vila, fins a uns quatre quilòmetres a la rodona. Això i tot, a mesura que passava el temps, feren algunes "excursions" o escapades clandestines. El pitjor era la soledat i la falta de referències entre amics i companys. Així, el 13 de maig de 1926, alguns advocats desterrats van aconseguir reunir-se clandestinament al Monestir de Sixena, situat a uns vint quilòmetres de Sarinyena, per celebrar una entrevista amb un dinar. La fotografia que aportem fou feta pel fill gran d'Albert Bastardas; hi són presents els advocats Ripoll, Durand, Barbey i Bastardas, i amics i familiars. Hi eren presents Evarist Segur (parent de Bastardas), Francesc Maspons i Anglasesell, Josep Rogent i Pedrosa (advocat). El fotògraf és el primer assegut a terra; el nen és Joan Bastardas, fill de l'advocat Albert Bastardas, que havia anat a Sarinyena amb el seu germà per fer companyia al seu pare.

La repressió no parava i aquesta deportació en massa era un atemptat contra totes les llibertats fonamentals. Anteriorment, pel dia de Corpus de 1924, Albert Bastardas ja havia estat arrestat durant pocs dies quan els seus fills que s'estaven en un balcó per veure passar la processó, van xiular la bandera espanyola que portaven un grupet de gent jove aplaudint

1. Josep M. Roig Rosich : La dictadura de Primo de Rivera a Catalunya, un assaig de repressió cultural. Publicacions Abadia de Montserrat. 1992.

Alfred Pérez-Bastardas; Els republicans nacionalistes i el catalanisme : Albert Bastardas i Sampere (1871-1944), 2 volums, Ed. 62, 1987.

Portalada del Monestir de Sixena. Fotografia d'Albert Bastardes Parera (1926).

*Medallons de plata que acreditaven ser membres de la Junta del Col·legi oficial d'Advocats de Catalunya, i que no van ser retornats com a protesta.
Fotografia d'Alfred Pérez-Bastardas.*

perquè el públic s'hi adherís; Bastardas fou detingut de matinada i l'endemà tota la premsa comarcal de l'època se'n va fer ressò, tot i la censura militar. En època de la dictadura, la premsa setmanal i totes les revistes en català foren clausurades. L'advocat i membre de la Junta, Carrasco i Formiguera, fou també empresonat per desobeir els dictats del governador civil, i el seu setmanari -L'Estevet-, nacionalista i de gran popularitat, ja havia sigut clausurat el setembre de 1923. Aleshores, el govern va imposar una nova junta del Col·legi i el col·legiat Albert Bernis, nomenat a dit, va dimitir-ne per no voler seguir les instruccions governamentals. La situació de repressió provocava adhesions múltiples vers els membres desterrats (cartes, telegrams, visites, manifestos, etc.). El 13 de maig de 1926, els advocats desterrats es van reunir clandestinament al Monestir de Sixena, a uns vint quilòmetres de Sarinyena, per celebrar una entrevista i un dinar. D'aquest acte hi ha fotografies on es veuen els reunits sota les voltes de la gran portalada del monestir. S'especulava que, com estava prevista la visita reial a Barcelona, que faria el rei Alfons XIII, donaria la possibilitat que s'alliberessin els advocats exiliats. Sembla que alguna autoritat eclesiàstica va interposar clemència davant del Directori militar, i creiem que va ser el cardenal Francesc Vidal i Barraquer qui va demanar-ho. Cinc dies més tard, i a punt que la visita reial arribés a Barcelona, es cursaren les ordres d'alliberament i els

advocats arribaren tots a Barcelona, envoltats amb una aurèola d'honors. L'exili havia durat dos mesos, ja que el prestigi i la popularitat dels advocats era un signe de la desfeta del règim. Però caldrà esperar encara tres anys perquè aquells advocats fossin aclamats com a nova Junta després d'unes eleccions democràtiques del Col·legi. La Dictadura ja quedava tocada i els republicans i catalanistes, a través d'un pacte, s'anaren imposant per derrocar la monarquia i proclamar la II República, que es va produir el 14 d'abril de 1931, mentre quedava instituïda la República Catalana i uns dies més tard, la Generalitat de Catalunya, presidida per Francesc Macià. Però el 1936 va canviar tot... I Quan va morir Albert Bastardas, el 1944, en plena dictadura del general Franco, la seva esquela fou publicada en una targeta amb una caricatura post mortem del pintor Buyreu, el recordatori "no podia ser escrit en català, no el van voler fer en castellà, hauria estat una deslleialtat, el van fer en llatí. En català hauria sigut impensable, en castellà vergonyós. Del llatí ve la nostra llengua".

**Alfred Pérez-Bastardas, historiador, de la Societat Catalana d'Estudis Històrics (filial de l'IEC), vicepresident del Grup de Recerca de Cerdanya i coordinador general de la Querol i la Ker.*

Diagnòstic - 27 juny 1934

EL PLA DE BAGES

Manresa

DARRERA HORA

(Del nostre redactor a Barcelona senyor Costa i Bou)

De la desgràcia automobilista de la "Corvatera". - Ha ingressat a presons militars, N' Albert Bastardes, ex-alcalde de Barcelona

Sallent

Dimissió del primer tinent d'alcalde

Se sap, segons ens comunica nostre corresponent, que el primer tinent d'alcalde d'aquell Ajuntament, En Francesc Serra, ha presentat la dimissió del seu càrrec.

Barcelona

315

Accident automobilista en la carretera de Manresa a Sallent

Dos ferits greus

Al govern civil han donat una nota, explicant l'accident automobilista ocorregut ahir nit, en la carretera de Manresa a Sallent.

Diu així:

A les nou de la nit, en la carretera de Manresa a Sallent, al lloc conegut per la «Corvatera», l'auto de la matrícula de Barcelona, número 4.154, en un viratge, topà contra un guardacantó, estombant-se l'auto, resultant ferit el mecànic, Pere Joan Rejoquer, de nacionalitat francesa, habitant en el carrer de Barberà, que sobreix una commoció visceral de pronòstic reservat, i Joan Prat Fells, que té fracturada la clavícula esquerra i vèrtes costelles mullades.

També resultaren ferides quatre dones que anaven en el auto, totes elles de pronòstic lleu.

Detenció de l'ex-alcalde de Barcelona N' Albert Bastardes

Ha ingressat a Presons Militars

Aquesta matinalada ha sigut detingut al seu domicili, l'ex-alcalde de Barcelona N' Albert Bastardes.

Ha ingressat a Presons Militars. Visita a l'Escola Industrial

Avui, 13 alerç del calaix «Vic-

toria Eugènia», acompanyats del seu comandant, han visitat a l'Escola Industrial, essent rebuts pel diputat senyor Robert.

Després de recórrer totes les dependències han sigut obsequiats amb un vermut d'honor.

Les autoritats a Berga

A les quatre de la tarda, han sortit cap a Berga, per assistir a la festa de la bandera, el capità general, governador i president de la Diputació i de la Mancomunitat.

El capità general

A migdia el capità general ha sortit, d'arribada de Madrid, una llarga convèrsa amb els governadors civil i militar.

Enterrament de la mare política de l'alcalde

Aquest matí s'ha efectuat l'enterrament de la mare política de l'alcalde, assistint-hi les autoritats i molta gent.

L'Alcaldia

S'ha posseïssat de l'Alcaldia, el primer tinent d'alcalde, senyor Ponsà.

Madrid

8 tarda

La vista del procés Berenguer-Navarro

A les deu del matí ha continuat al Senat la vista del procés contra els generals Berenguer i Navarro.

S'han seguit llegint les declaracions del coronel Riquelme i del general Berenguer. Aquestes últimes no han tingut cap mena d'interès.

Com els altres dies, hi ha hagut poquíssim públic.

A la una, el general Weller ha suspès la sessió que continuarà aquesta tarda.

Ronnió del Directori

El consell del Directori ha acabat a les tres de la matinalada.

Els periodistes que s'esperaven han interrogat al general Vallespina, el qual els ha dit que s'havien ocupat dels pressupostos d'Instrucció Pública.

Preguntat si tornarien a reunir-se, el senyor Vallespina ha dit que no ho farien ni avui, ni demà, ni demà passat, doncs a les 8.20 d'aquesta nit, el cap del Directori, el general Hermosa i ell, sortiran cap a Sevilla per inaugurar la nova Audiència d'aquella ciutat. D'allí aniran a Cadix des d'on es dirigiran cap a Madrid.

Un periodista ha preguntat al general el que hi havia de cert en els rumors que circulaven sobre l'aplaçament del viatge d'En Primo de Rivera al Marroc.

El senyor Vallespina ha contestat que no sabia res d'aquest afer, però que segurament no hi hauria cap aplaçament.

Excedència voluntària

Entre altres decrets, la Gasetta d'Avui en publica un declarant excedent voluntari sense sou a l'exsots secretari d'Hisenda senyor Joan Navarro Reverter, que era cap de l'Audiència.

Estranger

6 tarda

D'Annunzio i l'assassinat de Matteotti

Roma. - La Unió Espiritual d'Annunzio ha enviat al Govern un escrit protestant de l'assassinat de Matteotti.

En aquest escrit es culpa al Govern pels seus discursos i per la tolerància, que han produït la mort de l'esmentat diputat.

Els comunistes francesos i Paler Matteotti

Paris. - Una comissió de la Unió de Comunistes ha visitat al ministre de l'Interior, demanant li permís per a fer un miting i una manifestació de protesta per l'assassinat del diputat Matteotti.

El ministre ha autoritzat el miting però no la manifestació.

Vaga resolta a Lisboa

Lisboa. - Ha quedat regularitzat avui, el servei de correus i telègrafs que estaven en vaga.

Els únics que faltava tornar al treball eren els caps d'oficines, i ho han fet aquest matí.

LOCAL

A dos quarts de sis d'aquesta tarda han passat per aquesta ciutat, en direcció a Berga, les autoritats barcelonines que van a aquella població per assistir a la festa de la bandera.

Càmera Oficial de la Propietat Urbana de Manresa

AVISO

El Excmo. Sr. Subsecretario del Ministerio del Trabajo, Comercio e Industria comunica a esta Cámara por R. O. del 13 de este mes, que todos los recibos de cuotas pendientes de cobro de los ejercicios anteriores o sea de 1921 a 1929 y 1932 a 1933 se incluyan en el último presupuesto de 1933 a 1934.

A fin de dar cumplimiento a esta R. O. se publica a todos los propietarios de fincas urbanas que adscriben alguna cuota obligatoria a esta Cámara, se sirvan pasar por el local social, de 10 a 12 de la mañana o de 4 a 6 de la tarde para retirar sus recibos correspondientes, antes del 30 del próximo mes de junio, fecha en que se procederá a la liquidación del último presupuesto con entrega al Juzgado correspondiente de la lista de los propietarios que no lo hayan efectuado.

Manresa 31 Mayo de 1934.

La Comisión Administrativa

Aquest número ha passat per la censura militar

Manresa

26 juny 1924

CL. FLA. DE BARRS

DARRERA HORA

(Del nostre redactor a Barcelona senyor Costa i Don)

L'advocat, N' Albert Bastardes, ha sigut possat en llibertat. - El Comissari General de Policia, En Josep Casellas, ha presentat la dimissió del seu càrrec. - Avui serà dictada sentència contra el general Berenguer

Barcelona

5 tarda

N' Albert Bastardes, en llibertat

Aquesta matí, ha sigut possat en llibertat, l'advocat N' Albert Bastardes.

El Comissari general de Policia ha dimitit el seu càrrec

El Comissari general de Policia, En Josep Casellas, ha presentat la dimissió del seu càrrec, per considerar-se fracassat en el començament del mateix.

Multa a l'Associació de Carnissers

A proposta del tinent d'alcalde, Comissari de proviment, senyor Llorens, l'alcalde socialista ha imposat una multa de mil ptes. a l'Associació de Carnissers, per no haver sacrificat 19 caps de bistur menys del nombre assignat.

El curs d'història a l'Escola del Treball

El senyor Sala ha dit als periodistes que havia rebut 300 sol·licituds d'alumnes per a inscriure's a l'Escola del Treball durant el curs d'història.

Per les víctimes de Calafell

El Consell Permanent de la Mancomunitat acordà contribuir amb mil ptes. a la subscripció oberta per la Comandància de Marina de Vilanova, per a socórrer a les víctimes marítimes de Calafell.

Concurs de tir

La Mancomunitat ha concedit un premi de 150 ptes. a la representació provincial del Tir Nacional, destinat al concurs que es celebrarà a Montjuich.

El llibre d'En Roure

El Consell ha acordat l'adquisició de 100 exemplars del llibre d'En Roure sobre «La vida i les obres de Balmes. Idees de Balmes».

Concurs per a les municipalitats de menys de 4.000 habitants

S'ha fet la segona convocatòria del concurs obert per a les municipalitats de menys de 4.000 habitants per la formació de projectes pel proviment d'aigües potables. El pla tindrà el 15 d'agost.

El títol de Solsona

El Consell ha signat les quantitats per a combatre a l'epidèmia de tifus declarada a Solsona.

Acabament de l'any econòmic

La Mancomunitat ha donat una nota dient, que acabat se l'any econòmic, que tots els individus que tinguis comptes pendents a la Mancomunitat, que presentin les factures per liquidar, abans del dia 9 del proper juliol.

Nomenament de regidors

El governador ha nomenat als senyors Antoni Juvert, Desidori Casals i Josep Bernal, regidors de l'Ajuntament de Barcelona, per a cobrir les vacants que existien.

Accident ferroviari

Un tren del Nord, al pas a nivell del carrer de la Montanya, ha mort a una dona, pobrement vestida, de uns 60 anys, que no ha pogut ésser identificada.

Es ven Tenda punt cèntric Rab aquest Administració.

Madrid

6 tarda

En Primo de Rivera ha fet un extens discurs a Màlaga, parlant del problema del Marroc

En Primo de Rivera i els seus acompanyants han arribat a Màlaga a les deu de la nit.

Tot just arribats han sigut obsequiats amb un banquet, acabat el qual En Primo de Rivera ha pronunciat un discurs que ha durat fins a les tres de la matinada.

Ha tingut dient que dintre pocs dies això serà dit a cap. Ha dit també que Màlaga compta amb totes les seves simpaties per ésser una de les ciutats que més ha sofert en l'assumpte del Marroc.

Ha acabat manifestant que el Directori té el país al seu costat i farà la felicitat d'Espanya.

El procés Berenguer

Avui es dictarà sentència

Al ministeri de la Guerra s'han reunit a les deu d'aquest passat, els generals que formen el tribunal que ha de fallar l'acusació contra En Berenguer.

Fins al migdia els generals han seguit reunits en consell. Han donat a la mateixa hora i a la tarda han seguit les deliberacions.

Fins a d'altres hores de la tarda o fins a la nit, no es dictarà la sentència.

A Madrid hi ha una gran expectació. Durant tot el dia han anat al ministeri de la Guerra moltes personalitats per enderçar-se del curs de les deliberacions.

La signatura regin

El marquès de Magaz, president interí del Directori, ha despatxat amb el Rei posant-li a la firma diversos decrets d'escàs interès.

Estranger

6 tarda

La reina d'Espanya a Anglaterra

Londres. — S'assegura que el 9 de juliol vindrà la reina d'Espanya i les seves filles, enant a Kensington residència de la seva mare, la princesa Beatrice.

El dia 26 retornaran a Espanya enant directament a Sant Sebastià.

L'afar Matteotti

Detenció de dos suposats criminals

Milà. — Fa dies que la policia perseguia a dos subjectes els quals es consideraven autors de l'assassinat de Matteotti.

Aquest matí han sigut detinguts. Es diuen Malacola i Viola, respectivament.

Es creu que el primer fou autor directe de l'assassinat.

Han sigut conduïts a Roma. A les preguntes que se'ls han fet, han contestat negant tota participació en el fet.

A sobre els han sigut trobats passaports amb nom falsos, amb els quals es proposaven sortir d'Itàlia.

— No es desesperi ni maliciï perquè el resultat car el ser en fer un veritat, que si el pagui enc és perquè vol; pot convence's que es guanyen en bona confecció i bon tall, de 30 a 70 pessetes per trajo. Guimerà, núm. 20. - Manresa

— CASA de DISPESES. Tel. Tanca, 9, 2 on. - Teléfon 529.

Aquest número ha passat per la censura militar

Conte de les endevinalles

JOAN BASTARDAS

Explicat per JOAN BASTARDAS als seus nets, amb il·lustracions de Maria Rius*

Una vegada a Besalú hi havia un comte que es deia Mir Guillem i que estava casat amb Ledgarda, filla del comte Ramon de Carcassona. Tenien tres fills: una noia que es deia Emmo, però li deien Gemma, que llavors tenia vint anys, un noi que es deia Arnau Mir, que en tenia tretze, i una nena que es deia Marina i que en tenia set.

Un dia el comte va dir a la seva filla gran:

«Mira, Gemma, ja tens vint anys, ja ets casadora. Et presentaré el vescomte Ponç d'Empúries que és assenyat i fort».

I ella li respongué:

«Ja el conec. És vell i molt ruc. Tu, pare, m'has donada una bona instrucció. Sé fer versos com en Bernat. Solament em casaré amb un home que sàpiga llegir i escriure i sigui capaç de dir-me una endevinalla que jo no pugui endevinar».

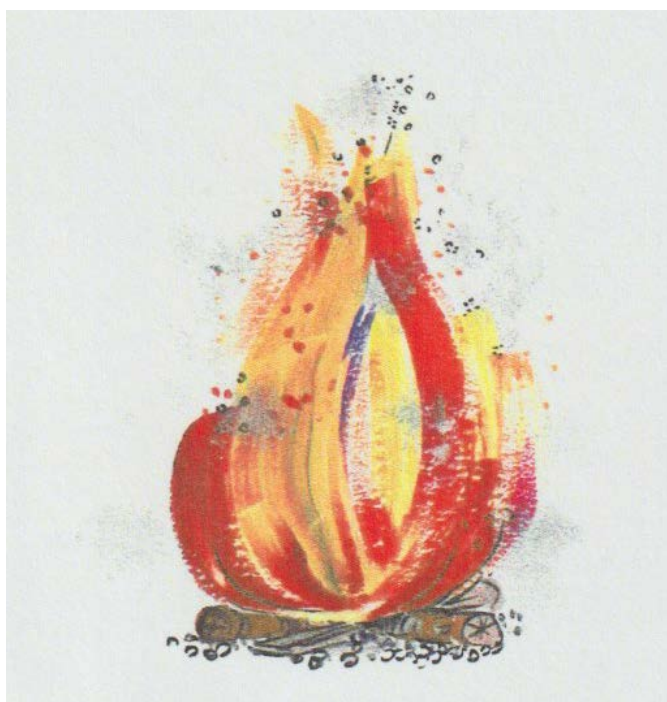
El comte va trobar que la cosa era raonable i va fer

saber a tothom que la seva filla Gemma es casaria amb un home que sabés llegir i escriure i li posés una endevinalla que ella no sabés resoldre.

Com que no hi havia en el comtat gaires persones que sabessin llegir i escriure si no eren els monjos de Ripoll, no hi va haver cua.

Però la Gemma la sabia molt llarga. Ella s'havia enamorat d'un cavaller de la Vall de Bianya, més aviat pobre, però que tenia un cavall rogenç amb una estrella a la front i unes armes resplendents. Feia goig de veure quan passava pel pont de Besalú galopant. Es deia Ramon Hug, fill de Gertrudis. Com que sabia llegir i escriure, el comte li dictava cartes. Ell s'estimava la noia i un dia li ho va dir. Llavors ella li va dir:

«Quan sentis que el meu pare fa saber que em casaré solament amb un home que sàpiga llegir i escriure i que em digui una endevinalla que jo no arribi a ende-

vinar, corre i mira de ser el primer a fer les proves». «Però com m'ho faré, pobre de mi, —va dir ell— per a trobar una endevinalla que tu, tan espavilada, no sàpigues endevinar?».

«Pel que fa a l'endevinalla, no t'hi amoïnis que jo faré veure que no sé la resposta. Però primer has d'anar al monestir de Ripoll perquè facin constar que saps fer una elegant lletra carolina».

Llavors va arribar el dia solemne de l'endevinalla. Hi havia al palau el comte Mir Guillem, la seva muller Ledgarda i els fills Arnau Mir i Marina i molts convidats, nobles i camperols, savis i rucs, gent vinguda de Girona, d'Osona i de l'Empordà, alguns del Rosselló. El comte Mir Guillem va dir que ja estava ben provat que el cavaller Ramon Hug sabia llegir i escriure bellament. Però que si es volia casar amb la seva filla, havia de trobar una endevinalla tan difícil que ella no sabés respondre. Llavors Ramon Hug va dir «Aquesta és l'endevinalla:

*Una capseta blanca, blanca
que s'obre i no es tanca».*

«Molt bé, —va dir el comte a la seva filla—, tens tres minuts per a contestar» i va girar el rellotge d'arena. Tothom callava. Però no havia passat ni un minut que es va sentir una veu. Era l'Arnau Mir que deia d'una manera molt clara:

«A mi em sembla que deu ser l'ou».

Tothom restà parat. I van dir:

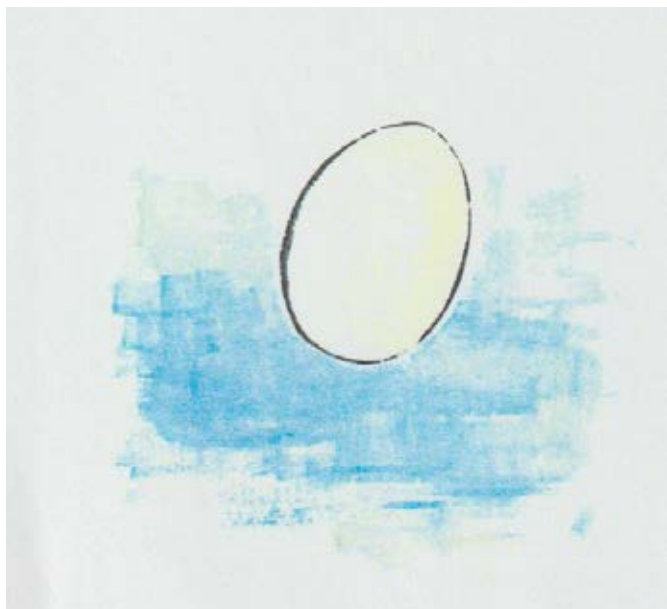
«És clar, és clar».

«I ara què farem?» El comte va decidir que la prova s'havia d'anul·lar i que Ramon Hug cerqués una altra endevinalla per a l'endemà mateix.

El comte, a qui ja li estava bé que Gemma no es casés amb un de tants nobles ignorants i pensava que, si el cavaller Ramon Hug no era un gran senyor, ell l'en podria fer donant-li el castell d'Oix, va renyar el seu fill Arnau Mir:

«És la Gemma la que ha d'endevinar les endevinalles: no pas tu; de manera que demà calla, almenys fins que ella es rendeixi».

Llavors el noi va veure el joc i, com que ja li agradava tenir el cavaller del cavall rogenç amb l'estrella a la front per cunyat, va prometre no dir res. L'endemà l'expectació era encara més gran. Al palau hi feia força

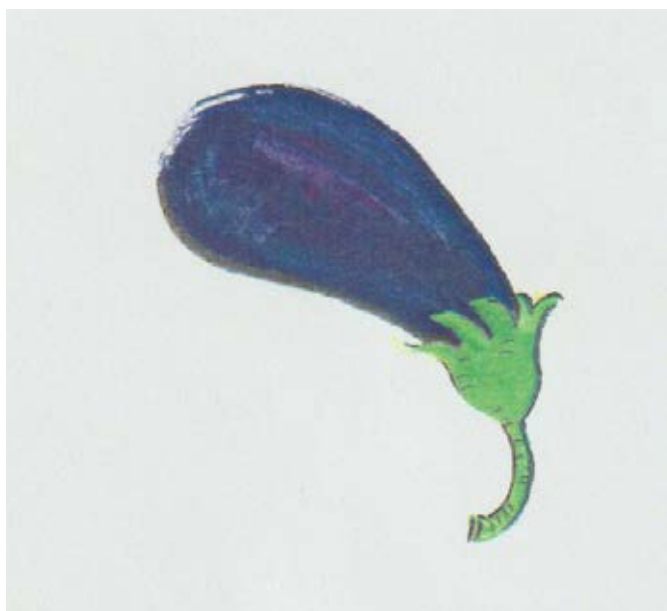
fred i a fora nevava de valent. Ramon Hug va dir la següent endevinalla que un monjo de Ripoll li havia ensenyat:

*Una cosa, cosa
que a tot arreu es posa
però a la mar no gosa.*

Llavors la Marina, que es mirava des de la finestra com queia la neu sobre el Fluvià i veia que es posava sobre les roques del riu, però no sobre l'aigua encara no glaçada, va dir amb veu clara i potent tot just el comte havia girat el rellotge d'arena:
«Deu ser la neu».

I tothom va dir:

«Ho ha dit l'infant! Ho ha dit l'infant! És clar, és clar».
El comte va tornar a anul·lar la prova i va dir:
«Ara tothom ha de tornar a casa seva. Però d'aquí a un mes, el Dilluns de Pasqua, hi tornarem».

La Gemma va dir d'amagat a Ramon Hug: «Hauries de cercar una cosa més difícil, que els infants no puguin endevinar. No me'n posis una com aquella que diu:

Quin és l'animal que quan és petit camina a quatre potes, quan és gran amb dues i quan és vell amb tres?

que fins i tot el vescomte Ponç sap que és l'home, que quan és vell s'ha d'ajudar amb un bastó. I jo no vull quedar tan malament fent veure que no sé la resposta d'endevinalles fàcils».

El cavaller Ramon Hug va tornar a Ripoll a demanar als monjos, que eren tan savis, si no sabrien una endevinalla més difícil. Però a Ripoll ja no en sabien més i van dir al cavaller que se n'anés a Cuixà, que allà eren encara més savis.

L'abat de Cuixà el va rebre molt bé. Ells no es dedicaven a endevinalles, però hi havia un noble italià que, fugint de Venècia, havia trobat refugi a Cuixà. «Deu saber endevinalles perquè els del nord d'Itàlia sempre hi juguen». Van fer venir el noble monjo venecià. Sí que en sabia, però totes eren molt fàcils. Tanmateix, n'hi havia una molt difícil; entre l'abat, el monjo i Ramon Hug la van traduir al català.

Quan va arribar el Dilluns de Pasqua hi havia una gran gentada que volia sentir la prova definitiva, de manera que van haver de fer la prova a l'església de Sant Pere que era una mica més gran que el saló del palau.

Llavors enmig d'un gran silenci el cavaller Ramon Hug va dir l'endevinalla:

*Cinc són els bous
que l'arada menen;
blanca és l'arada,
blanc és el camp;
la llavor és negra.*

Tothom callava. Van passar els tres minuts i encara n'hi van afegir cinc i finalment la Gemma es va rendir. Llavors la gent va cridar:

«Visca! Visca! Que es casin tot seguit».
Però el comte Mir Guillem va fer silenci.

«Ara falta que Ramon Hug ens doni la solució».

Però el cavaller Ramon va dir que ell tampoc no la sabia. El comte s'indignà:

«La meua filla no es casarà fins que no sapiguem la solució. Si aquí hi ha algú que la sap, que ho digui tot seguit!».

No, ningú no la sabia; ni l'Arnau Mir ni la Marina. El comte li va donar de temps fins al dilluns de la segona Pasqua. Llavors Ramon Hug va dir a Gemma d'amagat:

«De veres que no saps la solució?»

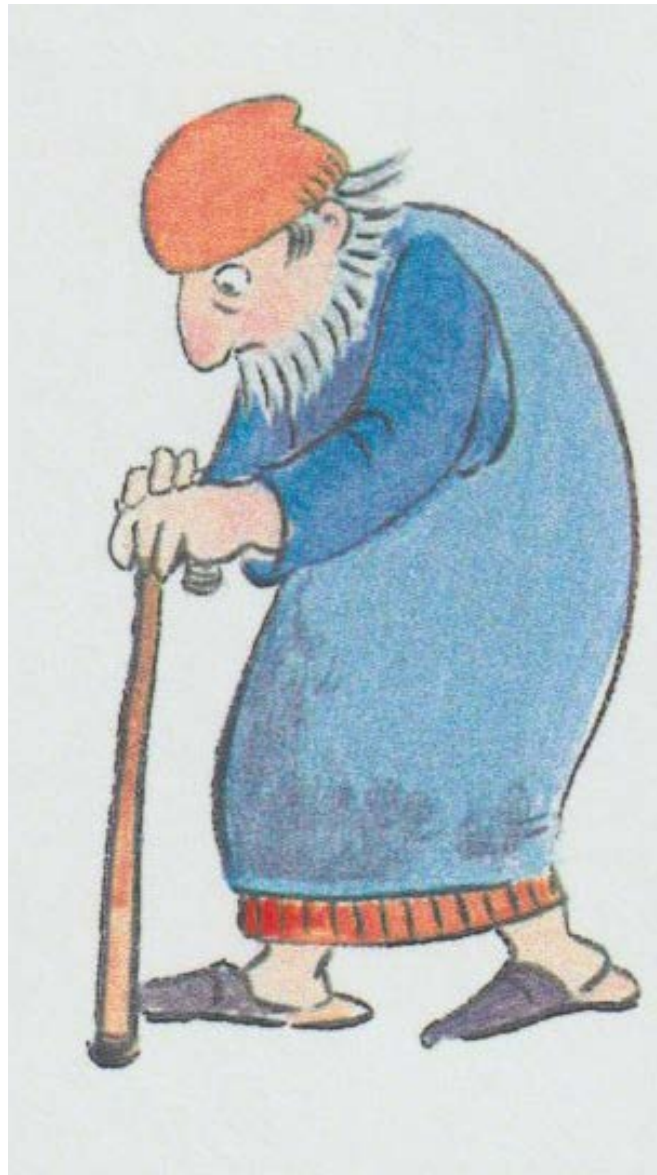
«Alguna cosa em roda pel cap, però val més que tornis a Cuixà i ho preguntis».

A Cuixà, el monjo venecià li va dir:

«Jo ja soc vell i no recordo la resposta. Sí que recordo que me la van explicar a Verona. Ves-hi tot seguit».
El cavaller Ramon Hug va cavalcar molts dies i quan

va arribar a Verona va preguntar a un vailet:
 «Saps algú que sàpiga endevinalles?»
 «Aquí tothom en sap, d'endevinalles, fins i tot jo en sé moltes. Però el meu avi en sap de molt difícils».
 Llavors van anar a trobar l'avi Pere, que era un bon artista pintor. Sí, sabia l'endevinalla. Era una endevinalla molt antiga. L'havia sentit dir al seu avi. I la solució?
 «Hauré de fer memòria. Era una cosa que tenia a veure amb una mà que feia alguna cosa».
 Mentre l'avi anava fent memòria, el vailet, que es deia Guido i era molt espavilat, i Ramon Hug rumiaven. Tot d'una va sortir l'àvia i va dir:
 «Em sembla recordar que l'arada era una ploma».
 «Una ploma d'ànec?».
 «No, no, una ploma d'oca, d'aquestes que es fan servir per a escriure».
 Quan va haver dit la paraula *escriure*, el vailet i Ramon

Hug van saltar dient la solució. «Sí, sí —va dir l'avi— aquesta és la solució. Ara, com que ets simpàtic, et donaré unes quantes endevinalles més senzilles».
 El cavaller les va escriure amb tinta negra, negra, sobre un pergamí blanc, blanc, i cap a Besalú. Quan va arribar a Besalú va preguntar a la seva estimada Gemma si sabia la solució.
 «No ho sé ben bé. L'Arnau diu una cosa i la Marina una altra. Però no vull dir res, que després diran que hem fet trampa».

El dilluns de la segona Pasqua hi havia una gran gentada per saber si Ramon Hug havia trobat la solució. Uns deien que era una cosa; i altres, que n'era una altra. Fins i tot n'hi havia alguns que pensaven que tot plegat era trampa i que no volia dir res. El comte Mir Guillem es posà la corona i va dir:

«Ramon Hug, fill de Gertrudis, si saps la solució de l'endevinalla que diu:

*Cinc són els bous
que l'arada menen;
blanca és l'arada,
blanc és el camp;
la llavor és negra,*

et casaràs amb la meva filla. Si no hi ha solució —i cal que la solució no sigui poca-solta— no hi haurà casament».

Llavors Ramon Hug, fill de Gertrudis, va dir:

«Aquesta és una antiga endevinalla, molt antiga, nascuda a Verona, l'*indovinello veronese* per excel·lència. He hagut d'anar a Verona per saber la solució. La solució és 'la mà que escriu'. Els bous són els dits de la mà. L'arada blanca, que fan anar els bous, o sigui els dits de la mà, és la ploma d'escriure. La llavor negra és la tinta; i el camp blanc és el pergamí».

Tothom va dir:

«És clar, és clar! La mà escriu com aquell que llaura! Que es casin, que es casin!».

El comte va dir:

«Es casaran per Sant Joan».

«Visca el comte! Visca el nostre comte!».

Algú va dir:

«Volem més endevinalles!».

I el cavaller Ramon Hug va dir que en sabia d'altres que li havien ensenyat a Verona. «Si voleu, les dic». El comte va dir:

«Molt bé! A qui endevini la primera, li donaré un poltre de color blanc! Però no entraran en el joc cap dels meus fills».

I Ramon Hug digué:

«La primera és aquesta:

*Unes grans dames hi ha al mercat,
amb la cua verda i el vestit morat».*

La Gemma sí que va saber la solució de seguida, però va callar. Llavors una pagesa que venia verdures al mercat va dir:

«A la meva parada n'hi ha moltes d'aquestes dames».

I l'escloper va cridar:

«Dames? El que hi ha a la teva parada són albergínies!».

«Tu ho has dit; —va dir la venedora de verdures— les albergínies; aquesta és la solució».

I tothom va dir:

«És clar, és clar; el poltre és seu».

«A Verona encara em van donar un altre *indovinello* —va dir Ramon Hug—

*El pare tot just és nat
que el fill ja salta pel terrat».*

Llavors el ferrer va dir:

«No calia anar tan lluny per trobar aquesta endevinalla; tots els ferrers d'Olot i de la Vall d'en Bas des d'antic que ens la sabem i ens la passen de pares a fills quan encenen el foc per fer les ferradures dels cavalls; el pare és el foc i el fill és el fum».

«És clar, és clar» tothom va dir. I el comte va dir:

«Tu ferraràs els meus cavalls tot aquest any».

I la festa va continuar. Tothom recordava alguna endevinalla. Després un joglar va cantar una cançó que deia:

*«Quand vei la lauseta mover
de jòi sas alas contra'l rai,»*

que vol dir «quan veig l'alosa moure d'alegria les seves ales sota els raigs de sol», i encara cantà moltes cançons molt conegudes d'aquells temps. Finalment, tothom es posà a ballar i van fer una festa molt gran.

I aquí el conte de les endevinalles s'ha acabat.¹

NÒTULES

D'aquest enfilall d'endevinalles, una pertany a l'antiguitat grega; és l'enigma que l'Esfinx va proposar a Èdip: «Quin ésser camina amb quatre peus, amb tres i amb dos i és més lent quan camina amb més peus?». Èdip va trobar la solució de l'enigma i deslliurà així la ciutat de Tebes d'aquell monstre alat amb cara i bust de dona i cos de lleó.

També és cèlebre, però solament entre els estudiosos de les llengües romàniques, l'anomenat Indovinello veronese. Es tracta d'una endevinalla escrita, potser com a prova de ploma, en un dels folis en blanc d'un oracional escrit a Tar-

1. Ens plau agrair als fills de Joan Bastardas (Joan Albert, Maria-Reina i Núria) que ens hagin donat permís per reproduir aquest text.

ragona vers l'any 700. L'endevinalla fou escrita als darrers anys del segle VIII o als primers del segle IX. Passa per ser el text més antic escrit deliberadament en una llengua romànica. L'Indovenello ha estat transcrit i editat així: *Se pareba boves, / alba pratalia araba, / albo versorio tenebat, / negro semen seminaba* ("Si aparellava els bous, arava un prat blanc, tenia una arada blanca, negra llavor sembrava"). No van ser pas els filòlegs que estudiaven el text, mot per mot, els qui van trobar la solució de l'endevinalla. Un estudiant en sabia una del tot semblant, endevinalla que era popular en l'indret d'Itàlia d'on el noi procedia. L'endevinalla que dono com a traducció catalana de l'Indovinello és en realitat l'adaptació d'una endevinalla recollida a Sòller: «Cinc són els bous / que l'arada menen, / el camp és blanc / i la llavor és negra». Aquí no es diu que l'arada és blanca. Aquesta endevinalla de Sòller és la més bonica i més intel·ligent de totes les endevinalles que conec.

Aquest conte, potser no calia advertir-ho, no és per a ser llegit pels infants que no han vist llaurar amb bous ni saben què era un vescomte o un joglar. És per a ser contat i explicat d'una manera més planera i més divertida que la meua.

* Joan Bastardas i Parera (Barcelona, 1919-2009), llatísta i romanista, fou catedràtic de llatí medieval de la Universitat de Barcelona, membre de l'Institut d'Estudis Catalans (vicepresident 1983-1986), i acadèmic de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Fou director del *Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae*, diccionari del llatí medieval de Catalunya. Rebé la Creu de Sant Jordi el 1991.

El Conte de les endevinalles fou escrit per als seus nets el 2004. Se n'imprimiren alguns exemplars, en una edició no venal; fou editat per Josep Maria Pujol i il·lustrat per Maria Rius.

La tora blava a la Cerdanya

ENRIC QUÍLEZ I CASTRO

La tora blava (*Aconitum napellus*) és la planta més tòxica d'Europa i la trobem a la Cerdanya, a mitjana altitud, força abundant, sobretot en prats freqüentats pel bestiar i també per les persones que volen gaudir de la natura.

Per tant, és bo conèixer-la, saber-la distingir d'altres plantes inofensives, que molts cops es fan servir amb finalitats curatives o gastronòmiques i no cometre l'error d'agafar-la sense prendre precaucions, ja que cada any hi ha algun ensurt amb aquest planta, alguns cops, mortals.

La tora blava és una planta de la família de les ranunculàcies. Dins d'aquesta família, gairebé totes les plantes són més o menys tòxiques, però la tora blava s'enduu la palma i és tòxica mortal.

El seu verí es troba molt concentrat a les arrels, però de fet, està per tota la planta (tiges, flors, llavors, etc.) i pot passar a través de la pell, per simple contacte, encara que no tingueu cap ferida. No intenteu fer rams amb aquesta flor si no voleu patir algun ensurt desagradable.

Es coneixen casos de gent que ha collit alguna planta medicinal que creixia al costat de la tora i el verí havia contaminat l'altra planta a través de les arrels. Molt de compte!

Un altre problema que presenta aquesta planta és que, quan és jove i no ha florit encara, les seves fulles tenen una certa similitud amb l'api silvestre o coscolls (*Molopospermum peloponnesiacum*), molt preuat gastronòmicament. Algun cop ha estat confós amb aquesta planta i ha provocat ensurts o fins i tot morts. Una de les diferències és que el coscoll té la tija buida, mentre que la tora, no.

El verí de la tora blava actua molt ràpidament. En només mitja hora pot arribar a matar. Primer produeix una sensació de cremor als llavis i a la gola; una forta sensació de set; vòmits, dolor abdominal, mal de cap i debilitat. Després, es produeix una paràlisi neuromuscular, que es va estenent per tot el cos i convulsions. Pot acabar generant arrítmies, taquicàrdia i, finalment, una parada cardiorespiratòria, ja que conté

Fotografies de Francesc Esteban.

potents substàncies neurotòxiques.

A tota la planta, hi trobem alcaloides, com l'aconitina, l'aconina, la benzaconina, la napelina, l'esparteïna; flavonoides i moltes altres substàncies. 5 mg d'aconitina maten i això es pot obtenir amb només 5 grams de les seves arrels.

No hi ha antídote contra el seu verí. Només es pot fer un rentat d'estómac, administrar antiarrítmics i esperar que passi el pitjor i veure si el pacient sobreviu, cosa que sol dependre de la dosi presa i de l'estat de salut de la persona.

El verí de la tora no sembla afectar les aus. Està documentat algun cas d'una au que ha menjat tora i després ha estat consumida per humans i els ha provocat la mort.

La tora és coneguda des d'antic. Tradicionalment,

se li'n diu acònit, del grec *akoniton* > planta mortal. Els grecs creien que creixia d'on queia la bava del ca Cèrber. L'epítet *napellus* fa referència a la forma de nap de les seves arrels. També la paraula "tora" prové del grec *pthora* > destrucció.

També se l'anomena escanyallops, ja que sovint era emprada per matar els llops. Es deixava una presa morta plena de tora i quan els llops la devoraven, morien. Una altra explicació és que, segons la llegenda, els llops mengen certes arrels per sobreviure a l'hivern i, de tant en tant, s'equivocaven i menjaven arrels de tora, cosa que els emmetzinava.

També s'havia fet servir per enverinar la punta de les fletxes.

Naturalment, també s'ha fet servir per enverinar persones. N'hi ha que l'anomenen l'herba de les vídues. Per exemple, hi ha qui diu que la tora blava va ser emprada per Agripina per enverinar el seu marit, l'emperador Claudi. Altres, en canvi, diuen que va fer servir una *amanita phalloides* (farinera borda).

A la Cerdanya podem trobar dues espècies més de tora: la tora groga (*Aconitum anthora*), igual que la blava, però amb flors grogues; i la tora blanca (*Aconitum lycoctonum* o *Lycoctonum vulparia*), d'un groc més pàl·lid i amb les flors més allargassades. Totes són tòxiques mortals.

Curiosament, abans es creia que l'*Aconitum anthora* servia d'antídot de la tora blava. D'aquí el nom: *anthora* (anti tora). Però no és cert: és igual de perillosa.

A la Cerdanya la trobareu en una certa altitud, a prop de corrents d'aigua, als prats subalpins humits freqüentment visitats pel bestiar, a la qual no s'acosten. Això és així perquè és una planta a la qual li agraden els sòls lleugerament nitrogenats.

Sol florir de manera abundant a l'estiu i és una flor molt atractiva, per la qual cosa sol acabar fatalment en rams de flors. De fet, hi ha alguna varietat de tora cultivada amb finalitats ornamentals.

Si mai la colliu per error i sentiu algun símptoma estrany, renteu-vos ràpidament les mans i acudiu a un centre hospitalari i indiqueu que heu tocat herba tora. La rapidesa és fonamental.

Un lloc on es troba amb molta freqüència és al pla de Fontanera (Guils de Cerdanya) i al costat del refugi de la Feixa (Ger), però és abundant a totes les muntanyes cerdanes.

En alguns llocs hi ha una certa tradició de fer servir

la tora en dosis petites per tractar afeccions. L'OMS ho desaconsella totalment, ja que cada any produeix morts per culpa del seu mal ús. No la feu servir mai en cap preparat que s'ingereixi, d'ús tòpic, ni de cap altre tipus. De fet, la seva venda està prohibida al públic.

Hi ha qui, veient com n'és de perillosa, ha suggerit que caldria eliminar-la, però això seria un error, ja que com totes les plantes, compleix una funció ecològica.

Com a curiositat, d'uns anys ençà, els mitjans de comunicació avisen que la tora blava ja ha florit. Està bé com a precaució i com a mètode de conscienciació, però de vegades fa una mica la sensació que baixin de l'hort. Aquesta planta ha estat des de fa milers i milers d'anys amb nosaltres i hem conviscut amb ella. És ara que la gent va massivament a la muntanya a l'estiu que es donen problemes que abans rarament succeïen.

I recordeu: si no coneixeu una planta o en cas de dubte, no la toqueu.

De les muntanyes als despatxos: defenenent les comunitats rurals a la preparatòria de la COP28

MARC CASTELLÓN DURÁN

Les Nacions Unides són la sala d'espera del món. Sovint, vells amics s'hi reuneixen per organitzar línies de cooperació internacional. Rarament, s'arriba a acords mundials, atesa la complexitat de posar més de cent cinquanta països d'acord. Així i tot, en moments de gran rellevància històrica, els estats del món sí que han marcat tendència. Un d'aquests moments es va produir el 1994, quan es va crear la Convenció Marc sobre el Canvi Climàtic de les NU (UNFCCC, en anglès), amb l'objectiu d'avançar en mesures de mitigació i adaptació al canvi climàtic.

Per arribar a acords, els països de l'organització es reuneixen anualment en les conegudes com a Conferències de les Parts Interessades, o COP en el seu acrònim anglès. La pròxima és la COP28 i succeirà a Dubai. Cadascun d'aquests esdeveniments dura dues setmanes i es compon d'esdeveniments de formació, negociació i assemblees de decisió. El que poca gent sap és que a les COP s'hi decideix molt poc. Les decisions climàtiques venen predeterminades uns mesos abans per les trobades de coordinació de les dues organitzacions clau que coordinen l'UNFCCC: l'Entitat Subsidiària

per Recomanacions Científiques i Tecnològiques i l'Entitat Subsidiària per la Implementació. La primera es dedica a realitzar recomanacions clau sobre el camí a seguir en política internacional mediambiental d'acord amb les darreres dades científiques. La segona monitoritza l'avanç dels països i fa recomanacions pràctiques. Les dues organitzacions es reuneixen anualment a la seu d'UNFCCC, a Bonn, Alemanya.

El darrer any es va celebrar la cinquanta-vuitena convenció de les entitats subsidiàries (SB58, en anglès). Hi van participar les delegacions tècniques dels governs del món, acompanyades de científics de renom internacional, llobbistes del sector del petroli i representants del tercer sector. En el darrer grup es trobava el redactor d'aquest article.

El meu objectiu a la conferència era representar les veus dels joves que viuen a més de 1.000 metres sobre el nivell del mar. També volia defensar els interessos de les comunitats rurals. La resta d'aquest escrit està estructurat en una sèrie d'extractes del meu diari de viatge. He triat aquells moments més rellevants per bastir un relat que permeti al lector entendre com

funcionen els esdeveniments COP i quin és el marge de maniobra dels actors. Els observadors en tenim més aviat poc, excepte quan som subtils. La clau està a donar un projecte al delegat amb qui es parla i assegurar que la idea ha estat d'ell o ella. Es tracta d'una maniobra complexa, així que aquest primer any vaig preferir aprendre dels delegats amb més experiència.

5-6

Son les 4 h del matí. Surto de casa cap a Bonn amb una barreja de nerviosisme i expectació. Tinc ganes d'arribar i conèixer l'altra gent jove amb qui ja m'he estat comunicant per xarxes socials des de fa setmanes.

Un cop arribo a Bonn i després de deixar la motxilla a l'hostal, camino cap al World Conference Centre, que serà la meua segona casa aquests cinc dies. Després de fer una hora de cua, m'acrediten i accedeixo al recinte. Em sorprèn gratament la quantitat de gent jove que s'hi passeja.

El plenari d'obertura comença quatre hores tard. Molts delegats estan drets i conversen entre ells. En els despatxos, continuen les negociacions de darrer minut. Finalment, arriba la presidència de l'esdeveniment: els directors de SBSTA (Entitat Subsidiària per Recomanacions Científiques i Tecnològiques) i SBI (Entitat Subsidiària per la Implementació).

Després de tota una jornada de sessions i conèixer altres delegats joves estic esgotat. Decideixo caminar. Passo per diverses zones d'horts urbans i casetes que donen un ambient suburbà al centre de la ciutat. Bonn és molt verda, amb arbres i jardins pertot arreu. En arribar a l'hostal lleigeixo una mica i vaig a dormir.

6-6

Em llevo descansat, em dutxo i esmorzo de pressa. Sort que he comprat una planxa de viatge perquè tinc totes les camises arrugades. En planxo una i surto de l'hostal amb presses.

En accedir al recinte de la conferència, assisteixo a diversos esdeveniments. El més important és el relatiu a les pèrdues i els danys causats pel canvi climàtic. Es tracta d'una trobada informal de tots els països de la COP. S'hi discuteixen dues propostes diferents per crear un secretariat que gestioni projectes de compensació de les pèrdues i els danys. Una depèn directament de diverses agències de l'ONU, l'altra està coor-

dinada per un consorci de diversos bancs multilaterals de països en vies de desenvolupament. De forma progressiva, entenc millor els interessos de les parts i el protocol de les negociacions. És clau conèixer els acrònims utilitzats, atès que tots els delegats en fan ús de forma assídua.

Son les 15 h i em reuneixo amb Teresa Solana, cap de la delegació espanyola a la conferència. Estic molt cansat, però espero donar el meu millor perfil i aconseguir coordinar-me amb ella per veure quins són els temes clau per la delegació aquest any. Potser puc aconseguir que incloguin punts sobre l'agenda de desenvolupament rural en la seva agenda per la COP28. La reunió em deixa insatisfet. He explicat a la Teresa i un altre delegat espanyol la necessitat d'invertir en les comunitats rurals d'Espanya i en la transició de les estacions d'esquí del Pirineu en estacions de muntanya. Les respostes que he rebut han estat, en general, que l'agenda rural és competència del govern català i que el MITECO no pot intervenir en aquests temes. M'ha sorprès, atès que el govern espanyol té una agenda pel món rural. Els he demanat si el govern espanyol dona acreditacions de *party overflow* (oficials, però externes) per joves ambaixadors climàtics, com fan molts altres països. La resposta ha estat un rotund 'no'. Diuen no donar aquest tipus d'acreditacions per evitar *lobbying* intern. Així i tot, a la conferència hi ha molts llobbistes acreditats amb diverses organitzacions. No els calen acreditacions dels governs del món. Als joves ambaixadors climàtics, sí. Em frustra enormement la resposta del MITECO.

7-6

Al matí em llevo aviat, fa xafogor. Agafo empenta. M'aixeco, esmorzo, em preparo i marxo a fer cua per entrar al recinte. Hi ha molts núvols. Mentre faig quinze minuts de cua per accedir, plouen algunes gotes.

En entrar, assisteixo a la reunió diària de coordinació de YOUNGO (l'agència de joves d'UNFCCC, qui m'acredita per accedir a la conferència). Després em dirigeixo a una reunió bilateral entre YOUNGO i la UE. A la trobada hi ha representació de la majoria dels països de la Unió. La UE utilitza sovint l'argument que és el grup de països que més fa per les finances climàtiques en l'àmbit mundial. Malgrat això, els delegats de YOUNGO pressionen per aconseguir millores en els compromisos actuals.

En sortir de la reunió, parlo amb Bastiaan Hassing, cap de la delegació dels Països Baixos. Li explico que Espanya no té un programa de selecció i capacitació de negociadors climàtics joves, com sí el té Països Baixos. Li demano si pot demanar a la delegació espanyola que s'uneixi al programa que Països Baixos comparteix amb Mèxic i altres països. Em respon que en parlarà amb el ministre d'economia i política climàtica del Països Baixos, qui té una reunió amb Teresa Ribera

la setmana que ve. Sembla prometedor. Soc escèptic amb aquest tipus de promeses, però potser tenim sort. Vaig a prendre un cafè amb un altre representant català. Parlem de les raons per les quals la delegació espanyola no vol acceptar i entrenar joves ambaixadors climàtics com a negociadors per les COP. Sembla que ha estat molt complex assolir un consens que permeti que la continuïtat dels delegats espanyols a la COP no depengui del/s partit/s que resideixi/n a la Moncloa. Entenc la seva posició, però si no aposten per les futures generacions, sempre succeirà el mateix: la delegació no serà representativa de les persones que viuen al territori espanyol. Hem de treballar per aconseguir que el MITECO avanci en aquesta qüestió, tot i que probablement tocarà esperar que hagin passat les eleccions generals.

8-6

Em llevo amb la notícia que el Sr. Al Jaber, president de la COP28 d'Emirats Àrabs Units i president també de la companyia estatal del petroli, ha arribat a Bonn. A les 11 h del matí, té una trobada amb joves. No hi aniré. A les 12 h tinc un esdeveniment amb l'Institut Global d'Adaptació a l'Ajuntament de Bonn fins a les

21 h. Segur serà més interessant.

En accedir al recinte i dirigir-me a les escales mecàniques, un home m'atura. Es tracta d'un guardaespalles. No m'he adonat que Al Jaber estava a punt de pujar-hi. S'ha aturat a parlar amb algú, així que em deixen passar. M'assec a la part superior del *lobby*, on estan tots els periodistes. Parlo amb un parell d'ells, breument. A la zona de premsa hi ha molta competència per aconseguir un espai on seure. Parlo amb una de les responsables de premsa de Greenpeace. Sembla que els representants d'EAU estan passejant Al Jaber per tot el recinte, fent-li fotografies.

Marxo i passejo pel costat del riu cap a l'ajuntament, on tindrà lloc l'esdeveniment d'adaptació al qual m'han convidat avui. Accedeixo a la planta baixa de l'edifici consistorial. Es tracta d'un seguit de sales de recepcions amb diverses taules rodones. Em donen una samarreta del Centre Global per l'Adaptació. Parlem amb altres delegats. Al cap d'uns minuts ens serveixen un dinar vegetarià. Ens asseiem a les taules i comença l'esdeveniment. El dia és llarg (vuit hores i mitja), però molt interessant. Al final intervenen la tinent d'alcalde de Bonn, la responsable de comunicacions d'UNFCCC i la codirectora del grup II de l'IPCC.

9-6

Em llevo amb un lleuger mal d'esquena. Després de dutxar-me i esmorzar em dirigeixo per darrera vegada al centre convencions i assisteixo a una conferència de l'IPCC.

Posteriorment, tinc una reunió bilateral amb la delegació d'Espanya. Som quatre delegats joves de la societat civil. Entre tots, aconseguim que la delegació consideri acreditar una o dues persones que facin de pont entre la delegació i els joves ambaixadors climàtics espanyols acreditats com observadors. Així es podrà establir un contacte permanent i tractar l'agenda de les COP al llarg de l'any. Insisteixo que aquestes acreditacions han de ser per persones que normalment no tenen accés a esdeveniments de les NU, principalment, joves d'àrees rurals, i que se'ls ha de proveir formació i suport. Aconseguim un acord inicial, però costa avançar. Suposo que haurà de ser suficient per a aquesta conferència! Avui ja torno a casa.

Entrevista a la Intel·ligència Artificial sobre la Cerdanya

JOAN PEITX

Entre confusos i enlluernats, presentem aquesta mena d'entrevista a ChatGPT sobre els problemes i reptes que té plantejats la Cerdanya. Vam iniciar "la conversa" amb una pregunta general i a mesura que obteníem les respostes hi anàvem afegint preguntes que inevitablement comporten un biaix. Però l'hem transcrita literalment, sense corregir faltes d'ortografia, barbarismes o expressions sintàctiques errònies. Els resultats, a vegades més insubstancials i altres més encertats, els jutjarà el lector o la lectora.

Quins problemes té la comarca de la Cerdanya?

ChatGPT

La comarca de la Cerdanya, ubicada a la província de Girona, en Catalunya, España, és una zona amb característiques específiques i, com qualsevol altra regió, pot enfrontar-se a una sèrie de problemes. A continuació, mencionaré alguns problemes comuns que podrien afectar a la comarca de la Cerdanya:

1. **Despoblació:** Com a moltes àrees rurals, la Cerdanya pot experimentar un fenomen de despoblació, especialment entre els joves que busquen oportunitats laborals i educatives en zones urbanes més grans. La falta d'ocupació i serveis pot contribuir a aquest problema.
2. **Empleo i economia:** La Cerdanya depèn principalment del turisme, l'agricultura i la ganaderia. Sense embargo, l'estacionament del turisme i els retos econòmics poden afectar la creació d'ocupació i el desenvolupament econòmic sostenible a la comarca.

3. **Accessibilitat i transport:** Encara que la comarca està situada en un lloc pintoresc, la seva ubicació geogràfica pot dificultar l'accés i el transport. Les connexions de transport limitades poden afectar la mobilitat dels residents i la llegada dels visitants.
4. **Infraestructures i serveis:** Algunes àrees de la comarca poden cuidar d'infraestructures bàsiques i serveis, com carreteres en bon estat, accés a serveis de salut, educació i cultura. Això pot afectar la qualitat de vida dels residents i limitar el potencial de desenvolupament de la regió.
5. **Canvi climàtic i medi ambient:** La Cerdanya és una zona de gran bellesa natural, però també s'enfronta a desafiaments relacionats amb el canvi climàtic i la protecció del medi ambient. L'augment de les temperatures, els canvis en els patrons de precipitació i la gestió sostenible dels recursos naturals i les preocupacions importants per a la comarca.

És important tenir en compte que aquesta llista no és exhaustiva i els problemes poden variar amb el temps. A més, és possible que s'estigui portant a terme iniciatives i projectes per abordar aquests problemes i promoure el desenvolupament sostenible a la comarca de la Cerdanya.

Hi ha massa construcció a la Cerdanya?

ChatGPT

La construcció excessiva és un altre problema que s'ha observat a la comarca de la Cerdanya. A mesura que la demanda de segones residències i turisme augmenta, s'ha produït un creixement descontrolat de la construcció en algunes àrees de la comarca. Això pot tenir diversos efectes negatius:

1. **Pèrdua de paisatge i degradació ambiental:** La Cerdanya és coneguda per la seva bellesa natural, les seves valls i muntanyes. La construcció massiva pot alterar i degradar el paisatge, afectant la biodiversitat i els ecosistemes locals.
2. **Presió sobre els recursos naturals:** L'augment de la

construcció pot posar una càrrega addicional sobre els recursos naturals, com l'aigua, l'energia i els materials de construcció. Això pot dur a terme problemes d'escapament d'aigua, consum energètic elevat i extracció excessiva de recursos locals.

3. **Cambios en la identidad y el carácter de la comarca:** El desenvolupament descontrolat pot alterar la identitat i el caràcter tradicional de la Cerdanya. La construcció de grans complexos residencials i turístics pot canviar la dinàmica social i cultural de la comarca.
4. **Presió sobre els serveis i la infraestructura existent:** La construcció massiva pot sobrecarregar la infraestructura i els serveis existents, com a carreteres, subministrament d'aigua, sistema d'alcantarillat i atenció mèdica. Això pot resultar en una falta de capacitat per satisfer les necessitats de la població resident i els turistes.

Per abordar aquest problema, és necessari establir una planificació urbana i territorial adequada, que consideri les necessitats de la població local i l'impacte ambiental. És fonamental establir regulacions i controls per limitar la construcció excessiva i fomentar un desenvolupament sostenible que respecta l'entorn natural i preserva la identitat de la comarca. També és important promoure un turisme responsable i conscient de l'impacte ambiental.

Foto: Nius

Com veus els preus de l'habitatge a la comarca?

ChatGPT

Els preus de l'habitatge a la comarca de la Cerdanya poden variar segons diferents factors, com la ubicació, el tamany, l'estat de la propietat i la demanda del mercat. La Cerdanya és coneguda per ser una zona turística i pel seu atractiu natural, el que pot influir en els preus de l'habitatge.

En general, els preus de l'habitatge a la comarca de la

Cerdanya tenden a ser més alts que en altres àrees a causa de la seva popularitat i atractiu com a destinació turística i residencial. Las propiedades en ubicaciones privilegiadas, como cerca de pistas de esquí o con vistas panorámicas, suelen tener precios más altos.

És important tenir en compte que els preus de l'habitatge poden fluctuar amb el temps i estan subjectes a les condicions del mercat immobiliari. També és possible trobar una àmplia varietat d'opcions, des d'apartaments més asequibles fins a cases de luxe.

Per obtenir informació més precisa i actualitzada sobre els preus de l'habitatge a la comarca de la Cerdanya, es recomana consultar a agents immobiliaris locals o utilitzar portals de recerca de propietats en línia que ofereixen informació detallada sobre el mercat immobiliari a la zona.

Perilla el medi natural a la Cerdanya?

Foto: Consell Comarcal de Cerdanya

ChatGPT

La Cerdanya és una comarca que destaca pel seu entorn natural i paisatges impressionants. En general, el medi ambient a la Cerdanya és valorat i protegit, però també enfronta certs desafiaments i preocupacions ambientals. A continuació, esmentem alguns aspectes relacionats amb el medi natural de la comarca:

1. **Biodiversitat:** La Cerdanya alberga una rica biodiversitat, amb una varietat d'espècies de flora i fauna. Sense embargo, el creixement urbà i la pressió sobre el territori poden afectar els hàbitats naturals i posar en risc la diversitat biològica.
2. **Cambioclimàtic:** Al igual que muchas otras áreas, la Cerdanya está experimentando los efectos del

cambioclimático, como el aumento de las temperaturas, los cambios en los patrones de precipitación y el retroceso de los glaciares. Aquests canvis poden tenir impactes significatius en els ecosistemes locals i en la disponibilitat de recursos hídrics.

3. Activitats esportives i recreatives: La Cerdanya és coneguda per ser un destí popular per a activitats a l'aire lliure, com l'esquí, el senderisme i el ciclisme. Si bé aquestes activitats poden oferir beneficis econòmics i de turisme, també és necessari gestionar de manera sostenible per minimitzar l'impacte en el medi ambient i preservar els recursos naturals.
4. Gestió de residus i contaminació: L'augment de la població i del turisme pot generar majors desafiaments en quant a la gestió de residus i la contaminació. És fonamental promoure pràctiques de gestió adequades i fomentar la consciència ambiental entre els residents i els visitants.
5. La protecció del medi ambient i la promoció d'un desenvolupament sostenible són aspectes importants per a preservar la bellesa natural de la Cerdanya. Es requereix una planificació cuidada, la implementació de polítiques ambientals i la participació activa de la comunitat per garantir la conservació a llarg termini de l'entorn natural de la comarca.

Es viu bé a la Cerdanya?

ChatGPT

La qualitat de vida a la Cerdanya pot considerar-se positiva en molts aspectes. La comarca ofereix un entorn natural impressionant amb bells paisatges, muntanyes, valls i rius. A més, compte amb una oferta amplia d'activitats a l'aire lliure durant tot l'any, com a esport, senderisme, ciclisme, equitació i golf, el que ofereix oportunitats per gaudir d'un estil de vida actiu i saludable.

La Cerdanya també es caracteritza per ser una zona tranquil·la i segura, el que la converteix en un lloc atractiu per a aquells que busquen escapar del bullició de les ciutats i gaudir d'un ambient més relaxat. A més, compte amb un clima mediterráneo de muntanya, amb veranos suaus i hiverns freds, el que pot ser atractiu per a quiens gaudeixin de les estacions de l'any.

En termes de serveis, la comarca compta amb una infraestructura bàsica, com a col·legis, centres de salut, supermercats i restaurants, que cobreixen les necessitats diàries dels residents. Si bé l'oferta de serveis pot ser més limitada que en àrees urbanes més grans, molts serveis essencials estan disponibles a la Cerdanya.

Sense embargo, és important tenir en compte que la percepció de viure bé pot variar segons les preferències i necessitats individuals. Alguns aspectes que poden influir en la percepció de la qualitat de la vida inclouen les oportunitats laborals i educatives, l'accés a serveis especialitzats, l'oferta cultural i d'oci, i la disponibilitat de serveis de transport.

En general, la Cerdanya ofereix un estil de vida tranquil·la i en contacte amb la naturalesa, el que pot ser molt apreciat per aquells que busquen un ambient rural i activitats a l'aire lliure. Sense embargo, és important investigar i considerar personalment els factors que són importants per a cada individu abans de prendre una decisió sobre establir-se a la comarca.

Hi ha diferències socials importants a la Cerdanya?

ChatGPT

En general, la comarca de la Cerdanya no és coneguda per tenir diferències socials significatives en comparació amb altres regions. Sense embargo, és important tenir en compte que en qualsevol lloc poden existir diferències socials basades en factors com el nivell socioeconòmic, l'accés a l'educació i l'ocupació laboral.

A la Cerdanya, existeixen diferents nuclis urbans i municipis que poden variar en termes de desenvolupament econòmic i accés a serveis. Algunes àrees poden tenir una major concentració de serveis i ocupació, mentre que altres poden tenir una economia més basada en l'agricultura i el turisme.

És possible que existeixi una bretxa socioeconòmica entre aquells que estan involucrats en les indústries més pròsperes, com el turisme i els serveis, i aquells que depenen més de l'agricultura o tenen menys accés a oportunitats econòmiques.

No obstant això, en comparació amb zones urbanes més grans o àrees metropolitanes, és probable que les diferències socials a la Cerdanya siguin menys marcadetes. La comarca té a tenir una població relativament homogènia i una comunitat cohesionada.

És important destacar que la Cerdanya ha experimentat un augment en el turisme i la inversió immobiliària en els últims anys, el que pot tenir un impacte en els preus de l'habitatge i generar canvis socioeconòmics en determinades àrees.

En resum, mentre que pot haver algunes diferències socials a la Cerdanya, en general la comarca es caracteritza per tenir una comunitat unida i un nivell de vida acceptable per a la majoria dels seus residents.

Però no et sembla que hi ha molt treball precari o temporal?

Escola d'esquí de Llivia. Foto: Turisme Cerdanya

ChatGPT

És possible que existeixi cert grau de treball precari a la comarca de la Cerdanya, igual que en altres àrees. El empleoprecario es refereix a condicions laborals que son inestables, mal remunerades, amb falta de protecció social i sense garanties laborals adequades.

En un destí turístic com la Cerdanya, és possible que alguns llocs de treball estiguin vinculats a la estacionalitat del sector turístic, el que pot resultar en contractes temporals o llocs de treball amb horaris irregulars. A més, en sectors com l'agricultura i la construcció, també pot haver situacions de treball precari.

El treball precari pot tenir un impacte negatiu en la qualitat de vida dels treballadors, afectant la seva estabilitat econòmica i seguretat laboral. A més, pot difi-

cultar l'accés als drets laborals, com a protecció social, els beneficis i les oportunitats de desenvolupament professional.

És important destacar que el problema del treball precari no és exclusiu de la Cerdanya i afecta a moltes regions. Abordar aquest tema requereix mesures polítiques i socials per reforçar la protecció laboral, promoure la creació d'ocupació de qualitat i garantir condicions de treball justes i segures.

Asimismo, la promoció de la diversificació econòmica i l'impuls de sectors sostenibles i d'alt valor afegit poden ajudar a reduir la dependència d'ocupació precaris vinculats a l'estacionalitat i fomentar un mercat laboral estable i equitatiu.

Compara la Renda familiar disponible de la Cerdanya amb la mitjana de Catalunya

ChatGPT

Lamentablement, no tinc accés a dades actualitzades sobre la renda familiar disponible específica de la comarca de la Cerdanya ni a la mitjana de Catalunya, ja que la meua base de coneixements està actualitzada fins a setembre de 2021. Les dades sobre la renda familiar disponible varien amb el temps i poden ser proporcionades per institucions estadístiques com l'Institut Nacional d'Estadística (INE) o altres organismes oficials.

No obstant això, puc oferir-te informació general sobre la renda familiar disponible a Catalunya. Segons dades disponibles abans de la meua data de tall, la renda mitjana a Catalunya era superior a la mitjana espanyola. La renda familiar disponible pot variar segons diferents factors, com ara l'ocupació, el nivell educatiu, el sector econòmic predominant i altres factors socioeconòmics.

Cal tenir en compte que la Cerdanya, com una comarca rural i amb un perfil turístic, pot tenir particularitats en relació amb la renda familiar disponible, com la dependència del turisme, la presència de segones residències o les activitats agrícoles i ramaderes.

Per obtenir més informació precisa i actualitzada sobre la renda familiar disponible a la Cerdanya i la comparació amb la mitjana de Catalunya, i recomano con-

sultar fonts oficials o organismes estadístics locals o regionals. Això t'ajudarà a obtenir dades més recents i específiques sobre la situació socioeconòmica de la comarca.

Cuturalment, la Cerdanya és una comarca molt activa?

ChatGPT

La Cerdanya és una comarca que té una rica activitat cultural i tradicional. Tot i ser una comarca rural, ofereix una gran varietat d'activitats i esdeveniments culturals al llarg de l'any. Algunes de les característiques culturals destacades de la Cerdanya són les següents:

1. Festes tradicionals: La Cerdanya celebra diverses festes populars al llarg de l'any, que són un reflex de les seves arrels i tradicions. Festes com la Festa Major de Puigcerdà, la Festa dels Tres Tombs a Alp o la Festa de Sant Marc a Bellver de Cerdanya són algunes de les celebracions més importants.
2. Música i arts escèniques: La comarca acull diversos festivals de música i arts escèniques durant l'estiu i altres èpoques de l'any. El Festival de Música Antiga de la Cerdanya i el Festival de Jazz de Puigcerdà són exemples de festivals reconeguts a la zona.

Foto: Consell Comarcal de Cerdanya

3. Gastronomia local: La Cerdanya és coneguda per la seva rica gastronomia, que inclou plats tradicionals com la trinxat de la Cerdanya, els fesols de la Cerdanya o la carn de vedella de la comarca. Hi ha restaurants i fires gastronòmiques on es pot gaudir d'aquesta cuina autòctona.
4. Activitats esportives i recreatives: A més de l'oferta cultural, la Cerdanya ofereix una oferta

tradicional d'activitats esportives i recreatives que enriqueixen el panorama cultural. Hi ha competicions esportives com curses de muntanya, maratons de bicicleta, curses de motos de neu, entre altres.

5. Museus i espais culturals: La comarca compta amb museus que posen en valor el seu patrimoni cultural, com el Museu Cerdà a Puigcerdà, que mostra la història i la vida tradicional de la Cerdanya.

En resum, tot i ser una comarca rural, la Cerdanya té una activitat cultural notable que abasta des de festes tradicionals fins a festivals de música, arts escèniques, gastronomia i activitats esportives. Això permet als residents i visitants gaudir d'una oferta cultural variada i enriquidora.

Està perdent la pròpia identitat la Cerdanya?

ChatGPT

La pèrdua de la identitat cultural és una preocupació que pot donar en moltes regions, especialment a mesura que s'enfronten a canvis socials, econòmics i culturals. Respecte a la Cerdanya, encara que la comarca ha experimentat transformacions en les últimes dècades, és important tenir en compte que encara conserva molts trets propis que reflecteixen la seva identitat.

Si bé és que el turisme, la immigració i altres factors poden introduir influències externes i canvis a la comarca, la Cerdanya ha aconseguit preservar certs aspectes importants de la seva cultura i tradicions. Les festes populars, la gastronomia local, els costums i les tradicions encara tenen un paper destacat en la vida quotidiana i en la vida comunitària de la comarca.

No obstant això, és important mantenir un equilibri entre la conservació de la identitat cultural i l'evolució necessària per adaptar-se als canvis socials i econòmics. Les noves influències i la diversitat cultural poden enriquir la comarca, sempre i quan es respecten i es conserven els valors i els arrels locals.

Per evitar la pèrdua de la identitat, és fonamental promoure i valorar les pràctiques culturals tradicionals,

fomentar la participació de la comunitat en les activitats culturals i preservar el patrimoni arquitectònic, gastronòmic i històric. A més, és important educar i conscienciar sobre la importància de la identitat local i la seva preservació.

En resum, tot i que la Cerdanya pot experimentar canvis i influències externes, la comarca continua mantenint elements clau de la seva identitat cultural. La preservació i promoció de les tradicions locals i el respecte per la seva riquesa cultural són fonamentals per a conservar la identitat pròpia de la Cerdanya.

Què aconsellaries per al futur de la Cerdanya?

ChatGPT

Per al futur de la Cerdanya, hi ha diverses recomanacions que poden ajudar a promoure el desenvolupament sostenible i el benestar de la comarca:

1. Planificació territorial i urbanística sostenible: És important establir una planificació adequada per a un creixement equilibrat de la comarca. Aquesta planificació ha de tenir en compte la preservació dels espais naturals, la conservació del patrimoni arquitectònic i la creació de zones verdes accessibles per a la població.
2. Diversificació econòmica: Promoure la diversificació de l'economia de la comarca pot ajudar a reduir la dependència d'una única indústria o sector. Fomentar sectors com l'agricultura ecològica, el turisme rural, la innovació tecnològica i les energies renovables pot aportar noves oportunitats econòmiques i de treball.
3. Sostenibilitat ambiental: Donada la importància del medi ambient a la Cerdanya, és essencial promoure pràctiques sostenibles per a la protecció dels recursos naturals. Això pot incloure la gestió adequada de l'aigua, la promoció de l'energia renovable, la reducció dels residus i la conservació de la biodiversitat.
4. Promoció de la cultura i les tradicions locals: És fonamental valorar, preservar i promoure la cultura i les tradicions pròpies de la Cerdanya. Això pot incloure la celebració de festes populars, el suport a activitats culturals i artístiques, i la preservació del patrimoni arquitectònic i cultural.
5. Participació ciutadana: Involucrar a la comunitat en la presa de decisions i en el desenvolupament

de la comarca és essencial per aconseguir un futur sostenible. Fomentar la participació ciutadana a través de processos de consulta, diàleg i col·laboració pot ajudar a identificar les necessitats i les prioritats locals.

6. Col·laboració entre institucions i agents locals: És important que les institucions, empreses, organitzacions i ciutadans treballin de manera conjunta per aconseguir els objectius de desenvolupament sostenible de la comarca. Establir xarxes de col·laboració i compartir coneixements pot generar sinergies positives per al futur de la Cerdanya.

En resum, per al futur de la Cerdanya és necessàriament promoure un desenvolupament sostenible que tingui en compte l'equilibri entre el medi ambient, l'economia i la cultura local. Amb una planificació adequada, diversificació econòmica, sostenibilitat ambiental, valoració de la cultura i participació ciutadana, pot aspirar a un futur prometedor per a la comarca.

Gràcies

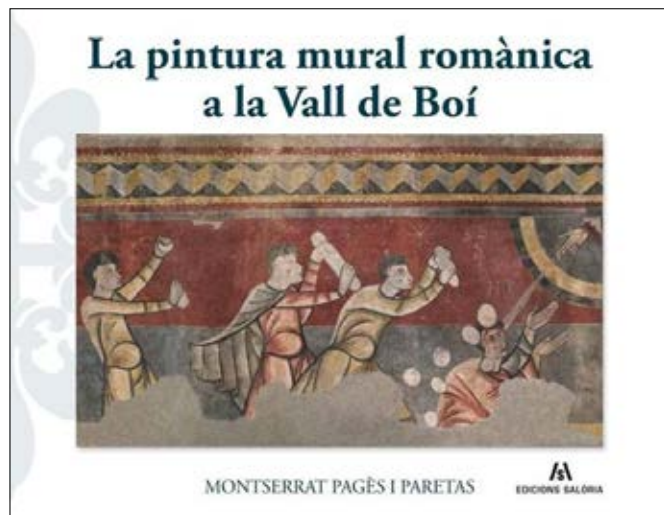
ChatGPT

De res! Estic aquí per ajudar. Si tens alguna altra pregunta, no dubtis en preguntar. Estic encantat d'assistir-te.

(La confecció d'aquest xat no és del tot innocent ecològicament parlant. Una consulta a ChatGPT consumeix tres vegades més energia que una altra feta al cercador de Google).

La pintura mural romànica a la Vall de Boí

ANNA MONSÓ PORTÉ*

Pagès i Paretas, Montserrat.

La pintura mural romànica a la Vall de Boí.

La Seu d'Urgell: Edicions Salòria, 2022.

Col·lecció Pirineu Art, 4

Montserrat Pagès i Paretas és doctora en Història de l'Art i investigadora. Ha estat conservadora de pintura mural romànica al Museu Nacional d'Art de Catalunya, entre el 1990 i el 2016. Un dels temes de recerca és la pintura mural romànica a Catalunya amb publicacions diverses, entre les quals podem destacar: *Sobre pintura romànica catalana* (2005); *Sobre pintura romànica catalana, Noves aportacions* (2009); *Pintura mural sagrada i profana, del Romànic al primer gòtic* (2012); *Pintura catalana. El romànic* (2015).

El darrer llibre de Montserrat Pagès i Paretas recull la descoberta de les pintures murals de la Vall de Boí els primers anys del segle XX i les primeres publicacions que mencionen els seus tres conjunts pictòrics. Se segueix tot el recorregut del salvament, adquisició i trasllat de les pintures murals al museu, entre 1919 i 1923. Es documenten els motius d'aquests esdeveniments, amb els precedents de Santa Maria de Mur, en detalla els seus protagonistes: les persones i les diferents institucions implicades, la cronologia dels arrencaments,

així com les darreres descobertes, entre els anys 2000 i 2017. Cadascun dels tres conjunts pictòrics de la Vall de Boí: Sant Joan de Boí, Sant Climent de Taüll i Santa Maria de Taüll s'expliquen de forma extensa, detallada i amb propostes interpretatives noves.

Els tres conjunts de pintures murals de les esglésies de Sant Joan de Boí, Sant Climent de Taüll, Sant Joan de Boí i Santa Maria de Taüll foren descoberts a començaments del segle passat, donant-se a conèixer en diverses publicacions especialitzades, despertant l'interès d'estudiosos, col·leccionistes i comerciants.

Les primeres adquisicions i arrencaments de pintures murals (de Santa Maria de Mur) van fer reaccionar la Junta de Museus de Barcelona i amb el suport de la Mancomunitat de Catalunya organitzaren una campanya de salvament amb la compra, arrencament i trasllat al museu entre els anys 1919 i 1923. L'autora ens detalla el paper desenvolupat per les diferents institucions i persones: la Junta de Museus, la Mancomunitat, el bisbat d'Urgell, els antiquaris, els col·

leccionistes, els restauradors italians, Joaquim Folch i Torres, Josep Puig i Cadafalch, entre d'altres.

Es presenten i expliquen els darrers arrencaments, realitzats entre 1960 i 1968, a Sant Climent de Taüll, Santa Maria de Taüll i a Sant Joan de Boí, entre 1977 i 1978. També es detallen les darreres descobertes de pintures murals i actuacions d'aquest segle XXI, realitzades en aquestes esglésies.

L'autora ens mostra la importància de la vall de Boí entre els segles XI i XII, territori escenari d'enfrontaments entre les famílies comtals de Pallars i que hauria afectat i deixat petjada en les etapes de la construcció i decoracions murals dels temples de la vall. També els canvis d'adscripció als bisbats de Roda i d'Urgell queden reflectits en aquestes esglésies amb el document de la consagració i en els programes pictòrics. Cal destacar el plantejament de la possibilitat de la funció primera per la qual hauria estat pensada la construcció de l'església de Sant Climent de Taüll, com monestir-panteó dels senyors d'Erill.

El tres conjunts pictòrics de la vall de Boi mereixen, cadascun, anàlisis detallades amb descripció de la seva arquitectura, les seves modificacions, la ubicació de les diferents escenes, tant de les conservades *in situ*, com les del MNAC.

El conjunt de Sant Joan de Boí és el més antic. Per la investigadora el programa representa el nivell celestial i el món terrenal. A la Jerusalem celestial s'hi representen els sants, l'escena de festa dels joglars i el martiri de Sant Esteve. Al nivell terrenal hi ha part del bestiari que representa conductes morals en positiu o en negatiu. De la representació del Judici Final es conserva el drac apocalíptic i fragments del Paradís i l'Infern. De l'exterior de la porta nord ens ha arribat part de la representació de la teofania. Es descriuen les sanefes ornamentals en les quals destaquen les sanefes florals. Es destrien els diferents estils i la relació amb la regió de Poitiers amb datació al voltant del 1100.

La pintura mural de l'absis de Sant Climent de Taüll es considera l'obra mestra i està en el temple, que destaca per la ubicació dels seus elements arquitectònics, entre els quals destaca el seu campanar. En la descripció de l'arquitectura es diferencien dos moments constructius, així com en la pintura mural. La decoració de l'absis central correspon a la data de la consagració del 1123 i l'autora en fa una anàlisi ben detallada: els heralds anunciants, el Crist en Majestat

amb els evangelistes i els àngels, la ciutat celestial, els símbols de la divinitat, les ofrenes d'Abel i Melquisedec, el Fratricidi, Efraïm, el pobre Llätzer, la taula del ric, Sant Climent i un altre prelat i les escenes de l'absis nord. Podem seguir l'estudi de l'estil del mestre de Taüll de característiques úniques, tant en l'ús dels colors, com en la força i qualitat de la tècnica.

El conjunt pictòric de Santa Maria de Taüll destaca per la gran extensió de murals conservats. Es distingeixen dos estils, dos mestres: el de Santa Maria, que pinta la capçalera i el mestre del Judici Final, que treballà a la nau. L'arquitectura de l'edifici mostra dos moments constructius: el primer correspon a la torre i el segon a les naus. A la pintura mural es distingeixen dos etapes: la primera correspon a la capçalera i es relaciona amb la consagració del 1123, la resta de les pintures se situa després del 1140. Destaca a l'absis l'escena de l'Epifania, el col·legi apostòlic, l'anyell de Déu, l'ofrena d'Abel i part del Tetramorf. Del mur sud al registre central, ressalta la visita dels Reis a Herodes i l'Epifania, així com l'episodi de la nominació de Joan Baptista. Al mur oest de l'església es mostraven escenes del Judici Final i la lluita de David i Goliat.

En els tres conjunts també es fa referència a la significació dels programes pictòrics i l'ús dels colors.

Aquest llibre ens presenta un recorregut que s'inicia a principis del segle XX amb el redescobriment, el trasllat i els arrencaments de les pintures murals de la vall de Boí i ens porta fins les darreres descobertes de Sant Climent de Taüll, tot analitzant el significat de cadascun dels conjunts pictòrics i fent propostes interpretatives noves dels mateixos.

La present publicació va adreçada a un públic ampli, des del lector que té curiositat pel món romànic i les seves pintures, qui ha visitat la vall de Boí o vol venir a conèixer el seu conjunt d'esglésies, fins a qui vol tenir a mà una obra de consulta de la pintura mural. La seva lectura entenedora s'acompanya amb fotografies de qualitat.

**Tècnica del Centre del Romànic de la Vall de Boí*

40 Anys del Parc Natural del Cadí-Moixeró

JORDI GARCIA PETIT

Fotos: Arxiu Parc Natural Cadí-Moixeró

Els primers parcs de Catalunya

El dissabte 15 de juliol del 2023 s'han complert els 40 anys de la declaració del Parc natural del Cadí-Moixeró. Una fita important que porta a reflexionar sobre el que ha estat la gestió dels espais naturals de protecció especial a Catalunya, i quins han estat els encerts i errors en l'existència del Parc natural del Cadí-Moixeró (PNCM).

A Catalunya, l'any 1955, es declara el primer espai natural protegit amb la declaració del Parc nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici. Més tard, la Diputació de Barcelona declara el segon espai natural protegit, el 1977, amb la declaració del Pla Especial, i el 1984 declarant el Parc natural del Montseny, al qual seguirà el Parc natural de Sant Llorenç.

L'any 1982, amb la recuperació de la Generalitat de Catalunya, es declaren el Parc natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa i el Paratge Natural d'Interès Nacional (PNIN) del Massís del Pedraforca, per tal de

preservar aquests dos espais de les activitats mineres a cel obert i garantir la restauració una vegada acabada l'explotació a l'aire lliure de gredes i carbó, respectivament.

L'any següent, el 1983, es declara el Parc natural del Cadí-Moixeró (15 de juliol), del qual queda exclòs el PNIN del Pedraforca, tot i estar integrat dins dels seus límits; el Parc natural del Delta de l'Ebre, que abasta les llacunes i franja litoral, però no el conjunt de Delta; i el Parc natural dels Aiguamolls de l'Empordà (28 d'octubre), una de les grans fites de la conservació mediamiental en evitar-se la urbanització amb canals d'aquesta vital zona humida. Aquests parcs depenen tots ells del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca.

Una mica d'història del PNCM

La declaració del PNCM es decideix, bàsicament, en l'àmbit de les administracions, entre la Generalitat i els Ajuntaments. I si bé es fan els tràmits oficials i

s'exposa en els taulers d'anuncis municipals, pel que fa a la població, no se n'és gaire conscient fins que una de les primeres accions que fa el parc és senyalitzar el seu perímetre. És en aquest moment quan el territori pren consciència de l'existència del parc natural. És, també, quan es nomena el primer director, l'Àlex de Juan Monzón, que compagina el càrrec amb el de tècnic de la Direcció General de Medi Natural a Barcelona.

L'any 1985 es contracta una segona persona, aquesta dedicada ja exclusivament al parc natural, i que "obre" la primera oficina del parc a Bagà, en un pis que alhora feia de casa forestal i allotjament dels tècnics forestals. La seva feina consisteix a donar a conèixer el parc, relacionar-se amb el territori, fer accions de divulgació i educació ambiental, i realitzar informes preceptius sobre actuacions que es volien fer dins de l'espai protegit i que el podrien afectar.

L'any 1992, s'inaugura la seu central del parc al carrer La Vinya, 1, de Bagà, en un terreny damunt del garatge de la Brigada de manteniment dels boscos públics, antiga brigada d'ICONA i més antiga, encara, brigada del Districte Forestal. Amb els anys, aquesta brigada s'integrarà, molt reduïda, a l'equip gestor del parc. És, amb l'obertura del nou centre, inaugurat pel conseller Vallvé, que s'amplia l'equip gestor amb informadors, tècnics i administratiu.

Els anys següents són de consolidació del model de gestió del parc natural, amb poc pressupost els primers anys, que va fluctuant amb el pas del temps amb un mínim, l'any 2016, pèrdua de personal de la Brigada, increment a poc a poc de personal tècnic i una estabilització i increment de pressupost en l'etapa en què es depèn del Departament de Territori i Sostenibilitat i que es manté fins a l'actualitat, quan el parc torna a dependre del Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural (antic Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca).

Una de les fites importants és l'aprovació de l'Impost del CO₂, la recaptació del qual s'ha de destinar, per llei, la meitat a temes de canvi climàtic, i l'altra meitat a temes de biodiversitat, incloent-hi aquí els espais naturals protegits.

Una altra fita important és l'aprovació pel Parlament de Catalunya de la Llei 7/2020 de creació de l'Agència de la Natura de Catalunya, que fixa un període de dos anys per crear-la i que a hores d'ara es preveu que sigui una realitat el gener del 2025.

Algunes dades

El Parc natural del Cadí-Moixeró es declara pel Decret 353/1983, de 15 de juliol. Està format per 17 municipis (Alàs i Cerc, Alp, Bagà, Bellver de Cerdanya, Castellar de n'Hug, Cava, Das, Gisclareny, Gósol, Guardiola de Berguedà, Josa i Tuixent, la Vansa i Fòrnols, Montellà i Martinet, Riu de Cerdanya, Saldes, Urús i Vallcebre); 3 entitats municipals descentralitzades (Josa de Cadí, Pi i Vil·lec-Estana); repartits tots ells en 3 comarques (Alt Urgell, Berguedà i Cerdanya).

La seva superfície és de 41.060 hectàrees, essent actualment el segon espai natural de protecció especial més gran de Catalunya.

Declarat Zona d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA), i Zona d'Especial Conservació (ZEC) de la Xarxa Natura 2000 de la Unió Europea. Bona part del seu territori forma part de la Reserva nacional de caça del Cadí, creada l'any 1966.

El seu principal valor o característica és la gran diversitat, tant en l'àmbit biològic com geològic. Així, es poden observar flora i fauna pròpies dels ambients mediterranis, al costat d'espècies típicament centreeuropees, i a la vora d'espècies característiques de la taigà eurosiberiana, propera al cercle polar àrtic. En l'àmbit geològic, hi ha roques de totes les eres, des del Pri-

mari al Quaternari, amb representació d'importants fenòmens volcànics, glacials, sedimentaris, càrstics i de fossilització.

Per grups taxonòmics, cal esmentar que inclou 30 espècies i 30 hàbitats d'Interès Europeu dins de la Xarxa Natura 2000.

Reptes assolits els primers quaranta anys

El primer, sens dubte, fou la implantació del parc natural en el territori, donar a conèixer l'existència del mateix i les implicacions que suposava per a la població local, com per als visitants. La desconfiança lògica inicial s'ha anat transformant en un millor coneixement de la realitat del parc, una major implicació local en la seva gestió, més coordinació amb Ajuntaments, propietaris, entitats, ramaders, caçadors, pescadors i veïns en general, sense oblidar els visitants i organitzadors d'activitats de fora del territori.

La constitució de la Junta Rectora del parc fou un important punt d'inflexió en aquesta integració, que va permetre fer més fluida i estable la relació que, per altra part, s'ha anat teixint, també, directament amb cada municipi, propietari, col·lectiu, entitat i particular. Els presidents de la Junta Rectora han facilitat aquesta tasca al llarg dels anys, començant

pel Sr. Jacint Mora Obrador, continuant pel Sr. Joan Pous, el Sr. Jesús Fierro i la Sra. Montserrat Medalla, als quals cal agrair la dedicació i suport a la feina de l'equip gestor del parc i el suport incondicional al territori.

El suport a la ramaderia ha estat un objectiu des dels inicis, perquè és una activitat que ajuda a conservar els hàbitats de prat, evitant la transformació natural a bosc, preservant la biodiversitat associada a aquests hàbitats, i contribuint a mantenir un paisatge en mosaic que, de mica en mica, anem perdent i que els bombers demanen cada vegada més que mantinguem i fem créixer.

La necessitat d'implicar la gestió forestal en la millora de la biodiversitat ha estat un altre repte pel que fa al parc i a Catalunya que, a poc a poc, ha permès anar assolint importants fites de conservació amb relació a algunes espècies. La creació d'una xarxa d'àrees de boscos madurs o a evolució lliure és un repte encara pendent que es preveu assolir, aviat, amb la participació activa de gestors forestals, propietaris i la Generalitat.

Dotar al PNCM de la seva normativa pròpia, com obliga la Llei 12/1985 d'espais naturals, amb l'aprovació, fins ara encara no aconseguida, del Pla Especial o Pla de Protecció del Medi Natural i del Paisatge del Parc natural del Cadí-Moixeró, ha estat un objectiu buscat des dels inicis. El primer esborrany redactat de Pla Especial és de l'any 1989 i el 2023 s'està treballant en un nou esborrany que es preveu pugui iniciar el seu tràmit oficial, amb una exposició a informació pública on recollir i aportar les al·legacions rebudes, abans de finals del 2023, després d'haver aprovat inicialment un esborrany l'any 2010, que no es va acabar de tramitar durant 7 anys, i que va caldre renovar fins a assolir l'esborrany actual, després d'un ampli procés participatiu, i moltes reunions amb ajuntaments, propietaris, departaments de la Generalitat i diferents col·lectius i actors del territori.

Reptes per als pròxims quaranta anys

Diuen que una celebració serveix per valorar què s'ha fet, felicitar-se per les fites assolides, detectar els errors comesos, i planificar els reptes dels pròxims anys. Amb aquesta visió, cal encarar el futur del PNCM per als pròxims 40 anys, dissenyant entre tots com volem que sigui aquest parc d'aquí 10, 20, 30 o 40 anys.

Entre els reptes de futur, podríem destacar-ne alguns dels molts que se'ns plantegen:

- Millorar el coneixement de la biodiversitat, incloent-hi la geologia.

- Establir un Pla de seguiment de la biodiversitat del PNCM que prioritzi i estableixi les metodologies per al seguiment d'aquelles espècies i hàbitats més importants, en l'àmbit del parc natural, de Catalunya i de la Unió Europea.

- Plans d'acció per afavorir determinades espècies i hàbitats en situació vulnerable o crítica.

- Acordar unes àrees de boscos madurs o a evolució lliure.

- El seguiment, control i lluita contra les espècies invasores.

- Incentivar el paisatge en mosaic, obrint nous espais de prat i recuperant antigues feixes, conreus i prats, reduint la superfície de bosc actual.

- Mantenir l'activitat ramadera extensiva.

- Reforçar el compliment del Pla de Prevenció de Grans Incendis Forestals del PNCM.

- Fer més efectiva la gestió de l'aigua.

- Elaborar i aprovar, amb el màxim consens possible, el Pla de protecció del medi natural i del paisatge del PNCM, dins de les competències que el parc té encomanades.

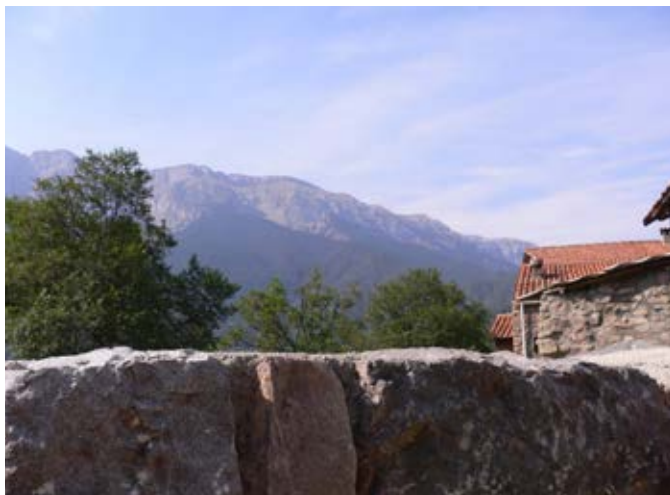
- Millorar la implicació del territori en la gestió del parc natural, per tal que l'orgull de pertànyer al PNCM sigui un segell distintiu dels habitants d'aquestes valls i muntanyes.

- Fer de l'equip gestor del parc un equip multidisciplinari que arribi a gestionar la major part de competències relacionades amb la gestió dels recursos naturals i la biodiversitat.

- Incrementar les activitats de divulgació, educació ambiental i sensibilització, per tal que les noves generacions, i també les actuals, coneguin el valuós patrimoni natural i cultural de les nostres muntanyes i del món rural. I a través d'aquest coneixement aprenguin a respectar-lo i millorar-lo.

A aquest llistat caldrà anar afegint altres reptes que dia a dia aniran sorgint des del territori i fora d'aquest, des de la Generalitat i des d'Europa, i que l'equip gestor del PNCM, que ha sabut portar aquest parc al bon nivell que té ara, passats 40 anys de la seva creació,

haurà de gestionar, comptant amb el suport, com fins ara, dels propietaris, ajuntaments, entitats, visitants, i veïns i veïnes d'aquestes contrades. I amb els recursos humans i econòmics que la Generalitat -confiem- continuï destinant, per cobrir les necessitats d'aquest territori pirinenc amb tantes mancances, i per seguir gaudint, aprofitant racionalment i preservant el seu important patrimoni natural i cultural.

Entrevista a Guillem Pons Aubinyà (Zelmo Fiesna)

ENRIC QUÍLEZ I CASTRO

Nom: Guillem Pons Aubinyà

Nom artístic: Zelmo Fiesna

Edat: 28 anys

Lloc de naixement: Puigcerdà

Lloc de residència actual: Barcelona

Estudis: Graduat en Mestre d'Educació Primària, Menció en Educació Musical per la Universitat de Barcelona.

Professió: Mestre, actor i cantautor.

1. Quina és la teva relació amb la Cerdanya?

Vaig néixer a Puigcerdà, és on he crescut i on tinc la meva família. En els entorns de la Cerdanya he donat els meus primers passos vitals i essencials. És on em vaig formar i desenvolupar com a persona, per tant, es podria dir que els pilars fonamentals dels meus valors els he adquirit allà.

També és on vaig descobrir el món de la música, fent-ne els primers aprenentatges i experiències, abans de redirigir-ne el rumb estilístic en traslladar-me a Barcelona.

2. Quina és la teva formació musical?

Em vaig formar des de petit en piano i violoncel, primer a l'Escola Municipal de Música Issi Fabra i, posteriorment, a l'Institut de Música i Dansa del Comú d'Andorra la Vella. Allà, vaig formar part de l'orquestra IAEM i amb només 10 anys vaig quedar 2n classificat al concurs de joves intèrprets del Pirineu 'AOC', celebrat a la Seu d'Urgell. Als 17, vaig anar a viure a Barcelona per iniciar els meus estudis universitaris de Mestre d'Educació Primària, on vaig especialitzar-me en Educació Musical a la Universitat de Barcelona. Més tard, em vaig formar en cant i interpretació a Nina Studio i en teatre musical a l'Acadèmia Jukebox de Madrid.

3. Et van animar a casa a seguir una formació musical?

Van ser els meus pares els que em van apuntar de petit a classes de música i, posteriorment, també van ser ells els que em van animar a no deixar-la, quan vaig tenir alguns moments de dubtes. Malgrat això, la música és una disciplina que, segons com s'enfoqui, et pot convertir en el seu propi esclau... són moltes hores de dedicació que acaben condicionant molts aspectes de la vida que has de prioritzar o sacrificar... en el meu cas, a més, a unes edats en les quals encara ho va suposar més. No tot va ser un camí de roses, però per sort, amb els anys i la distància, m'he adonat que tots aquells coneixements musicals que vaig adquirir en un àmbit més clàssic i teòric es poden adaptar i aplicar al que realment em motiva i m'omple, com és compondre música pop... i així és com ha nascut el meu projecte com a cantautor.

4. T'hi dediques professionalment a la música? I a fer de cantautor?

Sí, soc mestre de música i exerceixo en una escola de Barcelona, per tant, es podria dir que em dedico a transmetre l'amor per la música als nens i nenes de Primària amb qui tinc la sort de treballar en el meu dia a dia. Aquesta tasca, a més, la combino amb la meva

faceta de cantautor i actor. Els caps de setmana estic treballant en l'obra 'La Llibreria Màgica' al Teatreneu de Barcelona des de fa gairebé un any i, a part, continuo component i gravant les meves cançons a l'estudi Sol de Sants... amb l'objectiu d'acabar-ne conformant un disc sencer que, en principi, sortirà a les plataformes aquest any que ve.

5. D'on et ve l'afició a cantar?

Des de petit... jo tenia 7 anys quan es va posar molt de moda *Operación Triunfo* i això va alimentar bastant un somni d'infantesa que al final d'alguna manera s'ha acabat complint.

6. Quina ha estat la teva trajectòria professional?

Com a cantant he sigut finalista dels concursos "A Viva Voz" (Ising Spain) i "Batalla con tu voz", semi-finalista de "Gana con tu voz" i segon classificat en el concurs de covers Aulafic. A més a més, he realitzat concerts en solitari en sales com el Pub Km o el Bar Falstaff de Barcelona i he format part de l'Orquestra Swing Latino.

Pel que fa a la meua faceta de cantautor, he publicat cançons pròpies com "Bajo la Luna Llena" (2019), "Per Primer Cop", "Arrivederci cara", "El Atlántico y Mil Más" i "En Solo Un Paso" (2023)... ara per ara, en tinc un parell més al forn, preparades per veure la llum ben aviat. Com a actor, he rodat diversos curtmetratges, spots publicitaris i videoclips, a més d'haver-me format en doblatge a l'Escola de Doblatge de Barcelona (EDB), he participat en l'obra de microteatre "Más palos que a una piñata" en el Teatre ITES de Barcelona. Actualment, formo part de la Companyia Peixos Peixeres, coprotagonitzant l'obra familiar "La Llibre-

ria Màgica" amb la qual estem programats cada cap de setmana al Teatreneu de Barcelona des de l'octubre 2022.

7. Has editat algun àlbum?

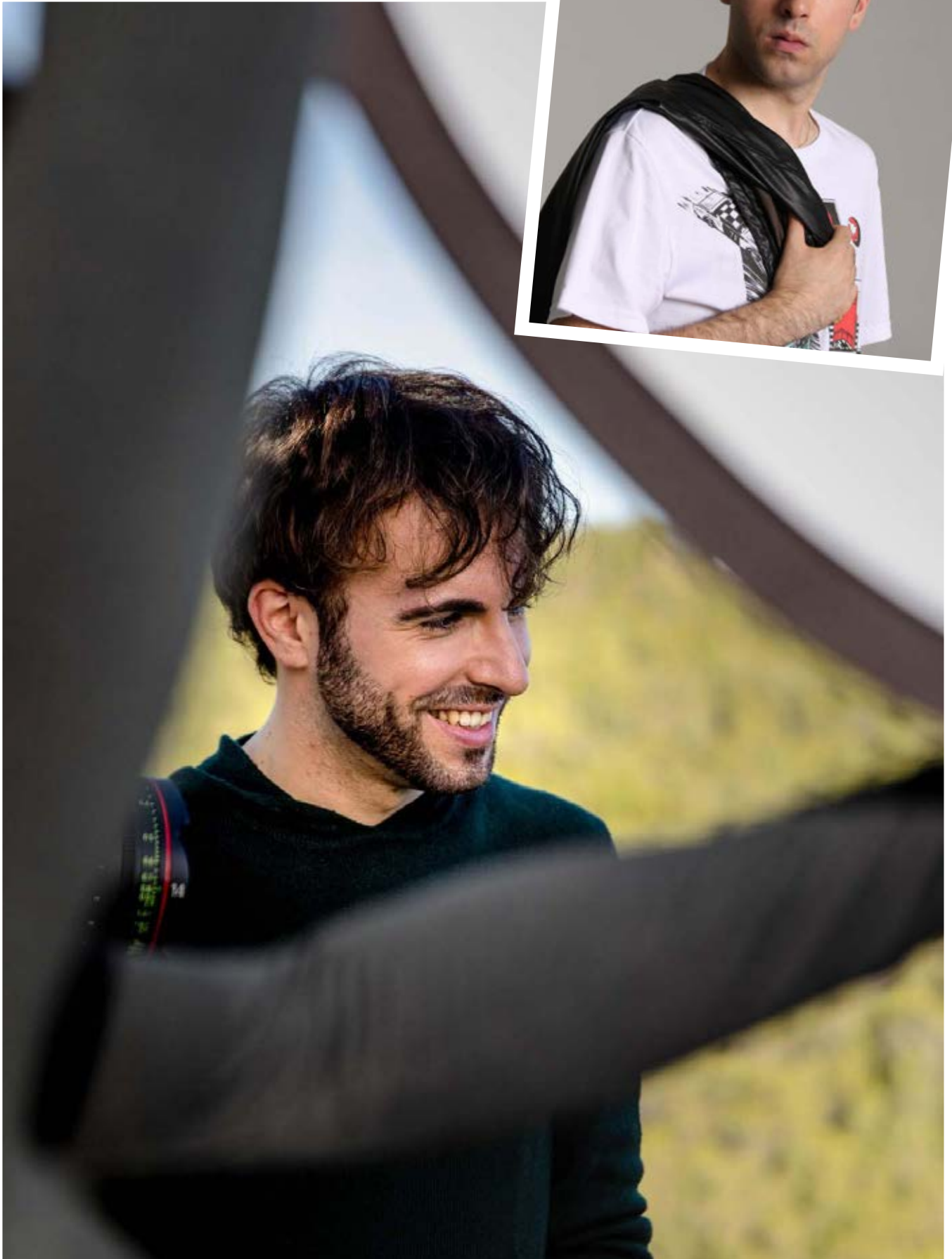
Justament ara estic treballant en el meu primer disc... he tret ja algunes cançons en forma de single a les plataformes, com les que et comentava abans... la idea és que vegi la llum complet al llarg del 2024. Serà un CD d'unes 10-11 cançons, algunes en castellà i altres en català, però sempre buscant un estil de balada pop molt pura, una mica 'a la italiana', amb sonoritats molt orgàniques i produccions sempre elaborades amb instruments reals. El MIDI està molt bé, és un bon recurs, però pel meu gust la tecnologia s'ha d'utilitzar en la justa mesura. En excés, acaba matant la bona música. Vull que les meves cançons estiguin vestides d'un piano de veritat, una guitarra, un violí, un violoncel o una bona bateria...

8. D'on ve el nom de "Zelmo Fiesna"?

Quan fa uns 5 anys vaig decidir obrir-me l'Instagram i el canal de Youtube artístics, vaig considerar que era el moment d'iniciar una trajectòria marcadament diferent de l'anterior com a músic. Així doncs, vaig creure que un nom artístic que donés pas a una nova etapa i remaqués aquest punt d'inflexió podia ser una bona idea. Llavors, vaig tirar de creativitat i, inspirat en la cultura italiana que sempre m'ha fascinat, va sorgir Zelmo Fiesna. El cognom ve d'una mena de joc de paraules entre les meves ciutats preferides de la Toscana: Firenze i Siena, juntament amb Fiesole que és la ciutat etrusca que origina la primera. Vaig mesclar els tres noms i va sortir Fiesna. Per al nom no va costar gaire: Guillem en italià és Guglielmo, així que vaig treure-li la primera part i em vaig quedar amb la segona, afegint-li una Z al davant, que és la Z de Firenze que no va poder quedar-se en el cognom... Eccolo quà!

9. Quines són les teves influències musicals?

Les meves influències sobretot venen de baladistes del pop nacional com són Sergio Dalma, Bustamante, David Bisbal, Pablo López, Pablo Alborán... i també del pop italià, com per exemple: Laura Pausini, Marco Mengoni, Nek o Irama. El Festival de San Remo em té cada any ben enganxat a la TV.

10. A on vols arribar professionalment? Com veus el teu futur?

Pel que fa a la meua faceta com a docent, voldria treure'm les oposicions de mestre de música per a tenir un futur més estable com a funcionari de la Generalitat i per a poder aportar el meu granet de sorra a la societat promovent tots aquells factors emocionals i potenciadors de la creativitat que es poden treballar des de l'educació musical amb nens i nenes.

Respecte al meu futur com a cantautor, de moment penso a acabar d'enregistrar l'àlbum, publicar-lo i fer alguns concerts en format acústic per tal de presentar-lo al públic.

A mig-llarg termini, m'encantaria treballar amb una editorial i, tant de bo, que algun intèrpret reconegut seleccionés alguna de les meves obres per a incorporar-la en el seu disc. Això seria per a mi l'èxit més gran, ja que m'encantaria que les meves cançons poguessin tenir vida més enllà de la que jo els hi puc oferir.

11. Es pot viure de la música en aquest país?

Es pot viure de la música, sí. Tot i que la pandèmia no ha posat les coses fàcils... però amb esforç, dedicació i sobretot motivació sempre hi ha camí al davant. Avui en dia, els artistes independents tenim la gran sort que les xarxes socials i les plataformes d'streaming han posat les coses més fàcils a l'hora de donar-se a conèixer i mostrar les nostres creacions. Tenir aquesta finestra a disposició ha fet un gir de 180 graus a la indústria musical... Abans, si no tenies una discogràfica al darrere que et dugués als mitjans de comunicació i et posés a la ràdio era molt més complicat... ara, en canvi, tens la possibilitat de decidir per tu mateix: la llibertat que dona ser independent i autogestionar-se és brutal!

12. També ets professor de música. Com veus la docència de la música a Catalunya?

Sincerament, la veig cada cop millor i en una evolució constant molt necessària. Les noves metodologies que s'apliquen són molt més experimentals, dinàmiques i engrescadores, cosa que fa que els nens i les nenes visquin la música a l'escola amb molta més intensitat i entusiasme que fa alguns anys. La música no és una matèria que s'hagi d'impartir sense sentit, sinó que considero que ha de ser un vehicle de transversalitat a partir del qual es poden treballar mil aspectes

imprescindibles en la formació d'un infant... es pot treballar la intel·ligència emocional, la creativitat, la motricitat fina, el ritme, l'oïda, les qualitats del so, la sensibilitat cap a la diversitat cultural, la coordinació, el pensament crític, l'empatia, l'autoestima, la cohesió del grup-classe... i mil altres coses que estan inclús relacionades amb altres matèries com les matemàtiques, la llengua, l'educació física o fins i tot la tecnologia. Aquesta visió més transversal de la música i la tendència que hi ha cada cop més a fer-la d'una manera molt més vivencial que abans està fent que la motivació dels alumnes sigui molt més intrínseca i, això, beneficia totalment el seu aprenentatge significatiu. Per tant, crec que la manera d'enfocar l'educació musical actualment és l'adequada. Anem força ben encaminats... i en això també està essent molt important la formació continuada del professorat: la societat va canviant i els mestres ens hem d'anar adaptant a ella, renovant-nos i modelant-nos per poder oferir als nostres alumnes les eines que els puguin fer competencials en el seu futur. Convenia un canvi de xip general en l'educació i crec que, de mica en mica, s'està produint de manera considerable.

ZELMO FIESNA

PER PRIMER COP

Premis GRC-Vila de Puigcerdà

ENRIC QUÍLEZ I CASTRO

D'esquerra a dreta: Paquita Valiente (família Bosom), Eduard Bosom, Mar Quera (regidora d'Esports de Puigcerdà), Jean-Louis Blanchon (premi Josep Egozcue), Joan Llobart (en representació de Clàudia Tor, accèssit del premi Sebastià Bosom), Enric Quílez (president del GRC), Carme Baulenas (premi Josep Maria Martí), Maria Martínez (guanyadora del premi Sebastià Bosom), Jordi Palomino (regidor de Cultura de Puigcerdà). (Foto: Francesc Esteban)

Dissabte, dia 2 de setembre, va tenir lloc a l'**Ecoresort de Prullans (Hotel Muntanya)** el sopar anual del **Grup de Recerca de Cerdanya**, on es varen lliurar diferents guardons, com són:

El **premi Sebastià Bosom – Vila de Puigcerdà**, al millor treball de recerca de Batxillerat sobre algun tema relacionat amb **Cerdanya**. La guanyadora ha estat la **Maria Martinez Garcia**, amb un treball titulat: **“La dona a la Vila de Puigcerdà”** i va percebre un trofeu commemoratiu, un lot de llibres i una dotació econòmica de **600 euros**. L'accèssit ha estat concedit a la **Clàudia Tor Llobart**, per un treball titulat: **“L'Hospital de Cerdanya, salut més enllà de fronteres”**, i va percebre un trofeu commemoratiu, un lot de llibres i una dotació econòmica de **300 euros**.

El **premi Josep Egozcue – Vila de Puigcerdà**, a la trajectòria investigadora relacionada amb **Cerdanya**, ha estat concedit a l'historiador, el Sr. **Jean-Louis**

Blanchon, pels seus treballs sobre història contemporània de la Cerdanya i per la seva tasca divulgadora de l'art religiós a la comarca i va percebre un trofeu commemoratiu.

El **premi Josep Maria Martí – Vila de Puigcerdà** es concedeix a la persona amb una trajectòria humanística relacionada amb **Cerdanya** i va recaure en la **Carme Baulenas Relats**, especialment per la seva tasca en el món de la música i dels cors a la **Cerdanya**, tant pel que fa a la creació i direcció d'aquests, com per la tasca divulgadora de la música i el cant a tota la comarca i més enllà.

El lliurament de premis va tenir lloc al restaurant de l'**Ecoresort de Prullans**, amb assistència variada d'autoritats, familiars dels premiats i gent del món de la Cultura, i l'Ensenyament comarcal.

Nota esportiva

ENRIC QUÍLEZ I CASTRO

Diumenge, dia 8 d'octubre, es va celebrar la setena edició de l'Olla Vertical, una cursa de muntanya de 3,78 km de traçat i un desnivell positiu de 949 m, amb sortida al Santuari de Núria (1.960 m) i arribada al cim del Puigmal (2.909).

Enguany, el guanyador de la categoria masculina ha estat el nostre amic Jordi Alís, del Cerdanya Skimo

Team, amb un crono de 45:51 i de manera contundent, amb més d'un minut de diferència respecte del segon classificat. La guanyadora de la categoria femenina ha estat Mireia Hernández, amb 53:16.

La prova torna a formar part de la Copa Catalana de Carreres Verticals de la FEEC.

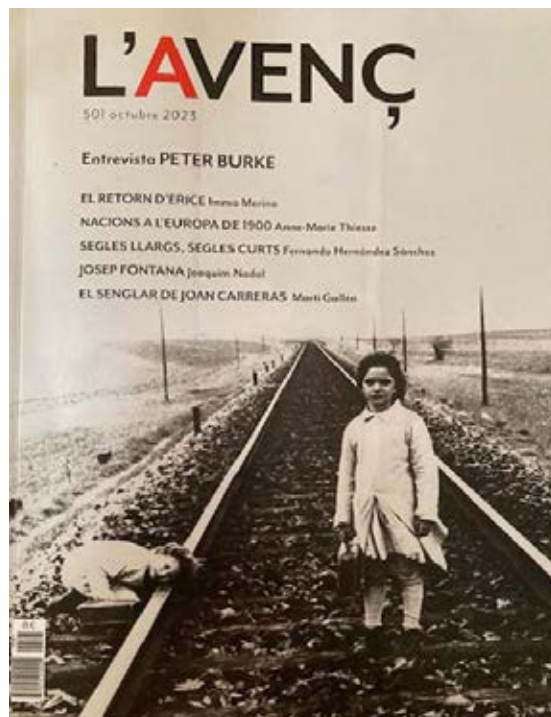

L'AVENÇ i EL CIERVO, dues revistes centenàries

ALFRED PÉREZ-BASTARDAS

Al darrer número de la Querol, ens fèiem ressò de la notícia que la revista L'AVENÇ havia plegat en el número 500. Avui, amb alegria, volem celebrar que, finalment, un nou equip de redacció ha fet possible tornar-la a editar. Ens n'alegrem i li desitgem molts anys de vida literària i periodística. Prou que ens agradaria també a nosaltres.

Tanmateix, ens volem fer ressò d'una altra revista centenària, -com ho són la SERRA D'OR, arribant ja al número 766, sota el nou director Joaquim Noguero, i la revista valenciana EL TEMPS, que en comptabilitza 2.050 números, de la mà d'Eliseu Climent-, i ens referim a EL CIERVO, aquesta en llengua castellana, que acaba de publicar el número 800. Nascuda el 1951, de la mà de Llorenç Gomis, sempre s'ha comportat amb un sentit progressista i modern. La direcció actual recau en el periodista Jaume Boix Angelats. De tendència catòlica, però allunyada de l'Església oficial, sempre ha cregut que l'Europa moderna ha de ser fruit de la cultura, i així ha quedat demostrat any rere any a les seves pàgines. A totes elles, per molts anys!

Fe d'errates

En el passat número 32, primavera 2023, de la revista QUEROL, es va publicar l'article "Els farmacèutics Meteoròlegs de Puigcerdà, Salò, Ferrer", de la qual en soc autora.

He detectat que, en els agraïments vaig equivocar el cognom de Maria Àngels Casadesus de l'Arxiu Comarcal de Cerdanya, a la qual no vull deixar d'agrair la seva predisposició a ajudar i facilitar-me la consulta.

Per altra part, l'article en qüestió s'acompanyava d'un conjunt de fotografies a fi que fos més amena i entenedora la lectura. Ja sigui per problemes de maquetatge, algunes d'aquestes imatges no s'han publicat, entre elles la de la cabina meteorològica que es va identificar en una postal antiga de Puigcerdà; alguna altra ha quedat desplaçada com la fotografia d'un dels registres meteorològics de A. Ferrer, que s'explica a la pàgina 97 i es reproduïx a la contraportada o pàgina 103. Per contra, s'ha inclòs la fotografia d'un flascó de bromur de potassi que probablement correspon a un altre article.

També, les fotografies que acompanyaven a l'article estaven referenciades, i ja sigui per les pautes de publicació s'han obviat. Concretament, les imatges dels farmacèutics i de la farmàcia Salò, després Ferrer, pertanyen a l'àlbum familiar d'en Rafael Toldrà i Ferrer, qui amablement me les va proporcionar i em sabia molt greu que no en quedi constància.

Agraint-vos a l'avançada la publicació d'aquesta carta,

Atentament,

Trini Cadefau i Surroca

Els Farmacèutics Meteoròlegs de Puigcerdà, Salò, Ferrer

TRINI CADEFÀU I SURROCA

Context històric. Situació de la comarca

El segle XIX és un període inestable políticament, amb enfrontaments bèl·lics en els quals Puigcerdà hi troba directament involucrada. Durant el regnat de Ferran VII, sorgiren noves ideologies polítiques i conceptes d'estat. A la seva mort, l'any 1833, dues tendències prenen força: el liberalisme i el carlisme, marcades pels pretendents a la corona. Els enfrontaments entre les dues ideologies desencadenaren les anomenades Guerres Carlines, de 1837 a 1875, que varen caracteritzar el s. XIX, marcant profundament el país. Puigcerdà va prendre partit pel liberalisme o partidari de la futura reina Isabel II, pati tres setges els anys 1837, el 1873 i el 1874; arrenca del primer, rebé el títol d'Heroica, que s'afegí als que ja tenia d'Indigne i Fielíssima i després del de l'any 1874, rebé el de Serenpè Invicta.

El nou govern liberal promogué una sèrie de reformes dels valors religiosos, amb la llei de desamortització de 1801 i els decrets de 1836 i 1837, reduïren el clergat i es confiscaren els seus béns. A Puigcerdà, desaparegueren els predicadors Dominicans i els pares Agustins. Altres institucions se salvaren, l'Hospital de Pobres, que per ser particular va poder continuar com a tal, encara que perdé la totalitat de les seves propietats, i les Escuelas Pies, dedicades a l'ensenyança, que es va considerar establiment civil d'educació i el clergat, professors.

Per altra part, el Tractat dels Pirineus, l'any 1839, ja havia dividit la Cerdanya entre Espanya i França. Poc després de la mort de Ferran VII, l'any 1833, les noves idees d'estat portaren que el territori espanyol es dividís en 47 províncies, la Cerdanya en territori espanyol tornava a partir-se: una part passava a pertànyer a la província de Girona i l'altra part, a la província de Lleida.

Acabades les guerres carlines, comença un període de pau, a finals del s. XIX i principi del s. XX, es deixa anar el caràcter defensiu i bélic, i s'inicien una nova sèrie d'obertura. El tractat del començament, l'any 1865,

situat a l'actual plaça dels Heroics, va donar més espai a la població; ara a les darreries de segle, es té permís per enderrocar les muralles i la Vila ja no està tancada i limitada, pot engrandir-se vers l'exterior, es disposa de grans carrers, milloren les comunicacions, els carrers venuts i les carreteres, amb l'arribada del tren, l'any 1922, la Cerdanya deixa de ser una comarca tancada de difícil accés.

També milloren els serveis: s'arregen els safareigs i les fonts, s'amplia i millora el clavegueram, s'abasteix d'aigua potable la població (1896), l'escorredor (el berrisat ja no es pot matar a les cases), es milloren les escoles i se'n creen de noves. L'any 1891, s'inaugura la plaça de Barcelona, s'urbanitza la zona de l'Estany i es construeixen les primeres torres, entre d'altres.

Tornen amb força les festes i es comencen de noves. L'any 1894, s'inaugura el Casino Ceretà seguit del Circol Agrícola Mercantil, dos centres socials lligats a la cultura i les activitats de lleure d'aquesta època.

També l'electricitat i el telègraf varen representar un gran progrés. L'any 1896, Puigcerdà entrava en un sistema d'enllumenat elèctric, i era una de les 22 poblacions de Catalunya que disposava d'aquest sistema. El telègraf va permetre la comunicació quan no es rebia el correu.

Des de mitjan segle XIX, sigui perquè la salut ja es relacionava amb les condicions ambientals, començen a arribar els primers estiujants, buscant climes més suaus. Puigcerdà i comarca es convertiren en un bon lloc per passar-hi l'estiu. Per altra part, molts cops, la Cerdanya quedava incomunicada a causa del mal temps. No és d'estranyar, doncs, que seguit les tendències de l'època es comencés a prendre registres de les dades meteorològiques per intentar preveure les condicions atmosfèriques.

L. SEMERÉ LLEDALE, UNED, "Identificació de Puigcerdà. Un espai singular i "Tendències", Quadern d'Història de l'Enginyeria, vol. XIX, p.21.

 Querol _REVISTA
CULTURAL
DE Cerdanya

NÚM. 33
TARDOR 2023

Grup de Recerca
de Cerdanya